ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

İLKÖĞRETİM 6. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA YER ALAN SEVGİ TEMASININ DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Şebnem AKYOL

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Aziz KILINÇ

Çanakkale – 2010

TAAHHÜTNAME

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum "İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Sevgi Temasının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi" adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih
10/03/2010
Şebnem AKYOL
İmza

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Şebnem AKYOL' a ait **İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Sevgi Temasının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi** adlı çalışma, jürimiz tarafından Türkçe Anabilim Dalı,

YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oybirliği ile kabul edilmiştir.

Üye Prof. Dr. Mustafa CEMİLOĞLU

Üye Doç. Dr. Aziz KILINÇ

(Danışman)

Üye Yrd. Doç. Dr. Gürkan ERGEN

Tez No :363678
Tez Savunma Tarihi :12/02/2010

O N A Y

Doç. Dr. Yücel ACER
Enstitü Müdürü
25/03/2010

ÖZET

Araştırmada, iki farklı yayınevine ait, öğrenci ders ve öğrenci çalışma kitabını içeren, 6. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitaplarında yer alan sevgi temasının hedefler, kazanımlar ve etkinlikler bakımından değerler eğitimine uygunluğu incelenmiştir.

İncelenen her iki kitabın, sevgi temasındaki hedef ve kazanımlarının, dil ve zihin becerilerini karşıladığı fakat sevgi değerini karşılamadığı tespit edilmiştir. Sevgi temalarında dil becerileri ve metni analiz etmeye dönük kazanımlar yer alırken doğrudan sevgi değeri ile ilgili hiçbir kazanımın bulunmadığı görülmüştür. Sevgi temalarında, genel olarak değer kazandırmaya dönük etkinlikler, dil becerisi ve metin çözümlemesine dönük etkinliklerden daha azdır. Her iki Türkçe ders kitabında da öğrenciyi duyuşsal yönden geliştirecek drama, rol yapma, empati etkinlikleri, tartışma, işbirlikçi öğrenme, örnek olay, eğitsel oyun, gezi-gözlem türünden yöntem ve tekniklere daha çok ağırlık verilmesi gerektiği belirlenmiştir.

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde tümevarım analiz yöntemi esas alınmıştır. Elde edilen bulgulara dayanılarak önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Değerler, Değerler eğitimi, Sevgi Teması, Türkçe Dersi ve Değerler.

ABSTRACT

In this study we investigated the aims, target acquisition and activities of the theme of love in terms of compliance to values education in sixth class Turkish teacher Guidebooks which ınclude the student lesson and student workbooks and published by Ministry of Education and Koza Press. The two books reviewed here, aims and the target acquisitions of the love theme about meets the language and mental skills, but does not meet specific objectives have been identified on values and attitudes. Language skills and to analyze the text looking for gains of writing directly related to acquisition of affection was not found.

Student-centered activities, usually lower then text-centered activities in the theme of love. In both of the books, the affective aspect of the students will develop drama, role play, empathy, events, discussion, collaborative learning, case studies, educational game, by type of trip-observation methods and techniques to put more emphasis should have been determined.

Screening model was used as qualitative research methodin this study. The method of data analysis was inductive in resolving and suggestions were given based on the findings.

Keywords: Values, Values education, Love Theme, Turkish lessons and Values.

ÖNSÖZ

Eğitim ve öğretimin genel amaçları incelendiğinde, yetiştirilmek istenen insan tipinin beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımından dengeli, geniş bir dünya görüşüne sahip, topluma karşı sorumluluk duyan, yapıcı, yaratıcı, Türk milletinin millî, ahlâkî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan, geliştiren, hür ve bilimsel düşünebilen özelliklere sahip olmasının beklendiği görülmektedir. Ancak, uygulamada eğitimin genel amaçları yönünde bu özelliklere sahip bireyler yetiştirmek ne kadar gözetilmektedir tartışma konusudur. Ayrıca ifadede tanımını bulan insan tipi eğitimin uzak amaçlarındandır. Amaca yüklenen "uzak" sıfatı zaten bu konuda yaşanan zâfiyeti ortaya koymaktadır. Yıllardır, eğitimde bireyi akademik bilgilerle donatma, sınav odaklı başarı elde etme gibi salt bilişsel kaygılar ön plânda olmuştur.

Bilgiyle donanımlı hale gelen kişi, başta bütün değerlerin özündeki sevgi değeri olmak üzere ahlâkî, sosyal, kültürel değerlerle olgunluğa erişir. Değerden yoksun olan bilgi er ya da geç kişiye mutsuzluk getirir. Tıpkı atomu parçalama kudretine sahip bir beynin, bir anda milyonlarca insanın da ölümüne sebep olabileceği gibi. İnsanlığın mutluluğu için bilgi ve değer birbirini tamamlamalıdır.

Değerlerde yaşanan yoksunluk, nesiller arası aktarılamama, aile ve eğitim kurumlarının bu konudaki eksikliği ya da yetersizliği ve beraberinde yaşanan yozlaşma sorununun toplumda onarılması güç yıkımlara yol açacağı ön görülen bir gerçektir. Bu noktada öncelikli olarak eğitim kurumları elini taşın altına koymalı, değerler eğitimi etkin bir şekilde eğitim-öğretim programlarında ve ders kitaplarında yer almalıdır.

2005 yılında uygulamaya konulan yeni Türkçe Dersi Öğretim Programı gereğince artık öğretmenler günlük plân yapmamakta ve dersleri öğrenci çalışma ile öğrenci ders kitabını da içeren öğretmen kılavuz kitabındaki etkinliklere göre işlemektedir. Kısaca Türkçe derslerinin işlenişini Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabındaki etkinlikler belirlemektedir. Türkçe dersi, ilköğretimde beş temel dil becerisi ve dilbilgisini öğrencilere kazandırma amacının yanında değer aktarımını da genel amaçları içinde barındırır. Türkçe dersinin genel amaçlarında da atıfta bulunulan değer eğitimi çerçevesinde sevgi değerinin 6. Sınıf Türkçe dersinde öğretimi nasıl gerçekleşmektedir sorusu iki 6. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı incelenerek ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sevgi değerinin

öğretimini ortaya koymak için yöntem, teknik ve eğitim-öğretim durumlarını içeren etkinliklerle, hedefler ve kazanımlar ölçüt olarak alınmıştır.

Araştırmanın birinci bölümünde çalışmanın gerekçesini oluşturan problem durumu ve buna bağlı alt problemler, araştırmanın amacı ve önemi, sınırlılıklar, varsayımlar, tanımlar üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde çalışmanın altyapısını oluşturan kavramsal çerçeve alanyazın taramasıyla ele alınmıştır. Üçüncü bölümde çalışmanın yöntemi için seçilen araştırma modeline, çalışmanın yapıldığı evren ve örnekleme, verilerin toplanması ve değerlendirilmesine değinilmiştir. Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden tarama modeli, verilerin çözümlenmesinde tümevarım analiz yöntemi kullanılmıştır. Tezin evrenini 2008-2009 eğitim-öğretim yılında Türkiye genelinde okutulmakta olan Koza Yayınları, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Tuna Yayınları ve Pasifik Yayınlarına ait Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitaplarında bulunan sevgi teması oluşturmaktadır. Örneklem ise Koza yayınlarına ve Millî Eğitim Bakanlığı yayınlarına ait 6.Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı sevgi temasıdır.

Dördüncü bölümde araştırma sonunda elde edilen bulgular tablolar hâlinde sunulmuş ve yorumlanmıştır. Beşinci bölümde araştırmadan çıkan sonuçlar ve bu sonuçlar doğrultusunda varılan öneriler sunulmuştur.

Araştırma sonucunda incelenen her iki Türkçe ders kitabında yer alan sevgi temasının hedefler ve kazanımlar açısından değerler eğitimi çerçevesinde geliştirilmesi kanaatine varılmıştır.

Plânlanmış hedef ve kazanımlardan oluşan eğitim-öğretim durumları bilgi, beceri, tutumların öğrenciler tarafından kazanımını etkilemektedir. Hedeflere en kısa ve en etkili şekilde ulaşabilmek için öncelikli olarak hedeflerin ve kazanımların net bir şekilde ortaya konması gerekir. Bu bağlamda Türk eğitim sisteminin, millî ve evrensel değerlerle donanık birey yetiştirme misyonunu dersin ve temanın hedefleri, kazanımları arasında görmek gereklidir.

İncelenen 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında, sevgi ana değeri etrafında hazırlanan sevgi temasında, sevgi değerinin kazanımına yönelik doğrudan hiçbir hedef veya kazanım belirtilmemiştir.

Değerlerin öğrencilerde kişilik özelliğine dönüşmesi; öğrencide isteklilik, değeri kabullenme, adanmışlık eğilimlerinin oluşması için kullanılacak yöntemler ve etkinlikler öğrenci merkezli, öğrencinin yakın çevresini esas alıp uzak çevreye yayılan, öğrencinin aktif katılımını esas alan nitelikte olmalıdır.

Etkinlikler bakımından incelenen sevgi temalarında genel olarak değer kazandırmaya dönük etkinlikler, dil becerisi kazandırmaya dönük etkinliklerden daha azdır. Bu etkinliklerin nitelik olarak geliştirilmesi gerekliliği tespit edilmiştir.

Türkçe dersi ve değerler eğitimi konusuna ilişkin bir araştırma yapmak istediğimizde görmekteyiz ki, konuyla ilgili yeterli sayıda araştırma ve kaynak bulunmamaktadır. Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu araştırmanın, Türkçe dersi ve değerler eğitimi alanında oluşan veri tabanına bir katkı sağlayacağını umuyorum.

Bu araştırmada bilgi ve birikimleriyle bana rehberlik eden, akademik gelişimime katkı sağlayan değerli hocam ve danışmanım Aziz KILINÇ'a; araştırmama başlarken konumun içeriğini, sınırlarını belirlememde görüş ve önerileriyle yardımcı olan değerli hocam Gürkan ERGEN'e; kaynaklara ulaşmamda destek olan Sayın Recep KAYMAKCAN'a, Sayın Mehmet Zeki AYDIN'a; yoğun ve sıkıntılı geçen zamanlarda her zaman yanımda olan, emeklerini ödeyemeyeceğim sevgili aileme, Meltem AKYOL, Umut GÜRLER ve Mehmet ÜNSAL'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

0. SUNUŞ
00. Özet i
01. Abstract.....ii
02. Önsöz…...……...……...……...……iii
03. İçindekiler…….....vi
04. Tablo ve Şekiller..... ix

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ
1.1. Problem Durumu.....1
1.2. Problem Cümlesi.....5
1.3. Alt Problemler.....6
1.4. Varsayımlar.....6
1.5. Sınırlılıklar.....6
1.6. Araştırmanın Amacı…….....7
1.7. Araştırmanın Önemi……..…….....8
1.8. Tanımlar 10
1.9. Konu Alanıyla İlgili Araştırmalar.....12

İKİNCİ BÖLÜM

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Değer ……...……...15
2.2. Değerlerin Sınıflandırılması…….……..20
2.3. Değerlerin İşlevleri……..……...26
2.4. Değerler Eğitimi……...…….……..30
2.5. Değerler Eğitimi Yaklaşımları ……...…….…….36
2.6. Değerler Eğitiminin Önemi …….…….40
2.7. Değerler Eğitimi ve Aile …… 43
2.8. Değerler ve Medya ……...…47

2.9. Değerler Eğitimi ve Eğitim Programlar ……...…….49
2.9.1. AEGIS ……...…….…….50
2.9.2. Kişilik Eğitim Müfredatı …….…….51
2.9.3. Çocuk Gelişimi Projesi ……...51
2.9.4. İlgi Toplumu ……...……...52
2.9.5. Proje Temel ……...……..52
2.9.6. Çocuklar İçin Ahlâkî Müfredat …….……...53
2.9.7. Zürafa Programı…….……53
2.9.8. Kişilik Dersleri …….…….....54
2.9.9. Lions-Quest Programı ……..……...….....54
2.9.10. Duyarlı Sınıf ……..……..54
2.9.11. Yaşayan Değerler Eğitimi Programı ...…….55
2.9.12. Sorumluluk Öğretimi ……...56
2.9.13. Karakter Eğitimi Ortaklığı ...……56
2.9.14. Hyde Okulu .…….…… 56
2.9.15. City Montessori Okulu .…….... 58
2.10. Sevgi Değeri …….... 58
2.11. Türkçe Dersi ve Değerler …….... 61

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM
3.1. Araştırma Modeli 65
3.2. Evren ve Örneklem.....65
3.3. Verilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi.....66

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR ve YORUMLAR
4.1. Bulgular …….……..68
4.2. Birinci Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı Kazanımlarına Ait Bulgular …….69
4.3. Birinci Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı Etkinliklerine Ait Bulgular ……..75
4.4. İkinci Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı Kazanımlarına Ait Bulgular ...……86

4.5. İkinci Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı Etkinliklerine Ait Bulgular……..91
4.6. Yorumlar…….....104

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ ve ÖNERİLER…….……111

KAYNAKÇA.....……..……115

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2.1: Rokeach'ın Değerler Sınıflaması ……21

Tablo 2.2: Spranger'in Değerler Sınıflaması …...……...……...23

Tablo 2.3: Schwartz'a Göre Bireysel Değerlerlerin Sınıflandırılması ……..24

Tablo 2.4: Değerler Eğitimi Yaklaşımları …….....39

Tablo 3.1: Araştırmanın Örneklemini Oluşturan Kitaplar ……...66

Tablo 4.1: Birinci Kitap, Sevgi Teması Hedef ve Kazanımlarının Öğrenme Alanlarına Dağılımı……..……..69

Tablo 4.2: Birinci Kitap, Dinleme / İzleme Becerisi Hedef ve Kazanımları ……..70

Tablo 4.3: Birinci Kitap, Konuşma Becerisi Hedef ve Kazanımları…...……71

Tablo 4.4: Birinci Kitap, Okuma Becerisi Hedef ve Kazanımları..…….....72

Tablo 4.5: Birinci Kitap, Yazma Becerisi Hedef ve Kazanımları ……..…..……...73

Tablo 4.6: Birinci Kitap, Dil Bilgisi Becerisi Hedef ve Kazanımları ……...74

Tablo 4.7: Birinci Kitap Sevgi Teması Etkinliklerinin Öğrenme Alanlarına Dağılımı..……..75

Tablo 4.8: İkinci Kitap Sevgi Teması Hedef ve Kazanımlarının Öğrenme Alanlarına Dağılımı .…….……86

Tablo 4.9 : İkinci Kitap, Dinleme / İzleme Becerisi Hedef ve Kazanımları….....87

Tablo 4.10: İkinci Kitap, Konuşma Becerisi Hedef ve Kazanımları...……..……87

Tablo 4.11: İkinci Kitap, Okuma Becerisi Hedef ve Kazanımları.……88

Tablo 4.12: İkinci Kitap, Yazma Becerisi Hedef ve Kazanımları ……...…….…….89

Tablo 4.13: İkinci Kitap, Dil Bilgisi Becerisi Hedef ve Kazanımları……..……...90

Tablo 4.14: İkinci Kitap Sevgi Teması Etkinliklerinin Öğrenme Alanlarına Dağılımı …….91

Şekil 4.1 : İkinci Kitap, Bayrak Etkinliği ……..…….102

Tablo 4.15: Birinci ve İkinci Kitap Etkinliklerinin Karşılaştırılması……..……..107

Tablo 4.16 : Birinci ve İkinci Kitap Hedeflerinin Karşılaştırılması……...……..109

Tablo 4.17 : Birinci ve İkinci Kitap Kazanımlarının Karşılaştırılması…...…...……...110

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde; çalışmanın gerekçesini oluşturan problem durumu ve buna bağlı alt problemler, araştırmanın amacı ve önemi, sınırlılıklar, varsayımlar, tanımlar ele alınmıştır.

1.1. Problem Durumu

Akademik bildirilerde, kişilerarası ilişkilerde, toplumsal hayatta sevgi, barış, hoşgörü, adâlet gibi değerler hep vurgulandığı hâlde çağımızda savaşlara, cinsel istismar ve terör olaylarına, şiddet ve menfaat merkezli eylemlere sıkça rastlanmaktadır. Yaşanılan şiddet olaylarının, olumsuz sosyal dönüşümlerin özünde değerlere sahte bağlanma, öteki bilincinden yoksun olma, değerleri kimlikleştirememe ve en önemlisi bütün değerlerin kaynağı olan sevgiyi işlevsel hâle getirememe yatmaktadır.

Bugün dünya üzerinde bir küreselleşme dalgası görülmektedir. Küreselleşme dış ticareti ve ekonomik büyümeyi canlandırdığı gibi üretim ve tüketimde tek tipleşmeyi, millî kültür değerlerinde zayıflamayı da beraberinde getirmiştir. Millî kültür bağlarında zayıflama olan milletler özgüvenini kaybeder ve başka kültürlerle sağlıklı ilişkiler kuramaz. Bu bağlamda Türk kültürüne ilişkin temel değerler sistemini bilen, evrensel değerlerle bu bilinçle bütünleşen nesiller yetiştirmek için doğru ve plânlı adımlar atma gereği ortaya çıkmaktadır.

Değerler eğitiminin aksayan yönüne işaret eden araştırmacılar pozitivizmin olumsuz etkilerinden bahsetmektedirler. Değerler pozitivist anlayışın etkisinde uzun yıllar salt bireysel gerçekliği ifade ettiği ve öznel bir karaktere sahip olduğu gerekçesi ile sosyolojik incelemelerin kapsamı dışında tutuldu. Fakat son yıllarda "değer" konusu sosyolojinin temel inceleme alanı içine girdi (Özensel 2003).

Bir zamanlar eğitim müfredatının önemli bir parçası olan değer ve erdemler, eğitim programlarında değerini nasıl yitirdi? Bu sorunun cevabı için pek çok uzman konuyu

Descartes ve Newton'la başlayan "mekanik düşünce"ye kadar götürse de çoğunluk Aguste Comte' un pozitivizmine kadar gitmektedir. Kısaca ifade etmek gerekirse 19. ve 20. yüzyıl başlarında modern eğitim anlayışının oluşum sürecinde etkili olan pozitivizm gerçeklik ve değer arasında radikal bir ayrım yaptı. Bilimsel olarak varlığı ispat edilebilen ve objektif olarak bilinebilen şey, sadece gerçektir. Değerler ise sübjektif duyuların bir ifadesidir ve bilimsel olarak ispatlanamaz. İşte bu sebeple modern okul, değerleri eğitimin dışında bırakmayı tercih etti. Bu anlayış sonuçta, ahlâkî değer ve erdemleri itibarileştirerek özel alana inhisâr ettirmiştir (Kenan 2007).

Araştırmanın kuramsal boyutunu oluşturan değerler somut, deneysel, ölçülebilir ve gözlenebilir özelliğe sahip değillerdir. Bundan dolayı, değerlerin bugüne kadar eğitim-öğretimde gerektiği şekilde ele alınmadığı söylenebilir. Bu sorunun asıl kaynağını uzun süre eğitim-öğretim programlarına hâkim olan davranışçı yaklaşımda aramak da doğru bir tespit olacaktır. İvan Pavlov' un çalışmalarıyla başlayan davranışçı yaklaşımın temelini ölçülebilirlik ve gözlenebilirlik oluşturmaktadır. Öğrenciler ölçülebilir, gözlenebilir bilgi ve beceriler ortaya koyduklarında öğrenme gerçekleşmiş sayılmaktadır. Aynı zamanda öğrencilere de ölçülebilir, gözlenebilir bilgi ve beceriler sunulmaktadır. Bu yaklaşımın en zayıf yanını davranışları ölçüt alıp duyguları ve duygu temeline dayanan düşünceleri, değerleri ihmâl etme oluşturmaktadır. Oysaki davranışların kaynağında duygular, düşünceler, değer yargıları vardır. Kişilerin duyguları, düşünceleri ve değer algıları değişmeden davranışları değişmez. Değişse bile bunlar anlık, bekleneni verme kaygılarıyla ortaya çıkar. Tıpkı sigara vb. zararlı alışkanlıkların olumsuzluklarını derste yazıp söyleyen ama dışarıda bunları uygulamaktan geri kalmayan öğrencilerin davranışları gibi. Öğrencilere sadece bilgi verilerek "iyi insan, iyi vatandaş" yetiştirilmesi mümkün değildir.

Araştırmanın ekonomik, sosyal ve felsefî gerekçelerine değinen yukarıdaki açıklamalardan sonra Türk Millî Eğitim Sistemine dair şöyle bir durum değerlendirilmesi yapılabilir:

Ülkemizde ilköğretimden sonra bir üst eğitim-öğretim kurumuna geçmede kabul görülen ölçme-değerlendirme biçimi çoktan seçmeli testlerdir. Öğrenciler okulda ve dershanelerde salt bilgi edinerek akademik başarı elde etme, toplumsal statü kazanma yarışındadırlar. Akademik bilgilerle donanımlı hâle gelme başarılı ve mutlu olma için

yeterli görülmektedir. Ancak unutulan husus şudur ki bilgi bir değerle kazanıldığı zaman kişisel, toplumsal ve evrensel açıdan mutluluk getirir. Salt bilgi elde etmeye dayalı anlayışta öğretim, eğitimin önüne geçmekte, doğruyu bilen ama doğruyu uygulama noktasında bir değer çerçevesinde hareket etmeyen nesiller yetiştirme tehlikesi baş göstermektedir. Basit bir örnek verilecek olursa öğrenci derste veya sınavda genel ahlâk kurallarını bir çırpıda sayabilirken teneffüse çıktığında yere çöp atabilmekte, arkadaşlarını rahatsız edebilmekte veya büyüklerine karşı saygısız davranabilmektedir.

Son yıllarda birçok eleştiriye mâruz kalan Türk eğitim sisteminin günümüzdeki en büyük problemi okullarda gerçekleşmekte olan ve bir türlü önüne geçilemeyen şiddet olaylarıdır. Okullarda yaşanan psikolojik ve fiziksel şiddet olaylarında her gün çok sayıda öğrenci ve öğretmen zarar görmektedir. Öğrencilerde artan şiddet eğiliminin önüne geçmek gereklidir. Bununla beraber özellikle medyanın ve sanal dünyanın sunduğu popüler kültür etkisi altında kalan gençler değer yozlaşması tehlikesi ile karşı karşıya kalmakta, olumsuz davranışlar sergilemektedirler. Bu yaranın kapanması da öğrencilerde insanî duyarlılık, değer sahibi olma ve bu bilinçle hareket etme ile sağlanabilir.

Avrupa'da ve Amerika'da uzun süredir yaşanan bu sorunlar ülkemizde de görülmeye başlanmıştır. Bu sorunların temelinde ahlâkî çöküntünün, "değer"sizleşmenin olduğu söylenegelen bir tespittir. Nitekim 31 Mart- 4 Nisan 2006 tarihleri arasında İstanbul genelindeki okullarda Eğitimciler Birliği Sendikası tarafından yapılan bir anket çalışmasında da "Öğrencilerin gösterdiği şiddetin asıl sebebi sizce nedir?" sorusuna öğretmenlerin %37.71'i "öğrencilerdeki mâneviyat eksikliği", %31.71'inin "aile bağlarının zayıflaması" şeklinde cevap vermiştir. Çözüm teklifleri arasında %40.02 oranıyla birinci sırada "Millî ve manevî duyguların güçlendirilmesi" yer almıştır <http://www.tumgazeteler.com/?a=1436445> (21.12.2009).

Bu durum eğitimciler, aydınlar ve siyasetçiler tarafından fark edilmiş ve soruna dönük çözümler aranmaya başlanmıştır. Çelik'in (2007: 24) şu ifadeleri durumun farkındalığını ortaya koymaktadır:

> "Eğer çocuklara öğrettiğimiz bilgiler onlarda bir davranış moduna dönüşmüyorsa, eğer bir ahlâk telakkisi olarak ortaya çıkmıyorsa, onların insan olma vasfını ön plâna çıkarmıyorsa, orada bir yanlışlık var demektir. Eğitimimizin etik boyutunu, bilimsel platformlarda, bütün peşin hükümlerden

> arınmış bir şekilde, mutlak sûrette ele almak zorundayız. İlköğretimde yaptığımız müfredat değişikliği, işte bir parça buna yöneliktir."

2005 yılında yapılan müfredat değişikliğinde, değerler eğitimi Sosyal Bilgiler dersi programına konulmuştur. Bunda Sosyal Bilgiler alanında, son yıllarda artan değerler eğitimi konulu çalışmaların payının büyük olduğu söylenebilir. Bu hususta, kaynak taramasında, anadil öğretimini üstlenen Türkçe dersi alanında yeterince çalışma yapılmadığı belirlenmiştir.

Değerler eğitimi konusuna etik değerler adıyla yaklaşan Berna Bridge (2003) değerler eğitimine şu eleştirileri getirmektedir:

> "Ülkemizde değerler eğitimi 'Din Bilgisi ve Ahlâk' dersi adı altında din öğretmenlerine verilmiş görünmektedir. Oysa bu eğitimin sadece din dersi öğretmenlerine yüklenmesi doğru değildir. Ayrıca bu noktada etik değerlerden ne kast ettiğimiz de önemlidir. Etik değerlerin okullarda okul yönetiminin öncülüğünde ilköğretim birinci kademede sınıf öğretmenleri, ilköğretim ikinci kademede ve lisede tüm branş öğretmenleri ile rehber öğretmenler tarafından öğretilmesi gerekir. Ancak 'Bu eğitimin içeriğinde ne olmalıdır?' sorusu ile ilgili ülkemizde ne bir program ne de bir rehber kitap bulunmaktadır."

Değerler eğitimi çerçevesinde, evrensel, millî, ahlâkî, kültürel değerleri yeni yetişen nesle kazandırılması önem arz etmektedir. Bunu yaparken örtük mü yoksa bilinçli, sistematik bir yol mu izleyeceğiz sorusu da tartışma konusudur. Günümüzde Türkçe ders kitaplarında değerler eğitimi, sistematik olmaktan uzak, öğretmen inisiyatifine bırakılmış şekildedir. Oysa değerler eğitimi kişilerin inisiyatifine bırakılmayacak kadar önemli bir konudur.

Değerler eğitimi üzerine çalışanlar değerlerin örtük program yoluyla değil, doğrudan öğretimini savunurlar (Milson ve Ekşi 2003).

Değerler birlikteliği, düzeni, kolektif bilinci, yüksek ahlâkı, öne çıkaran, kargaşaya yol açabilecek durumlarda sosyal refleks oluşturabilecek kabullerdir. Değerler içinde sevgi bütünleyici ve birleştirici bir değerdir. Bütün olumlu değerler sevginin açılımıdır. Sevginin eğitimde bilinçli olarak işe koşulması değerler eğitimi için gereklidir.

"Eğitim ve Sevgi" sözcükleri bir araya getirilmesi gereken en uygun iki sözcüktür. Modern eğitim olarak çağımıza damgasını vuran bütün eğitime ilişkin kuramlarda üstü kapalı olsa da sevgi hep ön plândadır. Maslow, benlik kuramında insanın değerli, kendine

özgü ve iyiye yönelik bir öz bene sahip olduğunu ileri sürmektedir (Özden 2003). Sönmez (1987) "Eğitim Ortamında Sevgi" adlı çalışmasında ipucu, dönüt, düzeltme, pekiştireç ve sevginin işe koşulduğu eğitim durumundaki öğrenci erişisini üç yıl boyunca, ipucu, dönüt, düzeltme, pekiştireç ve biçimlendirme-yetiştirmeye yönelik değerlendirme ile yalnız ipucu, dönüt, düzeltme ve pekiştirecin kullanıldığı grupların erişilerinden anlamlı derecede yüksek bulmuştur. Böylece sevgi değerinin eğitimdeki önemi bilimsel olarak ortaya çıkarılmıştır. Bütünleyici, şemsiye değer olan bu değeri etkili biçimde öğrencilere kazanım olarak sunmak eğitimin temel işlevleri arasında olmalıdır.

Ülkemizde anadil eğitimi ilköğretim okullarında Türkçe dersi ile yapılmaktadır. Türkçe dersinin konuşma, yazma, okuma, dinleme, izleme, görsel okuma, dilbilgisi gibi becerileri geliştirme misyonunun yanında kültür ve değerleri gelecek nesillere aktarma misyonu da vardır. Çünkü dil bir toplumun değerlerinin taşıyıcısıdır. Bir milletin tüm ahlakî, sosyal, kültürel değerleri dilde gizlidir . Kaplan'ın (1996: 39) da belirttiği üzere: "Bir milletin bütün duygu ve düşünce hazinesi, dil kabına veya kalıbına dökülür ve bu dil kabı ile yerden yere, nesilden nesle aktarılır."

Türkçe dersinde değerler öğrencilere temalar çerçevesinde hazırlanmış metinler ve etkinlikler aracılığıyla verilmektedir. Ancak etkinlikler dil becerilerini kazandırmanın yanında değerleri kazandıracak yeterlikte midir, hedefler ve kazanımlar öğrenme çıktılarını netleştirecek nitelikte mi hazırlanmıştır, tartışma konusudur.

Türkçe dersi müfredatında sevgi teması 6. sınıfın zorunlu temasıdır. Bu dönemde öğrenciler ideal fikir ve değer oluşturmaya, soyut düşünmeye başlamaktadır. Sevgi gibi temel bir değerin bu dönemde etkili olarak öğrenciye kazandırılması önem arz etmekte ve temanın zorunluluğunu haklı çıkarmaktadır. Bu değerin öğrencilere kazandırılmasında, Türkçe ders kitaplarında, hedefler ve kazanımlar, etkinlikler çerçevesinde nasıl bir yol izlendiği de araştırmada cevap aranacak sorudur.

1.2. Problem Cümlesi

İlköğretim 6. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan sevgi teması değerler eğitimine uygun mudur?

1.3. Alt Problemler

Yanıt aranacak alt problemler şunlardır:

Birinci ve ikinci Türkçe ders kitabındaki;

1. Sevgi temalarında sevgi değeri ile ilgili hedeflerin özellikleri nelerdir?
2. Sevgi temalarında sevgi değeri ile ilgili kazanımların özellikleri nelerdir?
3. Sevgi değeri ile ilgili hedeflerin genel hedefler içindeki yeri nedir?
4. Sevgi değeri ile ilgili kazanımların genel kazanımlar içindeki yeri nedir?
5. Sevgi değerini kazandıramaya yönelik etkinlikleri içeren yönergelerin (etkinliklerin) özellikleri nelerdir?

1.4. Varsayımlar

1. Çalışma için seçilen kitaplar 2596 sayılı Tebliğler Dergisi'nde belirtilen kitaplardan seçilmesi nedeniyle evreni en iyi şekilde temsil etmek için yeterli görülmüştür.

2. Problem konusunun alt yapısını, önemini ve kavramsal çerçeveyi ortaya koymak açısından yapılan kaynak taraması çalışmaları, konuyu gereğince yansıtabilme açısından yeterli görülmüştür.

3. Sevgi temasındaki hedef ve kazanımların metin ve dil becerisi odaklı olup sevgi değerine yönelik olmadığı düşünülmektedir.

4. Sevgi temasındaki etkinliklerin sevgi değerinin kazanımı için yeterince nitelikli olmadığı düşünülmektedir.

5. Sevgi değerinin Türkçe dersi etkinlikleri ile öğrencilere kazandırılabileceği varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Araştırmada 2596 sayılı Tebliğler Dergisi'nden seçilen Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 13.04.2007 tarih ve 43 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiş, Koza Yayınlarına ait 6.sınıf Türkçe ders kitabı ile Millî Eğitim Bakanlığı Yayınlarına ait 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan sevgi temasındaki hedefler, kazanımlar ve etkinlikler ile sınırlandırılmıştır.

2. Araştırmada öğrenci ve öğretmen görüşlerine başvurulmamış, Türkçe öğrenci çalışma kitaplarını da içeren öğretmen kılavuz kitaplarındaki hedefler, kazanımlar ve etkinlikler ölçüt alınmıştır.

3. Dilbilgisi etkinlikleri çalışma kapsamına alınmamıştır.

4. Değer kavramı, birçok disiplin tarafından kullanılan, geniş bir anlam yelpazesine sahip bir kavramdır. Bu kavram araştırmada eğitim bilimleri alanıyla sınırlandırılmıştır. Millî eğitimin genel amaçlarında belirtilen, yetiştirilmek istenen insan tipine ait ve eğitim süreci sonunda öğrencilerde gözlenmesi istenen duyuşsal çıktılar (doğruluk, saygı, sevgi, hoşgörü, adâlet, sorumluluk, başarı, bağımsızlık gibi) değer kavramının anlam çerçevesini oluşturmaktadır.

1.6. Araştırmanın Amacı

Araştırmada problem cümlesi çerçevesinde aşağıdaki hedeflere ulaşılmaya çalışılmıştır:

1. Değerler eğitimi ve gerekliliğini açıklamak.
2. Değerler eğitiminin Türkçe dersi içindeki yerini ve önemini belirlemek, problemlerini saptamak.
3. Türkçe dersi ve değerler eğitimi konusunda ders kitaplarındaki ve Türkçe programdaki mevcut durum hakkında bilgi vermek.
4. Sevgi temasında, sevgi değerini kazandırmaya yönelik etkinliklerin durumunu ortaya koymak.
5. Sevgi temasında sevgi değerini kazandırmaya yönelik hedeflerin ve kazanımların genel kazanımlar içindeki yerini saptamak.
6. Elde edilen bulgulara dayanarak Türkçe öğretimi alanında öneriler geliştirmek.

Günümüzde eğitimden beklenen yalınkat bir insan yetiştirilmesi değil, insanda vasıf dokusunun geliştirilmesidir (Doğan 2007: 93). Bunun için eğitim-öğretimdeki bütün disiplinler bilgi-değer dengesini gözetmelidir. "Millî Eğitim Temel Kanunu" nda öğrencilerin "Türk milletinin kültürel değerlerini benimseyen, insan haklarına saygılı, yapıcı, yaratıcı, dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe sahip" olmaları belirtilmiş

ve bu ifadeler -Türkçe dersi de dâhil olmak üzere- bütün derslerin genel hedefleri arasında yer almıştır.

Türkçe dersi de değer kazanımından sorumlu bir derstir.

Dil ve edebiyat öğretimi üç yönüyle eğitimde etkilidir. Bunlar ahlâk eğitimi, estetik eğitim ve dil eğitimdir. Değerler ahlâk eğitimi içine girmektedir (Cemiloğlu 2009).

Ancak Türkçe dersinin üçüncü ayağı olan bu ahlâk eğitimi uygulamada nasıl gerçekleştirilmektedir araştırılması gereken önemli bir sorudur. Araştırma genel olarak bu soruyu yanıtlamayı amaçlamaktadır.

1.7. Araştırmanın Önemi

Bilinmektedir ki birçok sorun kişilerin, toplulukların değerlerinin çatışmasından doğar. Çatışmaların yıkıcı sonuçlara varmaması, hoşgörünün işe koşulması ortak değerler üzerinde anlaşmayla sağlanır. Kişileri ve toplulukları ortak değerler zemininde buluşturacak, uzlaştırıcı ana değer sevgidir. Araştırmaya konu olan sevgi değerinin erken yaşlarda öğrencilerce benimsenip, prensip hâlini alması toplumların ve insanlığın mutluluğu için gereklidir. Araştırmada Türkçe dersi genel hedefleri doğrultusunda ders kitaplarında yer alan sevgi değerinin kazanımı değerler eğitimi açısından incelenmiştir. Bu konuda var olan durum ve görülen eksiklikler ortaya konulmuştur.

Millî açıdan da değerler eğitimi milletin devamlılığı ve millî kültürün muhâfazası için önem taşımaktadır. Çünkü değerler nesilden nesile aktarılır, bireyleri bir amaç etrafında birleştirir, dayanışmayı, millî bütünleşmeyi sağlar ve korur. Millî kültürü ve buna bağlı değerleri memleketin ana davaları arasında gören Turhan (1980: 556) "memleketin ana davaları hâlledilmediği takdirde müdafaasının da tehlikeye düşeceği unutulmamalıdır" demektedir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün (1952) şu sözü de konuyu desteklemektedir:

> "Yetişecek çocuklarımıza ve gençlerimize, görecekleri öğrenimin sınırları ne olursa olsun, ilk önce ve her şeyden önce Türkiye'nin bağımsızlığına, kendi benliğine, millî geleneklerine düşman olan bütün unsurlarla mücadele etmek gereği öğretilmelidir. Dünyada uluslararası duruma göre böyle bir mücadelenin gerektirdiği manevî unsurlara sahip olmayan kişiler ve bu nitelikte kişilerden oluşan toplumlara hayat ve bağımsızlık yoktur."

Millî bütünleşme, millî değer ve sembollerle özdeşleşmeyi de içerir. İlköğretim çocuklara toplumun amaçlarını, değerlerini ve sembollerini kazandırarak onların genel bir değerler sistemi oluşturmalarını sağlar (Tebliğler Dergisi 1997). İlköğretimde değer kazanımı dersler ve örtük program yoluyla gerçekleşmektedir ki bu bağlamda anadil öğretimini üstlenen Türkçe dersi de değer kazanımından sorumludur.

Ancak Türkçe programında değerlerin aktarılması ile ilgili bir plân veya yönerge bulunmamaktadır. Değerler öğretimi 2005 programında Sosyal Bilgiler dersinin içeriğine dâhil edilmişken Türkçe dersi programında ve ders kitaplarında değerlerin kazanımıyla ilgili bir düzenleme yapılmamıştır. Şöyle ki incelenen kitaplardaki temalar, sevgi değerine dayalı olduğu hâlde sevgiyi konu alan hiçbir kazanıma ve hedefe yer verilmemiştir. Araştırma bu eksikliğe dikkat çekerek konuyu tartışmaya açmıştır.

Her medeniyet, kendisini yaşatacak insanları yetiştirmek zorundadır (Kaplan 1991). Eğitimin birinci gayesi de kendisi, toplumu, halkı, milleti için değer yaratacak bireyler yetiştirmektir (Sinanoğlu 2002: 101). Bu gayenin gerçekleşme durumu, ülkenin kalkınmışlık düzeyinin temelidir. Turhan "Maarifimizin Ana Davaları ve Bazı Hâl Çareleri" adlı kitabında bu ifadeyi desteklemiş, eğitimin öneminden, Türk eğitim sistemindeki hatalardan söz etmiştir. Eğitimin Türkiye açısından öneminin tahmin edilenden büyük olduğunu belirterek iki yüz elli yıllık modernleşme çabalarının başarıya ulaşamamasının sebebini eğitime gereken önemin verilmemesinde görmüştür (Turhan 1954).

Bu noktada değerden yoksun bilginin nitelikli olumlu sonuçlar doğurmayacağı söylenebilir. Doğruyu bilen bireylerden çok, doğru yaşayan, değer sahibi, ilkeli ve kararlı, gönül terbiyesi almış bireyler yetiştirdiğimiz zaman eğitim asıl amacına ulaşmış olacaktır. Sinanoğlu (2002) Türk kültürünün tarihteki önemini anlatırken konuyla ilgili şu ifadelere yer vermiştir:

> "Bizim âlimlerimiz, dünyanın en büyük âlimleri, kentlerimiz en büyük bilim merkezleri idi. Âlimlerimizde şu anlayış vardı: Bir âlimin, âlim olabilmesi için hem maddî hem manevî bilimlerle âlim olması gerekirdi. Bunu, Kazakistan'ın bayrağındaki bürgüt kuşuna benzetebiliriz. Kuşun kanatlarından biri akıl öbür kanadı da gönüldür, gönül terbiyesidir. Dolayısıyla bu iki kanadın ikisi de olmazsa o kuş uçamaz."

Bu bağlamda, uçabilen yani bilgi ve değeri bütünleştirebilen, kültürünü, milletini, değerlerini tanıyan ve geliştiren, evrensel başarılara bu eksende imza atabilen nesillerin yetiştirilmesi önemli bir sorundur.

Milletini ve ailesini seven, insan haklarına saygılı, görev ve sorumluluklarını bilen, iyi, ahlâklı, katılımcı, sorumlu, yapıcı, yaratıcı ve üretken bireyler yetiştirmek için ülkemizde değerlerin öğretimi sorgulanmalı ve çağdaş uygarlık seviyesine yükselmede sıçrama tahtası olarak kullanılabilmelidir.

Alanyazında Türkçe dersi ve değerler eğitimi konusunda henüz yeterli sayıda araştırma ve kaynak bulunmamaktadır. Araştırmanın, Türkçe dersi ve değerler eğitimi alanında oluşan veri tabanına, ders kitaplarının daha nitelikli hazırlanmasına, Türkçe programının geliştirilmesine getirdiği sorularla bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.8. Tanımlar

Değer: Değer, bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen; onların ortak duygu, düşünce, amaç ve yararını yansıtan genelleştirilmiş temel ahlâkî ilke ya da inançlara denir (Kızılçelik ve Erjem 1994: 99).

Değerler eğitimi: Değerler eğitimi, kısaca değer kazandırma etkinliğidir. Daha ayrıntılı olarak ele alındığında değerler eğitimi, kimilerine göre değerlerin açık ve şuurlu bir şekilde öğretilme teşebbüsüdür. Kimilerine göre ise, doğrudan ya da dolaylı olarak kişilerin değerler hakkındaki anlayış ve bilgisini geliştirmek, onların bireyler ve daha geniş bir toplumun üyeleri olarak belli değerler doğrultusunda davranabilmelerini sağlamak için gerekli beceri ve eğilimler aşılamaktır (Values Education Study 2003; Akt: Hökelekli H. Gündüz T. 2007: 385).

Sevgi: Sevgi ilgi demektir, hoşgörü demektir. Sevgi karşının hakkına saygı göstermek ve korumak demektir. Sevgi tahammül göstermek demektir. Sevgi, kişinin kendisini aşması, doğaya, çevreye, tüm canlılara karşı duyarlı ve sorumlu olması demektir. Sevgi onarır, korur, geliştirir, sevgisizlik ise yıpratır, yok eder (Özmen 1999: 195).

Hedef: Eğitim alanında bir etkinliğe başlanırken erişilmek istenen, öğrenim sürecine bütünlük ve anlam kazandıran sonuç (Koza Yayınları Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı 2007: 243).

Kazanım: Öğrenim süreci içerisinde, plânlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar sayesinde öğrencide görülmesi beklenen bilgi, beceri ve tutumlar (Koza Yayınları Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı 2007: 243).

Program: Eğitim ve öğretimin içeriği, araçları, amaçları ve nasıl düzenleneceğini kapsayan bir bütün (Özbay 2006: 13).

Öğretim Programı: Eğitim programında gösterilen kazanımların gerçekleştirilmesi için gerekli olan öğretmen, konular, eğitim ortamları, yöntem, teknik, fizikî imkânlar, ders araçları, ölçme ve değerlendirme gibi unsurları kapsayan bir bütündür (Özbay 2006: 15).

Eğitim Programı: Eğitim programı, hedef, eğitim durumları ve değerlendirme öğelerinden oluşur. Program hazırlanırken önce hedeflerin ortaya konması ve bu hedeflerin öğrenci davranışı yönünde tanımlanması gerekir. Bu işlemlerden sonra, davranışların nasıl geliştirilmesi gerektiği sorusuna yanıt aranır. Bu sorunun yanıtı içerik, öğretim yöntemi, araç ve gereçlerin seçimi ve düzenlenmesini içerir (Bilen 1996; Akt: Demirhan İşcan 2007).

Türkçe Öğretim Programı: İlköğretim 6.7. ve 8. sınıflar için hazırlanmış Türkçe dersi öğretim programıdır.

Ders kitabı: Öğrenci düzeyinde yazılmış ya da toplanmış metinlerden oluşan ve programa göre anlama-anlatma yeteneğini geliştirmenin yanında yazın terimlerini, kompozisyon bilgilerini, dil bilgisi konularını tanıtan kitap (Göğüş 1996; Akt: Duran 2006: 8). Araştırmada Türkçe ders kitabı ifadesi öğrenci çalışma ve öğrenci ders kitabını da içine alan öğretmen kılavuz kitabını kapsamaktadır.

1. Kitap: Koza yayınlarına ait öğrenci ders ve çalışma kitabını da kapsayan 6. Sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabıdır.

2. Kitap: : MEB yayınlarına ait öğrenci ders ve çalışma kitabını da kapsayan 6. Sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabıdır.

1.9. Konu Alanıyla İlgili Araştırmalar

Alanyazın taramasında, araştırma konusu olarak seçilen ilköğretim 6.sınıf ders kitaplarındaki temaların değerler eğitimine uygunluğuna yönelik özel bir çalışmaya rastlanmamıştır. Türkçe öğretimi alanında bu konuyla ilgili araştırmaların azlığı dikkati çekerken değerler eğitimi üzerinde daha çok Sosyal Bilgiler ve Tarih alanındaki akademisyenlerin çalıştığı tespit edilmiştir. Araştırma konusunun temelini oluşturan değerler eğitimi ile ilgili çalışmalardan bazıları şunlardır:

Demirhan İşcan (2007) "İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği" adlı doktora tezinde, ilköğretim düzeyinde, evrensellik ve iyilikseverlik değerlerini kazandırmaya yönelik hazırlanan değerler eğitimi programının, öğrencilerin değerlerle ilgili bilişsel davranışlarına, duyuşsal özeliklerine ve değerleri gösterme düzeylerine etkisini araştırmıştır. Türkçe, Sosyal Bilgiler, Fen ve Teknoloji dersleriyle bütünleştirilerek uygulanan programda deney grubundaki öğrencilerin değerlere ilişkin bilişsel davranışları kazanma düzeyleri, kontrol grubu öğrencilerinden anlamlı bir biçimde yüksek bulunmuştur. Araştırmada deney grubu öğrencileri, kontrol grubu öğrencilerine göre, programın uygulanması sırasında değerlere ilişkin daha fazla olumlu nitelikte davranış sergilemiştir (Demirhan İşcan 2007).

Bülent Dilmaç (1999) "İlköğretim Öğrencilerine İnsanî Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlâkî Olgunluk Ölçeği ile Eğitimin Sınanması" adlı yüksek lisans tezinde ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinde insânî değerlerin kazanımını ve bunun etkililiğini Ahlakî Olgunluk Ölçeği ile sınanmasını incelemiştir. Araştırma, İstanbul ili Kadıköy ilçesi Çocuk Esirgeme Kurumu'nda gerçekleştirilmiştir. Uygulamada 18'i deney, 18'i kontrol grubunda olmak üzere Toplam 36 kişi yer almıştır. Deney grubunda yer alan 18 öğrenciye, 36 oturum süren İnsanî Değerler Eğitimi verilmiştir. Uygulama sonucunda, İnsanî Değerler Eğitimi programının, öğrencilerin ahlâki olgunluk düzeyini geliştirdiği tespit edilmiştir (Dilmaç 1999).

Aral (2008) "Millî Eğitim Bakanlığının Hazırladığı 6. Sınıf Türkçe ders kitabında Yer Alan Değerler Üzerine Bir Araştırma" adlı yüksek lisans tezinde Millî Eğitim Bakanlığının hazırladığı 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabını adâlet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, dürüstlük, dinî değerler, duyarlık, misafirperverlik, estetik, özgürlük, sevgi, saygı, sorumluluk, yardımseverlik, vatanseverlik,

sağlıklı olmaya önem verme, hoşgörü ve temizlik değerlerine göre incelemiştir. Araştırmada sağlıklı olmaya önem verme, hoşgörü ve temizlik değerlerine yer verilmediği görülmüştür. En çok işlenen değerlerin vatanseverlik, sevgi, saygı ve dinî duygular olduğu tespit edilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığının hazırladığı 6. Sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin öğretim programındaki tüm değerleri kapsamadığı, işlenen değerlerde ise işlenme oranlarının birbirinden oldukça farklı olduğu sonucuna varılmıştır (Aral 2008).

Tokdemir (2007) "Tarih Öğretmenlerinin Değerler ve Değerler Eğitimi Hakkındaki Görüşleri" adlı yüksek lisans tezinde orta öğretim kurumlarında görev yapan tarih öğretmenlerinin değerler ve değer eğitimi hakkındaki bilgi ve görüşlerini tespit etmeyi ve tarih derslerinde değer eğitimine yönelik neler yaptıklarını ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmaya katılan öğretmenler, değerlerin eğitimin önemli bir parçası olduğunu belirttiği ancak değer eğitimi konusunda gerekli bilgiye sahip olmadıkları tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda ulaşılan bulgulara göre tarih öğretmenlerinin çoğunluğu değer eğitimine karşı olumlu bir tutum içerisindedir. Tarih derslerinde öğrencilerine çeşitli değerleri kazandırmaya çalışmaktadırlar. Ancak tarih derslerinde değerler ve değer eğitimi ile ilgili neler yapmaları gerektiği konusunda bilgilerinin yeterli olmadığı bulunmuştur. Değerler ve değer eğitimi konusunda yaptıkları çalışmaların akademik temelden yoksun, rastlantısal olduğu anlaşılmıştır (Tokdemir 2007).

Şen (2007) "Millî Eğitim Bakanlığının 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eser Yoluyla Türkçe Eğitiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma" adlı yüksek lisans tezinde Millî Eğitim Bakanlığının ilköğretim okulları için hazırladığı 100 Temel Eser serisinde yer alan kitaplarda; âdil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, duyarlılık, dayanışma, dürüstlük, estetik, hoşgörü, özgürlük, sevgi, saygı, sorumluluk, yardımseverlik, vatanseverlik, temizlik, sağlıklı olmaya önem verme değerlerini tespit etmeyi ve Türkçe eğitiminde değerler öğretiminin nasıl olması gerektiğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Kitaplarda değerlerin oranı şu şekilde bulunmuştur: Âdil olma %2,00; aile birliğine önem verme %3,00; bağımsızlık %0; barış %0,7; bilimsellik %0,9; çalışkanlık %4,9; duyarlılık %15,7; dayanışma %2,2; dürüstlük %5,2; estetik %1,4; hoşgörü %3,1; özgürlük %1,3; sevgi %23,8; saygı %10,5; sorumluluk %5,7; yardımseverlik %12,5; vatanseverlik 2,5; temizlik %1,5; sağlıklı olmaya önem verme %0,6. Kitaplarda en çok rastlanan değerin, %23,8 oranı ile sevgi değeri, ardından %15,7 oranı ile duyarlılık; %12,5 oranı ile yardımseverlik; %10,5 oranı ile saygı değeri; %5,7

oranı ile sorumluluk değeri olduğu görülmüştür. Kitaplarda en az rastlanan değerlerin ise şunlar olduğu tespit edilmiştir: Bağımsızlık %0; sağlıklı olmaya önem verme %0,6; barış %0,7; bilimsellik %0,9; özgürlük %1,3. Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında Millî Eğitim Bakanlığının 2005 yılında tavsiye ettiği 100 Temel Eser serisinde yer alan kitapların, değer aktarımı için yeterli olmadığı söylenebilir (Şen 2007).

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde çalışmanın kavramsal altyapısını oluşturan, değerler, değerler sınıflaması, değerler eğitimi, değerler eğitiminin Türkçe eğitimindeki yeri ve önemi, değerler eğitimi yaklaşımları, değerler eğitiminin işlevleri, değerler eğitiminde medya ve ailenin rolleri ve sevgi konuları, ilgili alanın alanyazın taramasıyla ele alınmıştır.

2.1.DEĞER

İnsanı diğer canlılardan ayıran en önemli özellik zekâsıdır. Fakat büyük bir güç olan zekâ insana bugün bütünüyle bir mutluluk getirememiştir. Savaşlar, işgaller, menfaat odaklı eylemler, şiddet olayları, cinsel istismar, sosyal bunalımlar, tüketim çılgınlığı gün geçmiyor ki medyaya düşmesin, evimizde bahis konusu olmasın. İnsanın zekâsını yapıcı yönde kullanma ve hırslarını kontrol altına alma noktasında değerler devreye girmektedir.

Değerler toplumdaki sosyal kontrol mekanizmalarının kaynağıdır. Kişiler arası ilişkileri düzenleyip, karar verme, seçme, değerlendirme süreçlerinde ölçüt oluştururlar, bireylerin hayatında düzenleyici ve yönlendirici işlevlere sahiptirler. Değerler insan kişiliğinde ne kadar nitelikli olarak yer edinmişse zekâsının ürünleri de o oranda yapıcı olacaktır.

Toplumların varlığını sürdürmede, kültürel beraberlik sağlamada da değerler önemli bir misyona sahiptir. Hilmi Ziyâ Ülken (1986: 39) değerlerin toplumla olan bağını şöyle ifade etmiştir:

> “ Cemiyet (toplum), gerek maddi, gerek manevî olarak, bizi kuşatan işler, fiiller, karakterler, inançlar ve değerler sistemidir. Buradan hareketle toplumun oluşumunu sağlayan temel taşlardan biri değerlerdir denilebilir. Değerler ancak eğitimle yeni nesillere aktarılır. Böylece toplumun devamlılığı sağlanmış olmaktadır.”

Değerler, son yıllarda eğitim bilimciler tarafından da oldukça geniş bir biçimde inceleme konusu olmaya başlamıştır. Çünkü durmaksızın değişen, gelişen, sınırları belirsizleşen dünyada değerler eğitimi önemli bir konu olmaya başlamıştır (Şen 2007: 4). Bilgi-iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle farklı coğrafyaya, kültüre, dile mensup olan insanlar aynı yaşam alanını paylaşmak durumunda kalmakta, farklılıklar çarpışmaktadır. Değerler bu bağlamda bireyler arasında ortak anlaşma zemini oluşturur, ilişkileri düzenler.

Değer, iktisattan etiğe kadar birçok disiplin tarafından kullanılan oldukça geniş kavramdır. Köken itibari ile iktisattan etiğe geçmiştir (Kuçuradi 2003: 38). Ancak değer kavramına her disiplinde aynı anlam çerçevesinde yaklaşmamıştır. Mesela felsefe "değer"in objektif bir esasa dayanıp dayanmamasıyla ilgilenirken, psikoloji insan davranışlarına yol göstericiliğiyle ilgilenmiştir. Bu çalışmada değer eğitim bilimcilerin kullandığı anlamdadır.

Alan yazında birçok değer tanımı mevcuttur:

> "Değer hükmü bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğunu belirten ifade ise, o hâlde değer de bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır (Güngör 1996: 25)."

> "Değer, arzu edilen, ilgi duyulan, ihtiyaç duyulan şeydir. Değer kavramı, "olması gerekeni" ifade eder, bilimin ve bilginin doğrudan konusu olan olmuş olan" dan farklıdır. Dolayısıyla değer kavramı, teoriden çok ameli/pratik bir karakter taşır. Yani o, eyleme ve ideale yöneliktir. Bundan dolayı değerler, insanın varlık şartlarıdır, demek yanlış olmaz (Bolay 2007: 60)."

> "Sosyal bilimler alanındaki yaygın kullanıma göre değerler, insanların davranışlarını yönlendirmede ve belirlemede, kendileri de dâhil olmak üzere insanları ve olayları değerlendirmede kullandıkları ölçütler; ideal ve arzu edilen davranış ve yaşam biçimlerini ifade eden, belirli somut koşulları ve nesneleri aşan üst-düzey kavramlar veya doğru kararlara varılmasında bireylere yardımcı genel ilkeler gibi çeşitli şekillerde ele alınmaktadır. Buna göre değerler tutumların, ideolojilerin, ahlâkî yargıların ve çeşitli davranışların önemli belirleyicileri olarak düşünülmektedir (İmamoğlu Karakitapoğlu & Aygün 1999: 2)."

> "Değerler, bir toplumun üyeleri tarafından izlenen ve benimsenen genel amaçlar olarak da tanımlanmaktadır. Bilindiği gibi amaç, motivasyon kavramının bir tamamlayıcısıdır, özendirici anlamına gelir. Bu nedenle de, genelleşmiş amaçlar, genelleşmiş özendiriciler olarak ifade edilebilir. Ve dolayısıyla bunlar, yani değerler, temel güdülere bağlı ve toplumun üyelerince paylaşılan genelleşmiş özendiriciler olarak yorumlanabilir (Ünal 1981: 18)."

"Sosyal bilimler literatüründe değer konusunda farklı tanım ve yaklaşımlar bulunmakla birlikte, değer, bireyin çevresiyle etkileşimi sonucunda içselleştirdiği, eylemlerini yönlendirdiği kalıcı bir yargı ve standart olarak tanımlayabiliriz. Toplumsal anlamda değerler, toplum tarafından en iyi, en doğru ve en faydalı olduğu kabul edilen genelleştirilmiş davranış prensipleridir (Kaymakcan 2008)."

"Bir kimsenin değişik durumlarda gösterdiği sürekli davranışlarına yön veren köklü inançlardır. Değerlerin kaynağını toplumun örf, âdet, gelenek ve görenekleri oluşturmaktadır. Zaman içinde ortaya çıkan değişimler değer algılarında ve uygulamalarda da değişikliklerin olmasına yol açmaktadır (Oğuzkan 1981: 45)."

"Değerler, bireylerin tutumlarının temel yapısın oluştururlar. Değerler, bireyi belirli hedeflere çeşitli seçenekler içinden tercih etme yönünde zorlayan kararlı güdüler olarak tanımlanmaktadır (Özgüven 2000: 36)."

"Değer, somut ya da soyut kavramların önemini belirtmeye yarayan soyut ölçü birimidir; canlı ve cansız varlıkların, olayların, olguların durumunu, önemini anlatan sözcüktür (Köknel 2007: 17)."

"Değer, bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen; onların ortak duygu, düşünce, amaç ve yararını yansıtan genelleştirilmiş temel ahlâki ilke ya da inançlara denir (Kızılçelik ve Erjem 1994: 99)."

"Değerler, toplumun tarihi birikimi ile ortaya çıkan; toplumun tamamı tarafından kabul gören; toplumun varlık, birlik ve devamının sebebi olarak görülen; tasvip ve teşvik gören; korunan kabulleniş ve inanışlardır (Tural 1992: 29)."

"Toplumsal değerler insan yaşamının önemli bir yanını oluşturur. Bir değer, belirli bir insan davranışının veya yaşam amacının, bir diğerinden daha üstün olduğu yönündeki tutarlı ve derin inançtır (Dökmen 2004: 60)."

Yukarıdaki tanımlardan "değer"le ilgili şu bilgilere ulaşabiliriz:

- Tarihî birikimlerden oluşan köklü inançlardır.
- Üzerinde görüş birliğine varılmış kabullerdir.
- Sosyal yaşamı düzenleme rolleri vardır.
- Karar vermede kullanılan ölçütlerdir.
- Sosyal kontrol unsurlarıdır.
- Kültürün devamlılığını sağlarlar.
- Çevreyle etkileşim sonucunda işlevsellik kazanırlar.
- Tutumların alt yapısını oluştururlar.

- Motive edici ve özendiricidirler.
- Bireylerin sosyal rol seçmelerine rehberlik ederler.
- Dışlanmışlık ve yalnızlık karşısında koruyucudurlar.
- Farklılıkların çarpıştığı noktada ortak anlaşma zemini oluştururlar.
- Kalıtsal değil, yaşayarak öğrenilirler. Dolayısıyla öğrenilebilir ve öğretilebilir olgulardır.
- Ahlakî olgunluğa ulaştırırlar.
- Bütünleyici ve birleştiricidirler.
- Değerleri yaşayan ve yaşatan insanlardır bu yönüyle değerler insanîdir.
- Bireylere amaç ve yön ve belirlemede etki ederler.
- Nitel özelliklere sahiptirler.
- Değerler birbirleriyle ilişkilidir.
- Bireye ayırt etme, prensip oluşturma uyum sağlama yetileri kazandırırlar.
- Toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemleri sınırlandırırlar.
- Kişilere bakış açısı sağlar.
- Soyutturlar.
- Bilişsel yapıdan çok duyuşsal alana hitap ederler.
- Farklı disiplinlerde (felsefe, sosyoloji, ekonomi vs.) farklı anlam çerçevesini çağrıştırırlar.

Değerlerin ahlâkî eksende evrenselliği ve toplumsallığı konusunda çeşitli görüşler ileri sürülmektedir. Bir kısım araştırmacı değerlerin kültürlere göre farklılaştığını belirtirken bir kısmı da evrensel ahlâkî değerlerin var olabileceğini söyler. Örneğin Locke, ahlâk sistemleri ne kadar farklı olursa olsun ahlâkın kültürle ilişkili olmadığını, her kültürde evrensel değerlerin bulunabileceğini savunmuştur. H. Spencer de farklılıklar üzerinde çokça durmasına rağmen ortak değerler üzerine inşâ edilecek bir ahlâk ilminin kurulabileceğine inanmaktadır (Güngör 2000: 21).

Rokeach değerlerin sistematik bir örüntü içinde olduğunu, değerlerin tek başına değil, diğer değerlerle birlikte var olduğunu ifade eder. Değerler bir araya gelerek tutarlı ve sistemli kalıcı organizasyonlar oluştururlar (Akt: Silah 2000: 326-330). Örneğin dürüstlük beraberinde adâleti, adâlet güveni, güven de huzuru oluşturur. Adâletin olmadığı yerde güven değerinin olmayacağı gibi orada huzur da olmaz. Bu sebeple değerler birbirinden

bağımsız değildir; birbiriyle ilişki içinde, birbirini etkileyen ve birbirinden etkilenen sistemlerdir. Bununla birlikte " *değerler arasında da bir üstünlük ve öncelik münasebeti vardır* (Güngör 1993: 23)." Değerlerin önceliği kişilerin hayatında farklı öncelikte olabilir. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu çalışanlarının %91.86 katılımıyla gerçekleştirilen bir araştırmada çalışanların öncelikli kişisel değerleri ve bu değerlerin gelecekte tatmin edilme derecelerine ilişkin görüşleri incelenmiştir. Araştırmaya katılanlardan kendi önceliklerine göre en önemli gördükleri ilk beş değeri belirlemeleri istenmiştir. Çalışanların en çok önem verdikleri değerlerin sırasıyla sağlıklı olmak (%43.0), aile mutluluğu (%35.4), huzur (%22.8), eşitlik (% 12.7) ve güven (% 11.4) olduğu belirlenmiştir. Görüldüğü gibi değerler kişilerin hayatlarında farklı derecede bir önem sırasında olabilir (Altuğ Özsoy 2007).

Değerler ve değer nesnelerinin önceliği kişilere, toplumlara hatta tarihsel zamana göre de değişebilir. Mesela Ortaçağ düşüncesi otoriteye duyulan inancı temel alır ve sorgusuz itaat üstün değerdir. Yeniçağ'da ise sorgusuz itaatin yerini şüphecilik, sorgulama, eleştirme değerleri alır. Toplumlar açısından bakacak olursak birçok millete göre süt ve et kaynağı olan inekler bir değer timsali olmaktan çok tarım ve hayvancılık kaynağıdır, Hindular için ise çok önemli, kutsal bir değerdir ve ineklere bu anlamda saygı duymak kültürlerinin bir gereğidir.

Birçok değer bireye, topluma, coğrafyaya, inanca ve yaşanılan tarihsel zamana göre farklılıklar gösterse de bazı değerler her zeminde birleştirici ve bütünleyici nitelik taşırlar. Bu değerler arasında başta sevgi olmak üzere saygıyı, hoşgörüyü, yardımlaşmayı sayabiliriz. Değer çeşitlerine, değerlerin sınıflandırılmasında detaylı olarak değinilecektir.

Değerlerin içselleştirilmesinde sosyal onay önemlidir. Ait olma, kabul görme insanın temel psikolojik ihtiyaçlarındandır. Değerlerle yaşayan insanlar da takdir edilir, onay görür. *Değerler toplum için değerlidir, değerlere uygun davranan insanlar da toplumun gözünde değerlidir* (Dökmen 2004: 60). Bu bağlamda bireylerin toplumsal uyum sağlamasında, davranışları arasında tutarlılık ve âhenk oluşmasında etkilidirler.

Değerlerin insanların davranışını yönlendirdiğini ifade eden Cüceloğlu (1999) bunda toplumsal baskının değil iç disiplinin etkili olduğunu belirtir ve ekler:

> "İnsan davranışlarını yönlendiren değerler toplumsal baskıya gerek kalmaksızın davranışa dönüşürler. Davranışlar ya zorunlu uyma davranışı, yani dış disiplin yoluyla olur ya da içselleştirilerek kişinin kendine mal ettiği değerler vasıtasıyla olur. Onurlu bir yaşam için insan davranışlarını yönlendiren korku ve disiplin değil, değerler olmalıdır. Korkudan kaynaklanan disiplin, korku kaynağı ortadan kalktığı zaman kaybolur. Değerlerden kaynaklanan iç disiplin ise, değer değişmediği sürece devam eder."

Hepimiz bir birey olarak kendimizi diğer insanlara değerlerimizle tanıtırız ve sahip olduğumuz değerleri temel alarak başkalarını değerlendirir ve yargılarız. Yine, diğer insanlar kadar ahlâklı ve yeterli olup olmadığımızı soruşturmak ve bir karşılaştırmaya gitmek için değerlerimizi kullanırız. Bir grup içinde bulunduğumuzda, gruptaki diğer insanlarla ortak bazı değerlere sahip olabilirken, bazıları konusunda anlaşamayabiliriz. Böyle durumlarda, kendi değer verdiğimiz kavramların hayattaki doğruluğuna ve gerekliliğine inanarak diğer insanların da aynı yönelimlere sahip olabilmeleri için onları iknâ etmeye çalışırız. İnandığımız ve önem verdiğimiz değerlerden yola çıkarak, başkalarının ne tür bir değer ve davranış biçimine sahip olmaları gerektiğine karar veririz. Çünkü sahip olduğumuz değerler bize göre ideal hayat tarzıdır (Turgut 1998: 35). Görüldüğü üzere değerler insanların öz değerlendirme yapmasında, diğer insanları değerlendirmesinde, eleştirme ve sorgulama eylemlerine temel oluşturmada, genel bir amaç etrafında toplanmasında, "öteki bilinci" oluşmasında mihenk taşıdır.

2.2 DEĞERLERİN SINIFLANDIRILMASI

Değerler üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde farklı birçok değer sınıflamasının olduğunu görmekteyiz. Takiyettin Mengüşoğlu'nun "İnsan Felsefesi" adlı eserinin "Antropoloji Bakımından Değerlerin Sınıflandırılması" başlığı altında değer guruplarını şöyle sınıflandırmıştır:

> "**Yüksek değerler:** Sevgi, bilgi, doğruluk, masumluk, saflık, dürüstlük, hak, adâlet, güven, güven, şeref, iyi vb. değerlerdir.
> **Araç değerler:** Yarar, çıkar, kuşku, çekememezlik, kıskançlık ve her türlü maddesel değerler (para, mülkiyet vb) bu gruba girer.
> **Davranış değerleri:** Görgü kuralları ve ulusların geleneklerinde bulunan değerler de bu gruba girer."

Olcay Yıldırım, "İnsan Olmanın Erdemleri" adlı yazısında Takiyettin Mengüşoğlu'nun değerler sınıflaması için şunları söylüyor:

> "İnsan yaşamı bu değer gruplarına göre şekilleniyor. İnsan olmanın ilk erdemi de, bu değer gruplarının çocukluk yaşta seçilmesine bağlı. Yüksek değerler insanı öz'e yaklaştırırken, araç değerler biçimsiz, değersiz ve sonu belli olmayan kargaşaya sürüklemektedir. Çünkü yüksek değerler sınırsız ve sonsuz olduğu hâlde, araç değerler sınırlı ve geçicidir. Bu yüzden insan, güzel ve sonsuz olan öz'e yaklaşıp, yüksek değerlere sahip olurken; sınırlı, değersiz ve sonlu olan araç değerlerden uzaklaşarak insanlaşma yoluna gidebilir."

Ahlâk felsefesinde de değerler özsel (intrinsic) ve araçsal (instrumental) şeklinde ikiye ayrılır. Bu ayrıma göre, başka bir şeye ulaşmak için bir araç olarak değil, kendisi için istenen şeylere özsel (intrinsic) , başka şeylere ulaşmak için bir araç olarak istenen şeylere araçsal (instrumental) değerler denir. Özsel değerler, yaşama anlam katan, kendisi için yaşanan değerlerdir. Araçsal değerler ise özsel değerleri belirli koşullarda gerçekleştirmeye yarayan değerlerdir. Değerler hiyerarşisinde özsel değerler, araçsal değerlere göre daha üstündür ve daha derinden bir bağlılık gerektirir. Araçsal değerler ise bu tür derin bir bağlılık gerektirmez bir araç değerin yerine onun gördüğü işi daha etkin bir biçimde yapabilecek başka bir değer konabilir. Ve böyle bir değiştirme, fazla bir gerilime yol açmaz. Örneğin bir araba yerine bir başka araba kullanılabilir. Millî bağımsızlık, dürüstlük, kişisel onur gibi değerler özsel değerlerdir ve hep üstün tutulurlar. Bu tür değerlerin modası geçmez ya da kolay kolay geçmez. Kişisel onurdan, bağımsızlıktan vazgeçmek, insanın duygu ve kişilik dünyasında derin krizlere yol açar (Ünder 1995: 294).

Rokeach da benzer şekilde amaç ve araç değerler şeklinde ayırmıştır. Amaç değerler yaşamın temel değerlerini, araç değerler ise bu amaçlara ulaşmada kullanılabilecek davranış biçimlerini içermektedir (Akbaş 2004: 30).

Tablo 2.1 : Rokeach'ın Değerler Sınıflaması.

Amaç Değerler	**Araç Değerler**
Aile güvenliği	Bağımsız olma
Barış içinde bir dünya	Bağışlayıcılık
Başarılı olma	Cesaret
Bilgelik	Dürüstlük
Dinî olgunluk	Entelektüellik

Eşitlik	Geniş görüşlülük
Gerçek dostluk	Hırslılık
Güzellikler dünyası	İtaatkârlık
Heyecan verici bir yaşam	Kendini kontrol etme
İç huzur	Kibarlık
Kendine saygı	Kendine hâkim olma
Mutluluk	Mantıklılık
Gerçek dostluk	Neşelilik
Özgürlük	Sevecenlik
Rahat bir yaşam	Sorumluluk sahibi olma
Sosyal kabul	Temizlik
Ulusal güvenlik	Yardımseverlik
Zevk	Yaratıcılık

Yukarıdaki değer sınıflamalarında genel olarak amaç ve araç değerlerden söz edilmektedir. Rokeach'ın Tablo 2. 1' deki değerler sınıflamasında amaç değerler ulaşılmak istenen ana değerken; araç değerler de amaç değerlere ulaşmak için gösterilmesi gereken davranış çeşidi ve vasıfları içermektedir. Örneğin bilge olabilmek için dürüst olmak, mutlu olabilmek için mantıklı hareket etmek, rahat bir yaşam için sorumluluk sahibi olmak gerekmektedir. Ahlâk felsefesinde de özsel ve araç değerler diye sınıflama yapılmış, özsel değerlerin yerine başka bir şeyin konulamayacağı, derin bağlılık gerektirdiği ifade edilmiştir. Özsel değerlerin, araç değerlerden daha üstün olduğu vurgulanmıştır.

Değerler sınıflaması üzerine deneme yapanlardan biri de Nelson'dur. Yukarıdaki sınıflamalardan farklı olarak Nelson, değerler sınıflamasında değerlerin niteliklerinden çok, değerleri yaratan, yaşayan insan ve insan grupları özelliklerini ön plâna çıkarmıştır. Bireyden topluma doğru açılan bir yelpazede değerleri birbirinden ayıran Nelson'un sınıflaması da şu şekildedir:

> **"Bireysel Değerler:** Bireysel değerler seçim yapmada ve satın aldığımız ürünlerde, hobilerimizde olduğu gibi diğer kişisel tercihlerimizle ilişkilidir (Michaelis 1988: 361).

Grup Değerleri: Grup değerleri, belirli bir grubun üyeleri tarafından paylaşılan değerlerdir. Bu grup; aile, kulüp, dinî ya da politik bir grup olabilir (Naylor ve Diem 1987: 350).

Sosyal Değerler: Sosyal değerler ise adâlet, saygı, farklılık, eşitlik gibi değerlerdir ve bireyin mevcut toplumsal yapı içerisinde varlığını devam ettirmesine yarar (Michaelis 1988: 361). Sosyal değerlerin tanımlanmasında sosyalleşme, sosyal bilinç, norm ve grup ruhu gibi kavramlar kullanılmaktadır (Akbaş 2004: 19)."

Spranger, değerleri altı temel gruba ayırmıştır. Bunlar: estetik, teorik (bilimsel), ekonomik, siyasî sosyal ve dinî değer gruplarıdır. Bu değer grupları daha sonraki yıllarda Alport ve arkadaşları tarafından bir ölçeğe dönüştürülmüştür (Akbaş 2004: 30–31):

Tablo 2.2: Spranger'in Değerler Sınıflaması.

Bilimsel Değer	Gerçeğe, bilgiye, muhâkemeye ve eleştirel düşünceye önem verir. Bilimsel değerleri olan insan deneysel, eleştirici, akılcı ve entelektüeldir.
Ekonomik Değer	Yararlı ve pratik olana önem verir. Ekonomik değerlerin hayatta önemsenmesi gerektiğini belirtir.
Estetik Değer	Simetri, uyum ve forma önem verir. Birey hayatı olayların bir çeşitliliği olarak görür. Sanatın toplum için zorunluluk olduğunu düşünür.
Sosyal Değer	Başkalarını sevme, yardım ve bencil olmama esastır. En yüksek değer insan sevgisidir. Bu insan sevgisini insanlara sunar. Nâzik ve sempatiktir. Bencil değildir.
Politik Değer	Her şeyin üstünde kişisel güç, etki ve şöhret vardır. Esas olarak kuvvetle ilgilidir.
Dinî Değer	Evreni bir bütün olarak kavrar ve kendisini onun bütünlüğüne bağlar. Din uğrunda dünyevî hazları fedâ eder.

Kağıtçıbaşı ve Kuşdil'in 2000 yılında yaptığı, "Türk Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı" adlı çalışmasında Schwartz'ın değerleri on grupta sınıflandırdığı görülmektedir. Değer grupları, değer gruplarına ait yetiler ve kaynaklar belirtilmiştir. Schwartz değerleri bireysel ve kültürel olmak üzere iki düzeyde incelemiştir. Bireysel düzeydeki incelemelerde değerler, kişilerin yaşamlarını yönlendirmedeki

önemlerine göre ele alınır. Kültürel düzeydeki değerler incelemesinde ise amaç, toplumun genelinde paylaşılan ve toplumsal normlara dayanan soyut fikirlere ilişkin bilgi üretmektir. Bu iki düzey arasındaki ayırımın nedeni ise, bireysel düzeyde kişiyi yönlendiren değerler arasındaki güdüsel ilişkilerin kültürel düzeyde aynı özellikleri sergilememesi olasılığının bulunmasıdır (Akt: Kağıtçıbaşı ve Kuşdil 2000: 60–61).

Tablo 2.3: Schwartz'a Göre Bireysel Değerlerlerin Sınıflandırılması.

Açıklama	**Değerler**	**Kaynaklar**
Güç (power): Toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerine denetim gücü.	Sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, toplumdaki görüntümü koruyabilmek (insanlar tarafından benimsenmek)**a**	Etkileşim Grup
Başarı (achievement): Toplumsal standartları temel alan kişisel basarı yönelimi.	Başarılı olmak, yetkin olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak (Zekî olmak).	Etkileşim Grup
Hazcılık (hedonism): Bireysel zevke, hazza yönelim.	Zevk, hayattan tat almak.	Organizma
Uyarılım (stimulation): Heyecan ve yenilik arayışı.	Cesur olmak, değişken bir hayat yasamak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak.	Organizma
Özyönelim (self-direction): Düşünce ve eylemde bağımsızlık.	Yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak (Kendine saygısı olmak).	Organizma Etkileşim
Evrenselcilik (universalizm): Anlayışlılık, hoşgörü ve tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetmek.	Açık fikirli olmak, erdemli olmak, toplumsal adâlet, eşitlik, dünyada barış istemek, güzelliklerle dolu bir dünya, doğayla bütünlük içinde olmak, çevreyi korumak (iç uyum).	Grup **b** Organizma
İyilikseverlik (benevolence): Kişinin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetme ve geliştirme.	Yardımsever olmak, dürüst olmak, bağışlayıcı olmak, sâdık olmak, sorumluluk sahibi olmak (Gerçek arkadaşlık, olgun sevgi).	Organizma Etkileşim Grup

Geleneksellik (tradition): Kültürel ya da dinsel töre ve fikirlere saygı ve bağlılık.	Alçakgönüllü olmak, dindar olmak, hayatın bana verdiklerini kabullenmek, geleneklere saygılı olmak, ılımlı olmak (Dünyevî işlerden el ayak çekmek).	Grup
Uyma (conformity): Başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınırlandırılması.	Kibarlık, itaatkâr olmak, anne-babaya ve yaşlılara değer vermek, kendini denetleyebilmek.	Etkileşim Grup
Güvenlik (security): Toplumun, var olan ilişkilerin ve kişinin kendisinin huzuru ve sürekliliği.	Ulusal güvenlik, toplumsal düzenin sürmesini istemek. Temiz olmak, aile güvenliği, iyiliğe karşılık vermek(Bağlılık duygusu, sağlıklı olmak).	Organizma Etkileşim Grup
Not: *Organizma:* Biyolojik organizma olarak bireylerin evrensel gereksinimleri; *Etkileşim:* Uyumlu bir toplumsal etkileşimin evrensel nitelikteki ön şartları; *Grup:* Grupların sorunsuz işlev göstermesi ve varlığını sürdürebilmesi için evrensel gereklilikler. **a.** Kültürler arası karşılaştırmalarda tutarlı sonuçlar vermediği saptanan değerler parantez içerisinde belirtilmiştir. **b.** İnsanların asıl gruplarının dışındaki insanlarla ilişkiye geçtikleri, gruplar arası karşılıklı bağımlılığı kabul ettikleri ve doğal kaynakların kısıtlı olduğunun farkına vardıkları zaman ortaya çıktığı varsayılır.		

Felsefeci ve toplumbilimci Hilmi Ziya Ülken ise (1965) değerleri üç ana gruba ayırır (Akt: Poyraz H 2007: 85-86):

1. **İçkin Değerler**: Kavramlar, duygular ve eşya ile münasebetten doğan ve bilinçle çevrelenen, 'inanma'dan daha çok 'bilme'nin hâkim olduğu değerlerdir. İçkin değerlerin bir kısmı, değer vermenin öznesi durumundaki bilincin eşya ile ilişkisinden doğan değerlerdir (teknik değerler). Bir kısmı, duyguya ve duyuşa bağlı kavradığımız şeylerle ilgili olarak ortaya çıkan sanat değerleridir ve yine bir kısmı temelini doğrudan doğruya şuurun verilerinde bulan düşünce (bilgi) değerledir.

2. **Aşkın Değerler**: Kişilerarası ilişkilerden meydana gelirler. Bireyin sosyal çevresiyle etkileşmesinden doğan değerler, kişilerarası değerlerdir; bilgiden çok, inanma üzerine kuruludur. Bu değerler ahlâk ve dindir.

3. **Normatif Değerler**: Kişilerden doğan sözler, şeyler ve eylemlerin birbirleriyle değişiminden doğan değerlerdir ki, eylem, eylem ile karşılaştırılınca ölçü hukuk olur; söz, sözle değiştirilince ölçü dil olur; eşya, eşya ile değiştirilince ölçü iktisat olur. Bu değerler de normatif değerlerdir."

Değer türlerinden evrensel ahlâk değerleri ise, 1948'de Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin temelini oluşturmuştur. Bildirgede yer alan değerler şunlar olmuştur: Yaşam, özgürlük, kişisel saldırı baskısı altında olmama, suç kanıtlanana kadar masumluğu varsayma, işkenceye karşı olma, din ve vicdan özgürlüğü, ifade özgürlüğü, mahremiyet, aile ve haberleşme, toplum hayatına serbestçe katılma özgürlüğü, eğitim, sağlık ve mutluluğu sürdürmek için yeterli yaşam standardı. Aspen Konferansı'nda ise (22-25 Temmuz 1992), gençlik liderleri ve eğitimcilerin yer aldığı toplam 29 kişi tarafından altı temel evrensel değerin taslağı oluşturulmuştur. Bu değerler şunlardır: Güvenilirlik, saygı, sorumluluk, adâlet ve kurallara uygunluk, ilgilenme/özen gösterme, yurttaşlık erdemi ve vatandaşlık (Akın ve diğerleri'nden Akt: Demirhan İşcan& Canay 2007: 37).

2.3. DEĞERLERİN İŞLEVLERİ

Değerler, kişinin kendi iç dünyasından başlayarak devletin sosyal, siyasal işleyişini düzenlemeye kadar varan etki gücüne sahiptir. Bu açıdan değerlerin işlevleri iyi bilinmeli, kişisel, toplumsal, insanî hedeflere ulaşmada etkin kullanılmalıdır.

Özensel'in (2003: 231) Gökçe ve Fichter' den aktardığı değerlerin işlevlerine bakacak olursak; Gökçe'den (1994) aktarılan değerlerin işlevleri şöyledir:

1. Sosyal değer, temel seçici oryantasyonun standardıdır. Yani bu bağlamda değer(ler) bilinçli ve amaçlı davranışların genel ölçütüdür. Bu bakımdan değer, sosyal eylemde bulunan bir kişinin sosyal olarak kabullenebilen olgu ve istekleri için temel atıf noktası görevini görmektedir.
2. Değer(ler), kültürel olarak şekillendirilmiştir ve aynı zamanda kültür üzerinde de yönlendirici olarak etki etmektedir. Bu bakımdan değerler, belli bir kültürün gelişme süreci içinde şekil almaktadır. Bu da genel olarak sembol, moral ve estetik normlar, davranış şekilleri olarak belirginleşir. Bu açıdan değerler kültürün esasını oluşturmaktadır.

3. Değerler, insanlarla özdeşleşmiştir. Yani sosyalleşme sürecinde değerler kişiler tarafından öğrenilmekte ve üstlenilmektedir. Kısaca, kişinin şahsiyet yapısına entegre olmaktadır. Bunun doğal bir sonucu olarak değerler kişinin şahsiyetinin bir parçası olarak görülmektedir.

4. Değerler, sosyal bir boyuta sahiptirler. Yani değerler hem zihinsel (arzu ve eylem boyutunu belirten) hem de hissî-duygusal yönü belirten ifadelerdir. Sosyal değerler belli sosyal sonuçlara yol açarlar. Bu sosyal sonuçlar literatürde sosyal değerlerin işlevleri olarak adlandırılmaktadır."

Fichter' den (1990) aktarılan değerlerin işlevleri de şöyledir:

1. Değerler, kişilerin ve birlikteliklerin sosyal değerinin yargılanmasında hazır birer araç olarak kullanılır. Tabakalaşma sistemini mümkün kılar. Bireyin çevresindekilerin gözünde nerede durduğunu bilmesine yardım eder.

2. Değerler, kişilerin dikkatini istenilir, yararlı ve önemli olarak görülen maddî kültür nesneleri üzerinde odaklar. Bu değerli nesne, her zaman birey veya grup içinde en iyi olmayabilir. Fakat o nesne için çaba gösterilmesine yol açtığı da bir gerçektir.

3. Her toplumdaki ideal düşünme ve davranma yollarına, değerler tarafından işaret edilir.

Sosyal olarak kabul edilebilir davranışların âdeta şemasını çizerler. Böylece kişiler de hareket ve düşüncelerini en iyi hangi yolda gösterebileceklerini kavrayabilirler.

4. Değerler, kişilerin sosyal rollerini seçmesinde ve gerçekleştirmesinde rehberlik ederler. İlgi yaratırlar, cesaret verirler. Böylelikle de kişilerde çeşitli rollerin gerekliliklerinin ve beklentilerinin bir takım değerli hedefler doğrultusunda işlemekte olduğunu kavramış olurlar.

5. Değerler, sosyal kontrol ve baskının araçlarıdır. Kişileri törelere uymaya yöneltir, doğru şeyleri yapmaya yüreklendirir. Değerler ayrıca onaylanmayan davranışları

engeller, yasaklanmış örüntülerin neler olduğuna işaret eder ve sosyal ihlâllerden kaynaklanan utanma ve suçluluk duygularının kolayca anlaşılabilmesini sağlar.

6. Değerler, dayanışma araçları olarak da işlevde bulunurlar. Sosyal bilimlerin aksiyomlarından biri de, grupların yüksek düzeyde bazı değerlerin paylaşılması amacıyla buluştuğudur. Kişiler aynı değeri güden kişilere doğru çekimlenirler. Ortak değerler sosyal dayanışmayı yaratan ve sürekli kılan en önemli faktörlerden biridir.

Değerlerin işlevlerini kişi ve toplum açısından yukarıdaki gibi açıklayan Fichter'in ifadeleri kısaca şöyle özetlenebilir: Değerlerin koruyucu, yönlendirici, birleştirici işlevleri vardır ve değerler insanca yaşam koşullarını yaratıp, sürdürürler.

Rokeach ise değerlerin fonksiyonlarını durum eksenli olarak şu şekilde ifade eder:

1. Standart olarak değerler: Değerler bireyin toplum içindeki davranışlarını belirler. Bir olayla karşılaşan birey pozisyon alır ve karşılaştığı toplumsal olayları değerlendirirken ve yargılarken değerini kullanır.

2. Çatışma ve karar vermede değer sistemi: Birey çatışma ve karar verme durumuyla karşılaştığında değerler danışmanlık görevi yerine getirirler. Böyle bir durumda değerlerin biri değil birkaçı birden harekete geçer ve birey önceden öğrenilmiş yapıları kullanarak karar verir ve çatışmaları çözer (Akt: Silah 2000: 326-330).

Tozlu'ya (1992, 52-53) göre düşüncelerde oluşması nedeniyle insanı ve toplumu maddi gerçekliğin ötesine taşıma gücüne sahip olan değerler aynı zamanda bireyleri bilinçli olarak bir arada tutma, birlikte yaşatma, varlığını devam ettirme gücünü de barındırır. Bir taraftan toplumları birbirinden ayırırken diğer taraftan tüm insanların paylaştığı özelliklerin kaynağını oluşturması yönüyle de değerler birleştirici ve bütünleştirici bir güce sahiptir. Toplumsal değerler toplumları birbirinden farklılaştırırken evrensel değerler tüm insanlığı birleştiricidir.

Değerler, bireylerin hayatında işaret levhaları gibidir. Tehlikeli eğimlerde, kaygan zeminlerde bireylerde hazır bulunuşluk oluşturup yol gösterirler. Değerler göz ardı edilerek yaşandığında olumsuzluklar yaşanması kaçınılmazdır. Bununla birlikte değerler, kişinin

varlık sebebinin farkında olmasını, yakın ve uzak çevresinde gelişen olayları, durumları anlamlandırmasını, değerlendirmede ölçütler oluşturmasını sağlar. İnsanlar değerler sayesinde mensubiyet bilincine ulaşır, bir olur ve birlikte yürür. Değerlerin aktarımı ve etkin olarak yaşama geçirilmesi ne kadar güçlü olursa hedeflere ulaşma o oranda başarılı olur. Değerlerdeki yozlaşma sorunu beraberinde yıkım getirir.

Demokratik toplum olmanın temelinde de değerlere samimi bir şekilde bağlanma yatmaktadır. Hoşgörü, adâletli olma, sorumluluk değerleri demokrasinin gerekleridir ve bu değerlerin demokratik toplum açısından önemli işlevleri bulunmaktadır. Diğerlerinin haklarına ve görüşlerine saygı, otoriteye saygı, dayanışma, amaç birliği değerlerine uyum demokratik yaşamı beraberinde getirir.

Değerlerin birleştiricilik işlevi de bulunmaktadır. Bu işlevin temeli insanın sosyal varlık olmasına dayanır. İnsanlar belli değerler etrafında toplanarak sosyal gruplar oluştururlar. Bu anlamda en küçük sosyal grup aileyken bunu toplum ve en son aşamada insanlık oluşturur. Aynı sosyal grup içinde yer alan kişilerin yaşamını anlamlı kılan paylaştıkları değerler ve ideallerdir.

Değerler, kurumların ve dolayısıyla toplumun gelişmesinde de etkilidir. Kurumların kendi içindeki en küçük birimleri rol adını alır ve tıpkı insan bedenindeki hücreler gibi bu roller de sistemin çalışmasına önemli katkıda bulunurlar. Ancak insan bedeninde hücrelerin işlevlerini görmeleri biyolojik programlamayla çözümlenmiştir. Oysa toplumsal rollerin yerine getirilmesi için insanların güdülendirilmeleri ya da zorlanmaları gerekir (Tan 1990: 557-571). İnsan mekanik bir iradeye sahip değildir, kendisini harekete geçirecek pekiştirenlere ihtiyaç duyar. Değerler de bu noktada etkin bir güdüleme ve pekiştirme unsurudur. Örneğin "iş ahlâkı" değerini içselleştiren, işini bu bilinçle samimi bir şekilde yaptığında, huzurlu olan, kurum ve toplumun takdirini kazanan birey toplum hatta insanlık için faydalı bir bireydir. Toplumun üyeleri değerlere sorumluluk ve görev bilinciyle bağlandığında olumlu sonuçlar elde edilir.

2.4. DEĞERLER EĞİTİMİ

Eğitim, bireylere toplumun devamlılığını sağlayacak bilgi, beceri ve değerleri aktarmayı, bireyleri ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir meslek edindirmeyi amaçlayan, sektörel iş gücünü karşılayan, toplumsal bütünlüğü sağlayan, bireylere "kendini gerçekleştirme" olanakları yaratan, toplumsal dönüşüm ve değişimleri yönlendirme misyonunu üstlenmiş dinamik bir yapıdır.

Yukarıda da olduğu gibi, eğitimi tanımlama çabasına giren her araştırmacı değerleri örtük veya açık bir şekilde tanımlamanın içinde kullanmaktadır. Başka tanımlar incelendiğinde de bu durum göze çarpmaktadır:

> "Eğitim belirlenen amaçlara bireyi ulaştırma sürecidir. Bu süreçte, bireyler bilgi, beceri, tutum ve *değer* kazanır. Bilgi, beceri ve *değer* kazanan bireyler toplumsal yapıda değişiklikler meydana getirir. Sosyolojik açıdan eğitim, bireyin içinde yaşadığı toplumda yeteneğini, tutumlarını ve olumlu yöndeki diğer davranış biçimlerini geliştirdiği bir süreçler toplamıdır (Ergün 1994)."

> "Eğitim, çocuğu veya ergeni bedensel, ruhsal, zihinsel, toplumsal, ahlâksal yönleri ile oluşturmak ve geliştirmek için onun varlığındaki *değer* kaynaklarını ortaya çıkarmaya yönelik yöntem ve tekniklerin eyleme dönüştürülmesidir (Bilhan 1986: 14)."

> "Eğitim; insan davranışında bilgi, beceri, anlayış, tavır, karakter gibi önemli sayılan *kişilik nitelikleri* yönünden belli gelişimler sağlamak amacı ile yürütülen düzenli etkileşim sürecidir (Yıldırım 1999)."

Değerler, eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır. Eğitim kelimesinin başına değer kelimesi getirilerek, değer öğretiminin özel bir alanda açılımı incelenmiş olmaktadır. Çünkü değerler duyuşsal özellik gösteren yapılardır dolayısıyla bireyde kazanım hâline gelmeleri de farklı yöntem ve teknikleri, farklı eğitim durumlarını gerektirir. Dört işlemi öğretir gibi değerleri öğretmeyiz. Değer öğretimi de kendine has bir disiplin alanıdır. Taşdemir'in (2000) ifade ettiği üzere "İnsan yetiştirmenin hangi boyutu ele alınırsa alınsın, bu yetiştirme sürecinin gelişi güzellikten uzaklaştırılıp, sonuçlarının beklendik bir düzeyde olabilmesi için bu sürecin belirli bir disiplinde gerçekleşmiş olması gerekir."

Her toplumda eğitimin temel işlevlerinden birisi, toplumun kültürel mirasının birikimi ve sürekliliğini sağlamaktır. Bu miras yoluyla her kuşak kültür birikimi sürecini

önceki kuşağın bıraktığı yerden devralarak sürdürebilmektedir. Bu devralma, o toplumun değerlerinin ve toplumsal normlarının öğretilmesi yoluyla gerçekleşir. Bu görev, bir yandan doğru alışkanlık ve tutumların geliştirilmesini, diğer yandan zararlı olabilecek anti sosyal etkenlere karşı koymayı içine almaktadır (Tezcan 1997: 52). Bu bağlamda değerler, eğitimin aslî amaçlarındandır.

Değerler ve ahlâk eğitimi ile ilgili sorular eğitim felsefecileri ve teorisyenlerinin gündemlerinde şimdiye kadar hep olagelmiştir. Son zamanlarda ise moda bir deyim olan 'değerler eğitimi' adı ile bütün dünyada mesleki, kamusal ve siyasî alanlarda ilgi odağı olmuştur. Bunu, ahlâkî ve manevî eğitim üzerine düzenlenen uluslar arası konferanslar ve toplantılardaki büyük artışlardan ve yine bütün dünyada bu konuda yayınlanan kitap ve dergilerin gittikçe çoğalan sayısından da okumak mümkündür (Carr 2000 Akt: Hökelekli&Gündüz 2007: 386).

Kişi açısından sağlıklı bir karakter yapısına sahip olmak, yaşamı anlamlandırmak, olaylar ve durumlar karşısında belli bir duruş sergilemek, kendilik bilinci oluşturmak için değer kazanımı önemli bir eğitim sorunudur. Evrensel açıdan da bireylerin daha üst bir bakış açısına kavuşması için önce millî, kültürel, ahlâk değerlerini içselleştirmesi gerekmektedir. Bireyler, değerlerinin ne kadar bilincinde olursa milletin devamlılığı ve refâhı da o düzeyde yüksek olur.

Hızla gelişen bilgi-iletişim teknolojileri, ulaşım imkânları sayesinde dünya küçülmekte farklı coğrafyalara, dillere, dinlere, ırklara, değerlere ait insanların bir araya gelmesi mümkün olmaktadır. Ortak özelliklere sahip insanlar bile zaman zaman farklı düşünebilmekte, farklı uygulamalar içine girebilmektedir. Farklılıkların uyumlu bir birliktelik oluşturması için sevgi, saygı, hoşgörü vb. bütünleyici değerlerin insan kişiliğinde samimi bilinçli ve davranışa dönük olması dünya mutluluğu açısından önem arz etmektedir. Bunun yolu da değerler eğitiminden geçmektedir. Değerler eğitimi araştırmacılar tarafından üzerinde hassasiyetle durulması gereken hayati bir konudur. Son yıllarda yapılan akademik çalışmalar da gösteriyor ki önümüzdeki yüz yılın yükselen paradigması değerler ve değerler eğitimi olacaktır.

Değerler eğitimi, kısaca değer kazandırma etkinliğidir. Daha ayrıntılı olarak ele alındığında değerler eğitimi, kimilerine göre değerlerin açık ve şuurlu bir şekilde öğretilme teşebbüsüdür. Kimilerine göre ise, doğrudan ya da dolaylı olarak kişilerin değerler

hakkındaki anlayış ve bilgisini geliştirmek, onların bireyler ve daha geniş bir toplumun üyeleri olarak belli değerler doğrultusunda davranabilmelerini sağlamak için gerekli beceri ve eğilimler aşılamaktır (Values Education Study 2003 Akt: Hökelekli; Gündüz 2007: 385). Burada değerlerin bir bilgi yükleme işlemi olarak görülmesi de yanlış bir değerlendirme olacaktır. Değerler kalıtsal değildir; bireyler değerleri psikolojik, sosyal ve ahlâkî gelişim dönemlerine özgü yeterliliklerle yaşayarak öğrenir. Bu sebeple dışarıdan bilgi aşılamak ve bunu bir zorunluluk anlayışı içinde gerçekleştirmek kalıcı bir davranış değişikliği oluşturmaz. Değerler, çocuğun bilişsel ve duyuşsal gelişim özellikleri dikkate alınarak uygun eğitim-öğretim ortam ve durumları yaratılarak, iyi örnekler sunularak, etkili materyaller kullanılarak, öğrenci merkezli ve sürece dayalı bir anlayışla gerçekleştirilmedir. Birey değerleri içselleştirmeli, kendi varlık dünyasında anlamlandırmalıdır ki değerin davranış hâline dönüşmesi süreklilik arz etsin.

Değerlerin insan davranışlarını etkileme, toplumsal ilişkileri düzenleme ve toplum kalkınmasını sağlama gibi birçok işlevi vardır. Bu özellikleri nedeniyle eğitimciler tarafından önemsenmiş ve doğrudan eğitim programlarıyla ya da gizli programlarla öğretilmeye çalışılmıştır. Doğrudan değer öğretiminde, değerler öğretim programlarında yer bulur, programın değerleri belirlenir ve değerler derslerin içinde faklı öğretim yaklaşımlarıyla öğrencilere kazandırılmaya çalışılır. Gizli program vasıtasıyla değer öğretiminde ise, değerler bir ders, bir bölüm veya öğretim etkinliği olarak görülüp plânlı bir şekilde kazandırılmak yerine, okuldaki kurallar, yönetimin tavrı ve öğretmen davranışları ile verilmeye çalışılır (Akbaş 2009: 406). Etkili bir değerler eğitimi doğrudan veya örtük program, her ne şekilde yapılırsa yapılsın sistematik ve plânlı olması amaca ulaşmada en etkili unsurdur.

Değerler eğitimi ile ilgili olarak son zamanlara ait alanyazındaki tartışmalar tipik olarak birbirine zıt, çoğunlukla karakter eğitimi ve bilişsel gelişim olarak isimlendirilen iki perspektif üzerinde yoğunlaşmaktadır. Karakter eğitiminin ya da daha buyurucu (prescriptive) yaklaşımın savunucuları öncelikle toplumsal değerlerin öğretiminde ve aşılanan değerlerin doğrudan öğretiminde sıklıkla özel olarak tasarlanmış programlarla okulların daha büyük rol almaları gereğini ileri sürmektedirler. Bilişsel gelişim teorisyenleri ise, değerler ve ahlâk eğitiminin akıl yürütme ve mantıklı düşünme kabiliyetinin gelişimi ile birlikte yürütülüp geliştirilmesini ve bu nedenle öğrencilerin ahlakî yargı geliştirmeleri ve değerler berraklaşması yaşayabilmeleri için ahlakî ikilemleri

kullanarak akıl yürütmelerini sağlayıcı türde öğretim yöntemlerini savunmaktadır. Bu teorinin savunucuları, değer verme sürecinin içsel ve rölatif olduğunu varsaymakta ve bu nedenle öğretilmesi gereken herhangi bir evrensel değerler kümesinin varlığını kabul etmemektedirler.

Birinci yaklaşım, değerlerlerle ilgili anlam yapılanmasında, kararlar almada ve bu değerleri kendi yaşamına yansıtmada, hazır olarak sunulan hakikatlere karşı koymada bireyin aktif rolünü ihmal eden bir yaklaşım olmakla eleştirilmiştir.

İkinci yaklaşımla ilgili olarak da, karakterin davranışsal ve duyuşsal bileşenlerinin ihmal edildiği ve ifade edilen değerlerin davranış hâline dönüşüp dönüşmediğini tespit etmeye yönelik herhangi bir çabanın olmadığı şeklinde eleştiriler yöneltilmiştir. Ayrıca, değerler berraklaşması savı da eleştiri konusu yapılmıştır; çünkü bu durum, doğru ile yanlış arasında ayrım gözetmemek anlamına gelmekte ve 'suni rölativizim' denen kaypak bir zemin üzerine oturmaktadır (Values Education Study 2003 Akt: Hökelekli; Gündüz, 2007).

Değerler eğitimi geçmişte karakter eğitimi, ahlâk eğitimi gibi adlar ile yürütülmekteydi. Balat&Uyanık'ın (2005) belirttiği üzere:

> "Yurt dışında yayınlanan bilimsel çalışmalar incelendiğinde değerler eğitimi kavramının moral-ahlâk-kişilik ya da karakter eğitimi olarak da ele alındığı görülmektedir. Bu alanda yapılan çalışmalar henüz istenen düzeyde değildir. Bunun nedeni duyusal sürecin gözlenmesinin zorluğu ve okullarda bilişsel öğrenmelere daha çok ağırlık verilmesidir."

Okullar genellikle zihinsel etkinlikleri ağır basan bilişsel öğrenmeleri merkeze almıştır. Çünkü bilişsel alan öğrenmeleri okulların geleneksel olarak esas görevi olarak görülmüştür. Duyuşsal alanla ilgili davranışlar ise çoğunlukla program dışına itilmiş ve şansa bırakılmıştır (Bilen 2001: 139; Bacanlı 1999: 5). Duyuşsal alan, neyin iyi neyin doğru olduğu sorusuna cevap veren değerler, ahlâk ve etikle ilgilidir (Bacanlı 1999: 6). Bu bağlamda değerlerin öğretimi konusunda da aynı zâfiyet yaşanmaktadır.

Eğitim sisteminin genel amaçlarında yer alan bilişsel kazanımlar plânlı bir şekilde kazandırılıp ölçülmektedir. Aynı uygulamalar duyuşsal kazanımlar için yapılmamaktadır. Değerlerin öğretimini içeren duyuşsal hedefler programda açıkça yer almalı ve buna

yönelik eğitim-öğretim durumları plânlanmalıdır. Eğitimin uzak amaçlarına ulaşmada bu eksikliğin kapatılması önemlidir.

Değerler eğitiminin temelleri ailede atılır okulda pekiştirilir, yeni değerlerle geliştirilir. Günümüzde kadının iş hayatına girmesiyle birlikte ailenin görev sorumluluklarının çoğunu da okul kurumu üstlenmiştir. Değerler eğitiminde medya da önemli bir yere sahiptir. Medya sunduğu örneklerle, tekrarladığı mesajlarla bireyler üzerinde yönlendirici bir etki yapmaktadır. Değerler eğitiminin diğer bir halkası da toplumdur. Değerler eğitimi aile-okul- toplum ekseninde gerçekleşecek bir eğitimdir.

Okulda doğru, dürüst, saygılı olmayı öğrenen çocuk bunu sokakta, mahallesinde, evinde, trafikte, medyada doğrulayamazsa değerlere sahte bağlanarak "günü kurtarma" anlayışına dayalı bir yaşam anlayışı oluşturur. Bu nedenle değerler eğitiminin paydaşları sadece öğretmenler, anne-baba değil tüm toplumdur. Aile-okul-medya üçlüsünün değerler eğitimindeki rolü ayrıca bir başlık altında ele alınmıştır.

Yurt dışında değerler eğitimi, kişilik eğitimi ya da farklı adlarla, anasınıfından başlanarak de sistematik olarak öğrencilere bir program dâhilinde öğretilmektedir. ABD'de vatandaşlık eğitiminin temel ilkeleri arasında yer alan değer eğitiminin amacı, öğrencilerin "amaçlı, gayretli ve olumlu" bireyler olarak yetiştirilmelerine yardımcı olmaktır (Kıncal 2002: 180). Belçika'da Etik dersi programında "değerlerin ortaya çıkarılması" hedeflenmektedir. Bu derslerde öğrencilere hiçbir düşünceyi empoze etmeksizin, değerlerin tartışma yöntemleri ile ortaya çıkarılması üzerinde durulmaktadır. "Ahlâkî ikilem" ilkesi çerçevesinde örnek olay ve drama yöntemleri ile öğrencilere ahlâki doğruları buldurma da derste en çok kullanılan yollardandır (Aydın 1999: 101-147). Ülkemizde değerler eğitimine yönelik başlı başına bir program bulunmamaktadır. Örtük program yaklaşımıyla değerler eğitimi gerçekleştirilmektedir. Sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimine daha çok değinildiği görülmektedir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda ele alınan değerler şunlardır: "Aile birliğine önem verme, adil olma, bağımsızlık, barış, özgürlük, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik (MEB 2005)."

Değerler eğitiminin içeriğine vurgu yapan Pıghın (2005: 10) şöyle demektedir:

> "Değerler eğitimi bireyin kendisi ve toplumla geniş çapta insanlıkla uyumlu olmasını, düşünüş ve davranışlarında tutarlı olmasını, iç görüsünü geliştiren, sistemli ve plânlı bir zemin oluşturmalıdır. Anne ve babalar, çocuklarına ahlâkî davranışlar kazandırmanın, değerleri (ya da modası geçmiş kavram olan erdemleri) hayat yolunda vermenin ne kadar önemli olduğunu biliyorlar. Fakat aynı zamanda aşırı uyum gösteren, sinmiş çocukları olsun istemiyorlar. Erkek ve kız evlatlarını kendilerine güvenen, âdil ve eleştirebilen insanlar olarak yetiştirmeli; bir yandan rekâbet toplumu içinde kendilerini ezdirmemeli diğer yandan insanları önemsemeli, duygudaş ve diğer insanlara saygılı olmadırlar. Gün geçtikçe zorlaşan iş dünyasında yerlerini alırken kariyerleri yolunda "cesetleri çiğneyerek" ilerlememelidirler. Başka fikirlerle tartışabilmeli, ancak kendi duruşlarını fedâ etmemelidirler. Kendi başlarına hareket etmeyi öğrenebilmeli; fakat başkalarının ihtiyaçlarını ayakları altına almamalıdırlar."

Türkiye'de eğitimden beklenen daha çok pragmatist bir yaklaşımla "Çocuğum okusun, mühendis olsun, avukat olsun, kendini kurtarsın, meslek sahibi olsun, para kazansın" anlayışıdır. Oysa hayatta akademik ve mesleki başarı kadar nezâket kurallarına uyma, temizlik, düzen, giyim, kendi duygularını anlama ve ifade edebilme, empati, dürüstlük, adâletli ve hoşgörülü olma, millî değerlerin farkında olma, sevgi ve saygıyla hareket edebilme değerleri de önemlidir. Öğrenciler salt bilgiyle donanımlı ve mutlu hâle getirilemez. Bilginin "değer" lenmesi gerekir. "İyi insan, iyi vatandaş, iyi komşu, iyi anne-baba veya çocuk olmak", doğrulara koşulsuz bağlanmak, kötüden sakınmak meslek sahibi olmak, akademik başarı elde etmek kadar önemli bir çıktıdır. Bir ülkede eğitim seviyesi yükselmesine rağmen yeni hapishaneler açılıyorsa orda değerden yoksun bilgi yükseliyor demektir.

Düzenli ve sağlıklı bir yasam için çocukluktan başlayarak bireylere değer eğitimi verilmelidir. Arkadaşı, meslektaşı, komşusu ile uyumlu ilişki kurmaktan, vergisini ödemeye kadar toplumsal kurallara uyarak yaşayan kişilerin doğup büyüdükleri ülkelerde; değerler nelerin öncelikli olduğu ile birlikte evde aile tarafından ve okullarda bir program dâhilinde öğretilmektedir (Bridge 2003).

2.5. DEĞERLER EĞİTİMİ YAKLAŞIMLARI

Değer eğitimi ile ilgili olarak farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı, yeni hazırladığı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında şu yaklaşımları önermektedir (MEB 2006: 55-58):

1. Değer açıklama
2. Ahlâkî muhâkeme
3. Değer analizi
4. Gözlem yoluyla öğretim

Değer açıklama öğrencinin sahip oldukları değerlerin farkında olmalarına dayalı bilgilendirici bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım bireyin kendi duygu, inanç, öncelik ve değerlerinin farkında olmasını, güçlü ve zayıf yönlerini bilmesini ve yaşam onuruna sahip olmasını kapsar. Bu yaklaşım bireyin yaşam değerlerini fark etmesine, karar almasına, kararını uygulamasına ve başarmasına yardım eder. Yaşam becerileri eğitimi olarak da anılır. Değişen dünyada öğrencinin yaşamının tümünde ona rehberlik edecek bilgi, beceri ve duyguları öğrenmesine yardım eder (Kirschenbaum 1995: 16).

Değer açıklama yansız bir yaklaşımdır. Değer açık bir şekilde öğretildiğinde etkisinin azalacağı düşünülmektedir. Bu nedenle değerler empoze ve zorlama yapılmadan, yedi basamakta değer kazandırmayı temel alır (Simon 1972: 8):

Seçme

1. Özgürce seçim ya da bağımsız seçim yapma (seçme özgürlüğü).
2. Bir dizi mevcut seçeneği değerlendirdikten sonra alternatifler arasından seçebilme.
3. Her alternatifin olası sonuçlarını düşünerek değerlendirdikten sonra seçebilme.

Ödüllendirme

4. En önemli ve değerli olduğu düşünülen şeyleri ödüllendirme ve değer verme.
5. Serbestçe (özgür) seçilen bir değeri açıkça söyleyebilme.

Hareket

6. Serbestçe (özgür) seçilen değerle uyumlu olan bir hareket tarzı (tavır) ile hareket edebilme.

7. Seçilen değerle uyum içerisindeki bir hareket tarzında tekrar tekrar hareket edebilmek.

Öğretmen, öğrenciye açık uçlu sorular sorarak onun cevaplarını açıklamasına olanak tanır.

Ahlâkî muhakemede öğretmen etkin bir rol oynamaktadır. Öğretmenin rolü, ahlâkî ikilemlerin bulunduğu örnekler vererek öğrencilerin kendi çıkmazlarını çözmelerine yardım etmektir. Öğretmen bunu yaparken her öğrenciyi ahlâkî ikilemle karşılaştırır ve diğer öğrencilerin verilen örnek olayla ilgili söylediklerini duyma fırsatı verir. Bu yaklaşımda amaç, öğrencilerin zihnine seçilmiş değerleri yerleştirmek değildir (Leming 1997: 7).

Öğretmen uygulama sırasında sınıfı gruplara böler ve örnek olayda yapılacak en iyi davranışın ne olduğunu sorar. Her grup bu soru etrafında tartışır. Çıkmazlar, öğrencilerin deneyim ve gelişim seviyelerine göre çözülür. Araştırmalar, öğrencilerin görüş belirtme sırasında diğer öğrencilerin tesiri altında kalmadıklarını göstermiştir (Ryan 1997: 741).

Değer analizi yaklaşımı, değer eğitiminde dikkati, düşünceyi ve ayırt etmeyi gerektiren bir analizdir. Değer soruları üzerinde duygusal olmadan, akılcı bir şekilde test eder. Bu yaklaşımda ahlâkî gelişim teorisinin tersine öğrenciler bir pozisyon alır ve yargılar. Değer analizi yaklaşımı gerçek ya da yapay bir problemle karşılaşıldığı zaman uygulanan bir yaklaşımdır. Örnek olay ve hikâyelerle öğrenci karşılaştırılarak değerleri analiz etmeleri ve farkındalık geliştirmeleri istenir.

Değer öğretiminde öğrenciyi aktif kılan ve kendi duyu organlarıyla ilk elden öğrenmesini sağlayan yöntemlerden biri gözlem yoluyla öğrenmedir. Gözlem yoluyla öğrenme, birçok sosyal davranışın ve değerin öğreniminde kaynaklık eder. Telkinden daha çok etkili bir yaklaşımdır. Seneca'nın sözü burada bu etkiliği özetlemektedir: Öğüdün yolu uzun, örneğin yolu kısa ve etkilidir. Öğrenci model aldığı kişilerin değer ve tutumlarını kendine mal eder. Burada asıl sorun öğrencinin iyi modelleri seçmesidir.

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından değerler eğitiminde önerilen yaklaşımlar bilgi yüklemekten çok yorum, analiz, muhakeme, farkında olma, ilişki kurma, karar verme becerilerinin geliştirilmesidir. Böylece değerlerin bilgi kazanımından tutum ve davranış

kazanımına geçmesi sağlanacaktır. Yalnız bu yaklaşımlara ait bilgiler sadece Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer almaktadır.

Güngör (2000) de gözlem yoluyla öğrenmede olduğu gibi değerler eğitimine sosyal açıdan yaklaşmıştır: Değerlerin eğitimi daha çok rol öğrenmesi şeklinde olur. Herkesin toplumun içinde bir mevkii ve bu mevki için toplumun uygun gördüğü rolleri vardır. Şu hâlde biz bulunduğumuz bir mevkide o mevkideki insanların neler yapması, neler düşünmesi, nelere kıymet vermesi vs. gerektiği hakkındaki bilgilere sahip oluruz. Bir erkek olarak cesaret, azim, sebat, soğukkanlılık gibi vasıflar bizim değer verdiğimiz şeyler olur. Bir genç kız, iffetli kalmanın büyük bir değer olduğunu öğrenir vb. Bu değerlerin arka plânında toplumun desteği bulundukça, bunlar bizde kuvvetle yer eder. Fakat bu destek zayıflayınca bu değerler değişmeye veya bozulamaya müsaittir (Güngör 2000). Bu durumda toplumun desteği değerlerin içselleştirilmesi ve devamlılığında bir pekiştireç görevini üstlenmiştir.

Değerler eğitimi yaklaşımı üzerine çalışan akademisyenler farklı adlarla bu konuyu ele almıştır. Keskin (2000: 24) değerler eğitiminde Nylor ve Diem'in (1987) değerler telkini, değerler ayrımı, değerler analizi ve ahlakî muhakeme olmak üzere dört temel yaklaşımı esas aldığını aktarır. Doğanay (2006) da değerler eğitimine yaklaşımı dört grupta toplanmıştır.

1. Değerlerin Doğrudan Öğretimi (Telkin)
2. Değerleri Belirginleştirme (Values Clarification)
3. Değer Analizi
4. İkilem Tartışması: Öğrencilerin Bilişsel Ahlâkî Gelişim Düzeyini Yükseltme

Değerler eğitimine yönelik araştırmacılarca ortaya konan yaklaşımlar amaç ve metotlar esas alınarak tablo hâlinde özetlenmiştir.

Tablo 2.4: Değerler Eğitimi Yaklaşımları.

Değerler Eğitimi Yaklaşımlarının Tipolojilerine Genel Bakış		
Yaklaşım	**Amaç**	**Metot**
Telkin	* Belli değerleri öğrencilere telkin etme veya içselleştirme; *Öğrencilerin davranışlarını değiştirmek böylece onlar belli istenilen değerleri daha fazla yansıtırlar.	* Modelleme; *Pozitif ve negatif pekiştirme; * Alternatifleri vermek; * Oyunlar ve simülasyonlar; * Rol yapma.
Ahlâkî Gelişim	* Öğrencilerin daha üst değerler üzerine temellendirilmiş daha karmaşık ahlâk muhakeme(düşünme) modelleri geliştirmelerine yardımcı olmak; * Öğrencileri değer seçimleri ve durumlarının sebepleri üzerine tartışmaya sevk etmek, sadece başkalarıyla paylaşmak için değil, öğrencilerin düşünme aşamalarını değiştirmeyi teşvik etmek için.	* Küçük grup tartışmaları ile ahlâkî ikilem olayları; * "Doğru" cevaba ulaşmanın zorunlu olmadığı göreceli yapılandırılmış tartışmaları.
Analiz	*Öğrencilere değer meseleleri ve sorunlarına karar verirken mantıklı düşünmeyi ve bilimsel araştırmayı kullanmaya yardımcı olmak; * Öğrencilere değerlerini birbirleriyle ilişkilendirirken ve kavramlaştırırken akılcı, analitik yolları(süreçleri) kullanmalarına yardımcı olmak.	* Kanıtlar kadar nedenlerin de tatbikini gerektiren yapılandırılmış akılcı tartışmalar; * Test etme ilkeleri; * Paralel (benzer) durumları inceleme; * Araştırma ve tartışma
Değerler Ayrımı	*Öğrencilerin başkalarının değerlerinin ve kendi değerlerinin farkında olmalarına ve tanımlamalarına yardımcı olmak; * Öğrencilerin kendi değerleri hakkında başkalarıyla açık ve dürüst bir şekilde konuşabilmelerine yardım etmek;	* Rol-yapma oyunları; * Simülasyonlar; *Sunî ya da gerçek değer yüklü durumlar; * Derinlemesine kendini

	* Öğrencilerin kendi kişisel duyguları, değerleri ve davranış şekillerini akılcı düşünme ve duygusal farkındalıkları (bilinci) kullanarak incelemelerine yardımcı olmak.	analiz alıştırmaları; * Duyarlık (hassasiyet) aktiviteleri; * Sınıf dışı aktiviteler; * Küçük grup tartışmaları

Kaynak:Huitt 2004 (Aktaran: Keskin, 2008;35)

Alan yazına bakıldığında değerler öğretimiyle ilgili yaklaşımların geliştirildiği görülmektedir. Burada gözden kaçmaması gereken bir nokta da çocuğun içinde bulunduğu gelişim çağına ve özelliklerine uygun olarak hangi yaklaşımın etkin olarak kullanılacağının belirtilmesidir. Ayrıca değerler eğitiminde öğrencilerin öğrenme hızı, öğrenme biçimi gibi bireysel farklılıkları da dikkate alınmalıdır.

Etik eğitimi olarak da adlandırılabilecek bir değerler eğitiminin hedefi, kendini tanımlama, kendini anlama ve kendini tamamlama gibi pratiksel süreçlerden geçirdiği insanın yetilerini en üst düzeye ulaştırarak "iyi hayat yaşamasını" sağlamaktır. Böyle bir eğitim de süreç merkezli program anlayışıyla aktif, deneysel ve somut problem çözümlerine dayalı bir müfredat programla ve böyle bir eğitimin tekniğini çok iyi bilen eğitimciler eliyle mümkün olabilir (Kale 2007: 319). Değer eğitimi tutum ve davranışa yönelik olduğu için ve bunların kazanım hâlini alması uzun zamanda görülür ve süreç temelli programın uygulanması gerekmektedir. Bu alandaki etkinlikler de öğrenci merkezli ve yaparak-yaşayarak öğrenmeye dayalı olmalıdır. Bu bağlamda probleme dayalı öğrenme, proje tabanlı öğrenme, tartışma, gezi-gözlem, örnek olay, gösteri, benzetim, öyküleme, drama ve rol yapma, işbirlikçi öğrenme, eğitsel oyunlar kullanılabilecek yöntemlerdir. Eğitim programlarını uygulayan öğretmenlerin de donanımlı ve yeni yaklaşımları benimsemiş olması etkili bir değerler eğitimini ortaya çıkaracaktır.

2.6. DEĞERLER EĞİTİMİNİN ÖNEMİ

Değerler eğitiminin bireylerin kişisel gelişimini sağlama misyonu yanında toplumun ihtiyaç duyduğu faydalı ve üretken bireyler yetiştirme, sosyal denetim mekanizmalarını işler halde tutacak öz bilinç yeteneğini geliştirme misyonu da vardır. Bu

misyon, dayanağını eğitimin temel amaçlarından alır. Eğitimin temel hedeflerinin neler olduğu sorgulandığında değerler eğitiminin dayanakları ortaya çıkacaktır.

Türk Millî Eğitiminin temel amaçlarında eğitimin yetiştirmek istediği insan tipi ve değerler eğitimiyle ilgili unsurlar şunlardır: Türk milletinin millî, ahlâkî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan, yapıcı, yaratıcı ve verimli kişileri toplumun üyesi olarak yetiştirmek. Bu unsurlar eğitimin bilgi ve beceri ötesinde davranış kazandırma göreviyle ilgilidir. Davranışların temelinde değerler vardır bu sebeple değerler eğitiminin etkin bir şekilde işe koşulması toplumun devamı için önem arz etmektedir.

Değerler eğitimi, toplumsal düzenin sağlanmasında önemli bir yere sahiptir. Toplum içinde yaşayan insanları değerler ve yasalar bir arada tutar. Toplumsal yaşamın düzenli gitmesi için sadece yasalara uymak yetmez. Ortak değerlerin, görenek ve geleneklerin birleştirici gücüne de gereksinim vardır. Başka bir deyişle insancıl değerler olmadan toplum çarkı dönmez. Örneğin, bütün dinler ve toplum yasaları adam öldürmeyi, çalmayı, başkasının hakkını çiğnemeyi namusuna el uzatmayı günah ve suç saymaktadır. Ama doğruluk, konukseverlik, güçsüze el uzatma, hoşgörü, saygı ve sevgi gibi değerler yasa gücüyle benimsetilemezler. Toplumsal ilişkiler, kişilerin tek tek ve toplu olarak insancıl değerlere bağlılığı ölçüsünde düzenli yürür (Yörükoğlu 1978: 167).

Çağımızda küreselleşme ile birlikte bilgi-iletişim ve teknoloji alanında hızlı bir değişim yaşanmaktadır. Yapılan akademik çalışmaların birçoğunda da "değişimin baş döndürücü hızı" ifadesi ile bu durum vurgulanmaktadır. Değişim hayatın her alanına nüfuz etmekte, insanlar isteyerek ya da istemeyerek değişimin etkilerinden nasibini almaktadırlar.

Değişim, hayatı ve ondaki sürekliliği belirleyen, niteleyen ve yönlendiren önemli bir olgudur. Kişisel ve toplumsal yaşam değişimin kaçınılmaz hükmü altında şekillenmektedir. Bu yüzden insan ve topluma düşen görev değişime karşı direnmek, toplumu olup bitene karşı kapamak değil; değişimle gelen olası gelişmelere hazırlıklı olma konusunda çaba sarf etmektir. Değişime bu anlamda hazır olmayan toplumlar onun yol açtığı tahribata engel olamazlar (Doğan 2004: 27). Eğitime bu noktada büyük görevler düşmektedir. Eğitim hem çağın gereklerini ve gerçeklerini bilen, hem de millî, manevî,

kültürel değerlerini koruyup geliştiren bireyleri topluma kazandırmalıdır. Eğitim değişimi bir güç olarak değerlendirmeli, sürekli yenilenmeye ve gelişmeye dayalı bir yapı içinde olmalıdır. Eğitimin bu misyonunu Berkay (1989: 44) şöyle ifade etmiştir:

> "Günümüzde sosyal değişme ve gelişme ile eğitim arasındaki bağlantı demeti hayli karmaşıktır, bir yandan sosyal ve kültürel kimlikleri korumak, öte yandan yeni teknolojileri ve değerleri geniş kitlelere sunmak ihtiyacı bir aradadır."

Bu karmaşıklığı anlaşılabilir kılmak için hedeflere ulaşmada uygun eğitim programları, uygun eğitim- öğretim süreçleri ve ölçme değerlendirme sistemleri hazırlanmalıdır.

Günümüzde modern eğitimin, teknoloji dünyasında, özellikle internet teknolojisi gibi yeni gelişmelerin etkin olduğu alanlarda, müfredat programlarında yapılan değişiklikler ve eklemelerle teknik gelişmelere zamanında uyum sağladığı, fakat modern toplumda meydana gelen geniş çaplı sosyal değişim ve dönüşümleri büyük oranda ihmâl ettiği söylenebilir (Kenan 2007: 275). Bu anlamda eğitim alanında yapılan her hamle bilinçli ve şekilcilikten uzak olmak zorundadır. Program toplumun sosyal, kültürel yapısından hareketle hazırlanıp bu alandaki ihtiyaç ve beklentileri karşılamalıdır. Çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmanın toplumsal refaha kavuşmanın yolu bundan geçmektedir. Bir toplum değerler kültürünü ailenin, eğitimin, iş yaşamının ve devlet yönetiminin içine koymadıkça gerçek anlamda uygar ve çağdaş bir toplum olamaz (Cüceloğlu 2000: 187).

Toplum ve insanlık için faydalı insan, "bilgili insan" dan ziyade bildiklerini olumlu yönde kullanan, yapıcı, üretici insandır. Bu bağlamda değer ve tutumlar, bilginin, tekniğin önüne geçmektedir. Var olan durum nedir? diye sorduğumuzda şu ifadelerini cevap olarak almaktayız: Eğitimin düzeyi yükselince, kişide tutarlı davranışların artması ve davranışların nitelik yönünden yoğunlaşması gerekir. Oysa Türk eğitim sisteminde, eğitim düzeyi yükseldikçe, özellikle duyuşsal alan açısından öğrencideki tutarlı davranış sayısı azalmakta, nitelik ise özünü yitirmektedir(Sönmez 1986: 57). İşte bu eğitimin önünde duran en can alıcı sorundur. Eğitim düzeyinin ve bilginin artması nitelikli ve istenen tutumları, davranışları beraberinde getirmiyorsa değerler eğitimi ihmâl ediliyor demektir.

Bu sorunun çözümüne yönelik yapılan çalışmaların başında 2005 yılında yapılan ilköğretim müfredat değişikliği gösterilebilir. Davranışçı yaklaşım yerini yapılandırmacı

yaklaşıma bırakmıştır. *Yapılandırmacı öğrenme, öğrenenin kendi yetenekleri, güdüleri, inançları, tutumu ve tecrübelerinden edindikleri ile oluşan bir karar verme sürecidir. Birey öğrenme sürecinde seçici, yapıcı ve etkindir* (Ülgen 1994: 144). Bu yaklaşımda salt bilgi ve bilişsel öğrenmelerin yanında pozitivizmin dışladığı tutum ve değerler de eğitimde kazanım olmaktadır Ancak programın istenilen sonuçları vermesi bir süreç meselesidir. Bunun yanında 13-17 Kasım 2006 tarihinde 17. Millî Eğitim Şûrası'nda değerler eğitimine vurgu yapan öneriler getirilmiştir. Şûra kararlarının "eğitimde nitelik" bölümündeki şu maddeler değerler eğitiminin önemine dikkat çekmektedir:

"**71.** Madde: Öğretmenler, kendi kültür değer ve varlıklarından haberdar, farklı kültürleri algılamakta ve bu kültürlerle birlikte yaşama konusunda yeterli olmalı; kültürlerarası iletişim kurmada sorun yaşamamalıdır. Ayrıca, özellikle eğitim tarihimizin engin birikimini öğrenmeli, kendilerinde bir tarih bilinci oluşturmak için çaba harcamalıdırlar.

87. Madde: İletişim devriminin yaşandığı, dünyanın giderek küçüldüğü, her şeyin birbiriyle bağlantılı olduğu günümüz dünyasında, küreselleşme ve AB'ye giriş sürecinde Türk eğitim sisteminin ulusal öğelerinin nasıl korunacağı konusunda eğitimin tüm paydaşlarının duyarlı olmaları gerekmektedir. Ayrıca konuya ilişkin düşünce üreten bilim insanlarının da görüşleri dikkate alınmalıdır."

88. Madde: Eğitim politikalarının oluşturulması ve uygulanmasında kurumlar arası eş güdüm ve iş birliği sağlanmalı; bu yaklaşımda kısa vadeli politik ve ideolojik tutumlar yerine, ulusal ve evrensel temel değerler dikkate alınmalıdır."

Son yıllarda artan şiddet olayları, aile kurumunun zayıflaması, âdi suçların artması, ahlâkî yozlaşmalar da insanlık açısından karamsar bir tablodur. Bunların önüne geçmek için insanların "öteki" bilinciyle hareket etmesi, uzlaştırıcı değerleri benimsemesi gerekmektedir. Değerler eğitimi yine bu boşluğu dolduracak etkin bir çözümdür. 1990'lı yıllardan başlayarak başta ABD olmak üzere değerler eğitimi, karakter eğitimine yönelik çalışmalar artmıştır. Ülkemizde ise bu alanla ilgili yapılan çalışmalar henüz istenen düzeyde değildir.

2.7. DEĞERLER EĞİTİMİ VE AİLE

Aile biyolojik ilişki sonucu insan türünün sürekliliğini sağlayan, belirli kurallarla karşılıklı ilişkilerin belirlendiği, toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı, o güne dek toplumda maddi manevi zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran biyolojik, psikolojik,

ekonomik, toplumsal, hukuksal yönleri bulunan toplumsal bir birimdir (Tezcan 2000: 14). Çocuğun doğduğu anda kendini içinde bulduğu aile bakım, duygusal ve psikolojik gelişim, kültürel değerleri kazanım açısından birincil çevredir.

Çocuk dünyaya geldiği zaman, beraberinde ne dinî, ne ahlâkî, ne hukukî, ne estetik, ne lisanî, ne iktisadî, ne de mantıkî bir vicdan getirir. Bu vicdanları ona kendi milleti, kendi milletinin kültürü verir (Gökalp 1973: 42-43). Kültürün aktarımında öncelikle aile, sonra da plânlı bir şekilde eğitim kurumları gerçekleştirir.

Aile çocuk için eşsiz bir eğitim birimidir. Çocukların davranış biçimi kazanmasında, değerleri tanıması ve içselleştirmesinde ilk kurumdur. Çocukların topluma hazırlanmasını, toplumun inançlarını, değer yargılarını, gelenek ve göreneklerini, kültürünü öğrenmelerini sağlar. Çocukların kişilik gelişimi için ailenin elverişli bir ortam olması çok önemlidir. Ailenin bilinçli ve sağlıklı olması toplumun bekâsının teminatıdır. Nitekim Ziyâ Gökalp de güçlü bir aileyi güçlü bir millet ve devletin temeli olarak görmektedir.

Aile, değerler eğitiminin başlangıç noktasıdır. Çocuk ilk değerler eğitimini aileden alır ki bu eğitim kişilik gelişiminin, değer oluşumu ve toplumsallaşma organizasyonlarının temelinin atıldığı kritik dönemlere rast gelir.

Karşılaştığı ilk toplumsal kurum olan ailede çocuk iyi-kötü, güzel-çirkin gibi ahlâkî normları ve değer yargıları ile gelenek ve göreneklerinin ilk bilgisini burada alır. Bireyi toplumsal hayata alıştırma ve hazırlamanın, eğitimin temel hedeflerinden olduğu göz önüne alındığında, ailenin çocuğun toplumsallaşmasında yerinin ne denli önemli olduğu ortaya çıkar. İnsanın en ilkel ve sürekli duyguları diyebileceğimiz zevk, hoşlanma, acı, kin çocukluk çağlarında oluşur. Bu bakımdan doğumdan on iki yaşına kadar olan çağ, insan hayatının en önemli dönemidir. Sapkınlıkların, yamuklukların çimlendiği yetiştiği devir bu devirdir. Öte yandan her türlü iyi alışkanlıklarla iyinin benimsenip seçilmesi, kötünün itilip ondan nefret edilmesi iste bu çocukluk döneminde oluşur ve pekişir. Unutulmamalıdır ki bütün bunlar çocuk henüz akıl yürütme ve her şeyin nedenini anlama yasına gelmeden gerçekleşmektedir. İşte böyle bir çağın en etkileyici ve kalıcı eğitimi ailenin sorumluluğu altındadır (Doğan 1996: 91).

Çocuk büyüdükçe aile dışındaki çevreyle ilişkilerinde giderek artma, anne babaya olan fiziksel ve duygusal bağlarda azalma olmasına rağmen çocuğun kişiliği ve topluma uyumu üzerinde ana baba tutumunun etkisi önemini korumaya devam eder. Dış dünya anne ve babalardan öğrenilenler aracılığıyla değerlendirilir ve onlara uygun tepkiler verilir (Kaya 1994: 41).

Gerek çocukluk yıllarında, gerekse okul yıllarında ailenin vermiş olduğu eğitim veya takındığı tavır çocuğun kişilik ve değerleri ne derecede kazanacağını belirlemektedir. Doğru ya da yetkin yapılmayan değer kazanımı çocuk için ileriki dönemlerde mutsuzluk ve uyumsuzluk kaynağı olabilir. İlk öğrenmelerin de ilerideki ahlâkî, sosyal gelişimleri etkileyeceği düşünülürse ailenin değerler eğitimindeki rolü daha iyi anlaşılacaktır.

Anne ve babaların kendi değer ve inançlarına göre değişik tutumları vardır. Anne baba tutumları, sevgi, hoşgörü ve kabul etmeyi içine alan "demokratik tutum" ve sevginin gösterilmediği hoşgörünün olmadığı, reddetmeyi içine alan otoriter tutum olmak üzere iki genel başlıkta toplanabilir. Demokratik anne-baba, çocuğun arzu ve ihtiyaçlarına karşı ilgilidir. Çocuğun davranışlarını ilgi ve anlayışla izler. Onun iradesine ve sağlıklı uyumuna değer verir. Çocukları yaşına göre kendisi ile ilgili bazı kararlar almaya teşvik eder. Önemli konularda alınan kararların nedenlerini çocukla tartışır. Onun görüşlerine değer verir. Hemen her konuda çocuğa iyi bir rehber olmaya çalışır (Kuzgun 1972). Farklı tutumlar çocuğun değer kazanımı, kişilik gelişimi açısından önemli sonuçlar doğurmaktadır.

Demokratik ve güven verici bir ortamda yetişen çocuk, kendine ve çevresine saygılı, sınırları bilen, yaratıcı, aktif, etkin, girişken, yaratıcı ilişkiler kurabilen, fikirlere saygı duyan, kendi inandıklarını sonuna kadar savunabilen, atılgan, fikirlerini serbestçe söyleyebilen ve kendine ait fikirleri doğrultusunda hareket eden, kişilik ve davranışları açısından dengeli, sorumluluk duyguları gelişmiş, kurallara ve otoriteye karsı körü körüne bağlı olmayan, hoşgörülü, açık fikirli, anlaşılır, toplumsal ve uyumlu bir birey olarak yetişir (Yörükoğlu 1998).

Çocuk sevgi ve ilgi ortamında büyüyorsa ana-babanın standartlarına uymak için çaba sarf eder. Böyle bir ortamda anne-babanın çocuğa sık sık akıl yolunu göstererek açıklamada bulunması onun toplumsal kuralları içselleştirmesine ve hangi davranışın uygun olup, hangisinin uygun olmadığını fark etmesine yardımcı olur (Yavuzer 2003).

Otoriter tutuma sahip ailelerde; aile çocuk üzerinde sürekli ve aşırı bir kontrol sağlamak ister, ilgi yetersizdir, iletişim tek yönlüdür, ona kendini anlatma fırsatı verilmez ve ondan aileye itaat etmesi beklenir. Davranışları yönlendirme de araç, cezalardır. Çocuk bu tavır karşısında otoriteye karşı direniş veya sinme tepkisi sergiler. Evden kaçma, anne-babayla ilişkileri koparma, kötü alışkanlıklar edinme gibi durumlar çocuğun bu tepkisinin farklı görünümleridir (Yavuzer 2003). Bu tutum değer kazanımını da olumsuz yönde etkiler. Ceza sonucu gösterilen davranışlar süreklilik arz etmez.

İzin verici anne-baba tutumunda ise ebeveynler çocuklarına çok fazla özgürlük verirler, çocuklarını hiçbir şekilde kontrol etmezler ve bazen de ihmâle varan hoşgörü ile davranırlar. Aynı zamanda çocuklarına karsı sıcak ve sevecendirler ve çocuklarının bütün kararlarını kendilerinin vermesini beklerler. Bu tür anne/babaların çocukları istedikleri zaman yemek yer, yatar, televizyon seyreder ve sokağa oynamaya çıkabilirler. Çocuktan yaşına uygun ve olgun davranış isteğinde bulunulmaz. Toplumsal kurallara ve değerlere önem verilmez ve bunlar çocuğa öğretilmez. Kurallara uyulmadığında yaptırım uygulanmaz (Cüceloğlu 1993). Böyle bir tutumla yetiştirilen çocuğun değer kazanımı da olumsuz yönde etkilenmektedir. Aileden sonraki sosyalleşme sürecinde çocuk, kurallara uyma, sorumluluklarını yerine getirme, olumlu iletişim ortamları yaratma konusunda eksik kalacaktır.

Sonuç olarak çocuğun nasıl bir kişilik ve karakter yapısına sahip olacağı konusunda doğuştan getirdiği kalıtımsal özelliklerin rolü önemli olmakla birlikte, ailede çocuğa verilen değer ve çocuk yetiştirme tutumlarının da büyük rolü vardır (Özeri 19: 222).

Anne - baba tutumları ve bunların çocuğa olan etkisini belirttikten sonra üzerinde durulması gereken başka konuda aile kurumunun geçirdiği değişimdir. Modernleşme ile birlikte geleneksel toplumdaki geniş aileden, çekirdek aileye geçiş yaşanmaktadır. Kadının çalışma hayatına katılması, çocuğun eğitiminde ailenin rolünü etkileyen çevresel etmenlerin artması da ailenin fonksiyonlarının bir kısmının okula kaymasına neden olmuştur. Ailenin değer kazanımdaki önemi bilindiğine göre bu noktadaki ihmâlin telafisi de zordur. Altyapısının ailede hazırlandığı değer eğitimi okulda pekiştirilir ve geliştirilir. Okullardaki eğitimle, aile desteği olmadan değer kazanımı sağlanamaz.

2.8. DEĞERLER VE MEDYA

Her çeşit bilgiyi bireye ve topluluklara aktaran, görsel, işitsel ve hem görsel, hem işitsel araçların tümüne medya denilmektedir. Günümüzde adından dördüncü güç diye bahsedilen medya insanların bilgi, tutum ve davranışları üzerinde önemli bir etki gücüne sahiptir. Bu gücü kitlesel iletişim aracı olmasından alır. Medya değer, bilgi, norm ve kültürel unsurları geniş halk kitlelerine eş zamanlı olarak yayarak onların öğretilmesini ve içselleştirilmesini sağlar.

Medya, bireylerin gelişen uluslar arası değerlerle, politikalarla, düşüncelerle, davranış biçimleri ile tanışmalarına ve özdeşleşmelerine, kitlesel yasamın gerektirdiği çağdaş kuralları benimseyip, bütünleşmelerine, kimi zaman taşıyıcı kimi zaman yardımcı, kimi zaman da itici faktör olarak etkide bulunmaktadır. Medya, sahip olduğu iletişim gücü ile farklı düşünce ve yaşam tarzlarını kaynaştırma, birbirlerinden haberdar etme ve bunlar arasında alış-veriş ortamını sağlama, böylelikle bir anlamda kültürel açıdan toplumu zenginleştirme ve çeşitlendirme yönünde aracılık rolü üstlenmektedir (Vural 2000: 107).

Medya artık yaşamın önemli bir parçası hâline gelmiştir. Yaşamı düzenlemekte bireylerin yaşama bakış açısını belirlemektedir. Son yıllarda iletişim araçlarının çocuklar ve gençler üzerindeki sayısız etkisini içeren bilimsel makalelerden günlük gazetelere kadar olan yazıları incelendiğinde hep aynı iddianın örneklerini görülmektedir. İletişim araçları, özellikle televizyon yetişmekte olan gençlerin psikososyal gelişmelerini teşvik edici değil engelleyici kurumlar olarak nitelenmektedir (Kağıtçıbaşı 2000: 108). Medyanın sunduğu "şöhret arzusu" insanlarımızı sarhoş edip bağımlılık yaratmaktadır. Birçok insan, hızlı ve çabuk tüketilen şöhret duyguları bitince bunalıma sürüklenmektedir. Evlilik programlarına, kolay yoldan para kazanmayı empoze eden yarışmalara katılan ve saman alevi şöhret ile başı dönen aşina yüzler buna örnektir. Yine medyada dikkat çekici ses ve müziklerle defalarca gösterilen şiddet görüntüleri, ajitasyona yol açan dramlaştırılmış hayat hikâyeleri çocuklar ve gençler üzerinde olumsuz etkilere yol açmaktadır. Çünkü çocukların özdeşim kurma, model alma eğilimleri yüksektir. Medyanın popülerleştirdiği hayatlar ve karakterler çocuklarda içten içe değer hâline gelmektedir.

Medyanın tarihine ve işlevlerine bakıldığında aslında dört büyük temel işlevinin bulunduğu görülmektedir. Bunlar bilgilendirmek, haber vermek, mal ve hizmet tanıtımı yapmak ve eğlendirmektir. Ancak günümüzde medyanın eğlenme ve tükettirme olarak

adlandırılabilecek iki işlevi ön plâna çıkmıştır. Bunları yaparken kültürel, mânevî, millî değerlerin aleyhinde iletiler kullanmak kişilerin değerler dünyasında yıkıma sebebiyet vermektedir.

Medya, kültürel değerleri yaşatmak, ileriye götürmek bireylerin kişilik gelişmelerine katkıda bulunmaktan ziyade kültürel değerleri zayıflatıcı, bireylerin kişiliklerini ve ruh sağlıklarını bozucu nitelikte bir etki de yapabilmektedir. Fox Kids TV olarak bilinen çocuk kanalında yayınlanan Spiderman, Deniz Kızı, Casus Köpeklerin Gizli Dosyaları vb. gibi çocuk programları üzerinde yapılan araştırmada, küresel kültür içerikleriyle "merkezi (ABD)" üstün, güçlü bir biçimde sunulduğu tespit edilmiştir. Programlar muhâlif biçimde okunduğunda, "kapitalizmin toplumsal ilişkilerinin (rekâbet, yarış, bireysellik vb.) normalize edildiği görülmektedir. Çocuklar yaşamın daha başlangıç aşamalarında medyada temsil edilen Amerikan toplumunun yaşam tarzına, kültürüne, değerler sistemine, özendirilmektedir. (Önür 2003: 21) Bu da kişilerin millî, ahlâkî ve kültürel benlik algısını olumsuz yönde etkilemektedir.

Toplumun haz noktasına odaklanan reklamlarla da medya yönlendirme gücünü kullanmaktadır. Ticari kaygılarla hareket edilen bu noktada evrensel ve ulusal değerler yeri geldiğinde göz ardı edilerek tüketime teşvik ettirecek düşünce ve davranışlar değer olarak sunulmaktadır. Mesela çocuklara oynarken, ebeveyn ve öğretmenlerce öğütlenen "temizliğe, üstüne başına dikkat et, dışarıda fazla kalıp üşütme" gibi söylemler OMO reklamında yanlışlanmakta ve kirlenmek bir değer olarak sunulmaktadır. Öğretmenlerin, ebeveynlerin öğrettiklerinin aksi vurgulanarak, çocuklar çelişki içinde bırakılabilmektedir. Bu durum ise, toplumun mevcut değer ve normlarında çözülmelere yol açabilir.

Medyanın toplum, birey ve değerler üzerindeki etkileri aşikârdır. Ancak değer çözülmelerinin tek sorumlusu olarak medyayı günah keçisi ilan etmek de doğru bir tespit olmayacaktır. Eğitim, aile ve medya, birbirlerini bütünleyerek, üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirmelidir. Özellikle farklı aile özellikleriyle yetişen, farklı ortamlarda farklı sosyal uyaranlarla sosyalleşmiş bireylerin ortak noktalarda birleşmelerinde medya önemli bir güçtür. Medya bileşenlerinin eş zamanlı olarak bireylere ulaşması ve bireyler tarafından yaygın biçimde takip edilmesi bu ortak zemini sağlayabilecek faktörlerdir. Medya bu gücünü bireyin ve toplumun yararına kullandığı takdirde uzlaşma kültürü ve ortak değerlerde buluşma kolaylaşacaktır.

2.9. DEĞERLER EĞİTİMİ VE EĞİTİM PROGRAMLARI

Eğitim programı, bir ülkenin millî eğitim politikasını uygulamaya döken süreçleri kapsayan etkinlikler bütünüdür. Öğretim programı ise eğitimin belli kademelerinde öğrenilmesi gereken ders konularını plânlı olarak içeren bir alt sistemdir. Öğretim programını, ders programı, ünite programı ve en son halka olarak da konu plânı takip eder. Bu durumu suya düşen bir damlaya benzetebiliriz. Suya düşen ilk damla konu plânı olurken halka halka eğitim programına doğru işleyiş devam eder. Bu manevra alanında öğretmen, kazanımların sadece konu, ünite ya da dersin amaçları ile sınırlı olmadığını bilir. Bunlar eğitimde yakın amaçlara işaret ederken, eğitim programı uzak amaçları kapsayan genel bir yapıya sahiptir. Uzak amaçlar toplumun değerlerini, ideallerini oluşturur. Değerler eğitiminin dayanak noktası da uzak amaçlardır. Alanyazında kabul görmüş olan "uzak amaçlar " ifadesi değerler eğitiminin muhatap olduğu zâfiyeti açıkça ortaya koymaktadır. Uzak amaçlar derken âdeta ulaşılma gereği uzağa konulan, önceliği ifade etmeyen bir kavrama vurgu yapılmaktadır. Oysaki eğitimde ulaşılmak istenen asıl nokta uzak amaçlardır.

Ülkemizde en son eğitim programı değişikliği 2005 yılında yapılmıştır. Y*apılandırmacı, tematik, öğrenci merkezli ve aktiflik ilkesine* dayalı olarak hazırlanan yeni ilköğretim programının 1-5. sınıf programları, 2005-2006 eğitim-öğretim yılından itibaren Türkiye genelinde uygulamaya konulmuştur. 6.,7., 8. sınıfların öğretim programları ise 2005 – 2006 öğretim yılında pilot olarak uygulanmıştır. 2006-2007 öğretim yılında 6.sınıf programları tüm ilköğretim okullarında uygulamaya konulmuştur. Yeni programın temelini oluşturan öğrenci merkezlilik ilkesi gereğince öğrenme öğrencinin bilgi, tutum ve değerlerinden başlayarak gerçekleşmektedir. Bu anlayışla beraber değer öğretiminde telkinden farklı olarak değer açıklama, değer analizi ve ahlâkî muhakeme yaklaşımları derslere konu olmaya başlamıştır. Eğitimde katılığı, salt bilgiyi temel almaktan vazgeçmek değerler eğitimi ve eğitimin uzak amaçları için olumlu bir gelişmedir.

Değerler eğitimi, doğrudan programlar yoluyla ya da örtük program yoluyla gerçekleştirilmektedir. Kohlberg (1976) okullarda değerler öğretiminin en yaygın olan yaklaşımın örtük(gizil) program olduğunu ileri sürer (Naylor ve Diem'den (1987) aktaran: Keskin, 2008;34). Toplumsal kurum olarak okullarda, değerler eğitimine yönelik dersler olmasa bile gizli program ile değerler öğretilebilmektedir. Çünkü okulun atmosferi,

öğretmenlerin disiplin anlayışı ve beklentileri gibi yapılar, değer öğretir veya öğrencilerin değer gelişimine katkıda bulunur (Akbaş 2007: 679) .

Değerler eğitimi üzerine çalışanların bir kısmı da değer eğitiminin, değerleri ortaya çıkarmak üzere etkinlik düzenleme ya da örtük program yoluyla değil; değerlerin doğrudan öğretimini savunurlar (Milson ve Ekşi, 2003). Bu bağlamda tartışılması gereken esas mesele değerler eğitiminin örtük veya doğrudan yapılmasından çok ne kadar etkili yapıldığı, öğretmen ve öğrencilerin farkındalık düzeylerinin ne kadar yüksek olduğudur.

Doğanay (2006), değer eğitiminin eğitimin genel amaçları arasında her zaman yer almış ancak nasıl öğretileceği belirtilmediği için eksik kalmış, plânlı olarak değil ancak az da olsa örtük bir şekilde formal eğitim içinde görülebilen bir alan olduğunu belirtmektedir.

Eğitim programlarında değerlerin nasıl kazandırılacağının açık ve net olarak belirtilmemiş olması, okulda değer eğitiminin gerçekleşmediği anlamına gelmemelidir. Aslında öğretmenlerin sınıfta ve okulda oluşturdukları kültür neye önem verip vermedikleri, neyi iyi ya da kötü olarak algıladıkları öğrenciler için örtük olarak değer eğitimini oluşturmaktadır. Ancak, bu eğitimin formal eğitimin bir parçası olarak, plânlı öğrenme yaşantılarıyla kazandırılması da gerekmektedir (Doğanay 2006). Değerler eğitimi sırasında karşılaşılan sorunları en aza indirmek için ilk önce yapılacak olan şey, etkili bir değerler eğitimi programının hazırlanmasıdır (Yazıcı 2006).

Yurt dışında değerleri öğretmek için kişilik eğitimi adı altında zorunlu eğitim döneminin başında, yani anasınıfından başlanarak, sistemli bir program dâhilinde devam edecek şekilde geliştirilmiş pek çok program uygulanmaktadır (Balat 2004: 20).

Dünyada uygulanan değerler eğitim programlarına şöyle sıralayabiliriz (Uyanık Bolat&Balaban Dağal 2006):

2.9.1. AEGIS (Bireysel Gelişim İçin Etik Ana Hatları Kazanma, 1996)

Utah'ta bulunan Salt Lake City' deki Araştırma ve Değerlendirme Enstitüsünde Weed& Skanchy (1996) tarafından geliştirilmiş bir K-9 kişilik eğitim programıdır. Programın amacı çocukların sorumlu, şefkâtli, üretken vatandaşlar olabilmek için ihtiyaç duyacakları temel ilkeleri ve ahlakî standartları öğrenmelerine yardımcı olmaktır. Program altı temel ahlâkî değer üzerinde odaklanmaktadır. Bunlar: değer ve saygınlık, haklar ve

sorumluluklar, dürüstlük ve adâlet, gayret ve mükemmellik, şefkât ve önem verme, kişisel doğruluk ve sosyal sorumluluktur.

Programda beş aşamalı bir öğrenme modeli (SMILE) kullanılmaktadır. Birinci aşama ilgi uyandırmaktır. İkinci aşama, çocukların günlük hayattaki deneyimlerinden, çocuk edebiyatından veya rol oynamalarından örnekler kullanma yoluyla genel düşünceyi ya da kavramı modellemektir. Kavramı bütünleştirme olarak adlandırılan üçüncü aşama yeni düşünceyi ya da kavramı daha önceki bilgileri ve deneyimleriyle ilişkilendirmektir. Aileyle öğrenme bağı kurmak olan dördüncü aşama ev ödevlerine ailenin de aktif olarak katılmasıdır. Beşinci aşama gerçek yaşama uyarlama olarak adlandırılır, düşüncenin veya kavramın öğrenciler tarafından okul ortamında ya da evde uygulanmasıdır. Belirgin olarak, öğrenme modelinin her bir aşaması okul ortamındaki müfredatta farklı bir konudadır (Leiming 1997).

2.9.2. Kişilik Eğitim Müfredatı (Character Education Instutute)

Program çocuklara evrensel on iki değeri öğretmek üzere odaklanmıştır. Bunlar: onur, cesaret, inanç, dürüstlük, doğruluk, cömertlik, nezaket, yardımseverlik, adâlet, saygı, özgürlük ve eşitliktir. Okul öncesinden dokuzuncu sınıfa kadar kullanılmak üzere ders olarak on bir ünite programda yer almaktadır. Programın öğretiminde, tartışma, rol oynama, küçük gruplar oluşturma ve soru sorma tekniği kullanılmaktadır. Programın üzerinde en çok durduğu strateji tartışmadır. Öğretmenin rolü tartışmayı başlatmak ve gerektiğinde tartışmanın sonunda doğru ve yanlışlar konusunda öğrencileri yönlendirmektir. Bu program için çok detaylı öğretmen veya öğrenme modelleri bulunmamaktadır. Bunu yerine kişiliğin aynı derecede önemli üç bileşenden oluştuğu ifade edilmektedir: bilgi(farkındalık, kendini tanıma ve karar verme), duygu(bilinç, saygı, şefkât ve empati) ve eylemdir(iyi alışkanlıklar, davranışlar ve azim).

2.9.3. Çocuk Gelişimi Projesi (Developmental Studies Center, 1996- Hewlett Foundation)

Başlangıçta Hewlett Vakfının bağışlarıyla desteklenen gelişim etütleri merkezi bir K-6 (anasınıfından altıncı sınıfa kadar) kişisel eğitim programını geliştirmiştir. Çocuk gelişim projesi dört temel değer üzerine odaklanmıştır: doğruluk, başkalarına ilgi ve saygı, yardımseverlik ve sorumluluk. ÇGP'nin sınıf uygulaması beş bileşenden oluşur:

a) Öğretmen gönüllü yardımseverlik davranışlarını vurgular ve çocuklara aktarır,
b) İşbirlikçi öğrenme etkinlikleri yapılır,
c) Diğerlerine karşı saygı, duyarlılık ve onları anlama konuları, çocuk edebiyatı ve sınıf içi olaylar kullanılarak geliştirilir,
d) Yardımlaşma ilişkilerine çocuklar katılır,
e) Çocuk merkezli gelişimsel disiplin kullanılarak öğrencilerin ahlâkî muhakeme yeteneği ve kendini kontrol becerisi desteklenir.

Yukarıda vurgulananlara ilave olarak, proje aynı zamanda hem ilgi dolu bir topluma ait olma duygusu üzerinde yoğunlaşan okul çapında bir programı hem de aile içi değerlerin paylaşılması ve iletişimi destekleyen bir ev programını içerir.

2.9. 4. İlgi Toplumu (Community Of Caring, 1996)

İlgi toplumu programı adölesan gebeliklerinin ve bu yolla zihinsel engellilik vakalarının önlenmesi amacıyla faaliyet gösteren Joseph P. Keneddy, Jr. Vakfının çalışmalarının bir parçasıdır. Program öncelikle gençlerin okulu bırakma, suç işleme, madde bağımlılığı, adölesan dönemi hamileliği, erken cinsel ilişki gibi yıkıcı davranışlardan sakınmalarını sağlayacak karar verme yeteneklerini güçlendirmek üzerinde yoğunlaşmaktadır. İlgi toplumu programının temelinde Amerikan halkının paylaştığına inanılan beş değer bulunmaktadır: ilgi, şefkât, saygı, güven, sorumluluk ve aile. Bu program başlangıçta ortaokul dönemi yaş grubundaki gençler için hazırlanmış daha sonra lise programını da kapsayacak şekilde genişletilmiş ve yakın zamanlarda da ilköğretim programı geliştirilmiştir.

2.9.5. Proje Temel (Project Essential, Teel Institute, 1996)

Programın amacı, erken yaştaki çocukların kendi değerlerini anlamalarına izin verecek anahtar davranışları, yetenekleri, düşünceleri ve kavramları öğretmektir. Program yeterlikli ve ahlakî kişilerin gelişiminin merkezinde kendilik kavramının olduğu üzerine kurulmuştur. Proje Temel açısından bakıldığında; kendine değer verme kazanılır, başkaları tarafından diğerlerine verilmez. Kendine değer vermenin geliştirilmesiyle, genç yaştakilerin intiharları, gençlerin gebeliği, düşük akademik başarı, ilaç bağımlılığı ve okuldan kaçma gibi sosyal sorunlarla başarıyla mücadele edilebileceğine inanılmaktadır.

2.9.6. Çocuklar İçin Ahlâkî Müfredat (Heartwood Institude,1992)

Heartwood enstitüsü tarafından ilköğretim dönemi çocuklar için edebiyat temelli kişilik eğitim programıdır. Program okulların, toplumdaki gençlerin iyi hâllerinin dejenerasyonu için bir şeyler yapabileceğine inanmaktadır (gençlerin gebeliği, ilaç kullanımı, suç faaliyetleri, akademik başarıdaki düşüş gibi). Programın müfredatı; öğrencilerin içsel ve televizyon, arkadaşlar gibi dışsal kaynaklardan gelen düşüncelerini birbirinden ayırt etmelerine yardımcı olmayı; birçok kültürü anlamaya dayalı ahlakî standartları geliştirmek için öğrencilere yardımcı olmayı ve toplumda pozitif yönde değişim yaratan kişilikler olmalarına yardımcı olmayı da içerir. Programda cesaret, adâlet, saygı, umut, sevgi, sadakat ve dürüstlük olmak üzere yedi temel değer alınmıştır. Program da bu değerlerin çocuklara tarafından anlaşılması, içselleştirilmesi ve evrensel değerler olarak uygulanmasına yardımcı olmak hedeflenmiştir. Belirlenen temel değerlerden her biri için iki adet çocuk kitabı olmak üzere on dört kitaplık her bir sınıfa uygun setler kullanılmaktadır.

2.9.7. Zürâfa Programı (Giraffe Programı) (Medlock, Graham, 1996)

Anasınıfından on ikinci sınıfa kadar kişilik eğitimi programı olarak geliştirilmiştir. Programda cesaret, ilgi ve sorumluluk değerlerinin çocuklara öğretilmesi hedeflenmektedir. Program "her kültürde insanlar hikâyeleri rehber olarak alır" tespitine dayanmaktadır. Bu tespitten yola çıkarak, toplumun iyiliği için boyunlarını uzatan bireylerin (zürafalar) 800'den fazla hikâyesi, hikâye bankasında birikmiştir. Programda çocuklar bu kişilerle kâğıt ortamında ya da videoda karşılaşmaktadır. Programda yetişkinlerin çocuklara ne yapacaklarını söylemesi reddedilir. Bunu yerine çocuklara hikâyeleri dinleyerek ve rol alarak kişiliklerini geliştirdikleri savunulmaktadır. Öğretim metodu üç basamağı içerir. İlk basamak "hikâyeyi dinle" dir. Bu basamakta, her sınıf için belirlenmiş müfredat materyalleri içerisinde yer alan otuz zürafadan birisinin hikâyesi izlenir ya da dinlenir. Bu yöntem videodan izleme, basılı olanı okuma ya da bir zürafanın sınıfa gelerek hikâyesini anlatması şeklindedir. İkinci basamak "hikâyeyi anlat" tır. Bu noktada çocuklar kendi kahramanlarını bulurlar ve kendi hikâyelerini anlatırlar. Çocuklar kahramanlarını haberlerden, kitaplardan, sinema ya da oyunlardan veya kendi okul yaşantısındaki, evlerindeki, çevrelerindeki kişilerden seçerler. Üçüncü aşama ise "hikâyeye kahraman ol" dur. Bu aşamada, öğrenciler kahramanın kendisi olurlar. Öğrenciler daha

iyisi için neyi değiştirmeleri gerektiğine karar verirler, tasarlarlar ve projeyi gerçekleşmesi için uygularlar.

2.9.8. Kişilik Dersleri (Jefferson Center For Character Education, 1987)

Karakter dersleri, anasınıfından beşinci sınıfa kadar olan çocuklar için kişilik eğitimi programıdır(Young People Press, 1996). Altı temel değer belirlenmiştir: güvenilirlik, saygı, sorumluluk, doğruluk, ilgi ve vatandaşlıktır. Altı temel değerden her birini öğretmek için sınıfların yaş gruplarına uygun olan bir kavram seçilmiştir. Örneğin, saygı konusu ile ilgili olarak ikinci sınıf öğrencilerine nâzik bir insan olmak, üçüncü sınıflara, başkalarının takdir ettiği- beğendiği bir kişi olmak, dördüncü sınıf öğrencilerine de düşünceli bir insan olmak öğretilebilir.

2.9.9. Lions-Quest Programı

Şefkâtli ve tutarlı bir çevre içinde, önemli yaşam ve vatandaşlık becerilerini çocuklara öğretmek üzere eğitimcileri, toplumun diğer üyelerini bir araya getirmek üzere tasarlanmış, anasınıfından beşinci sınıfa kadar olan çocukları kapsayan müfredattır (Quest International, 1990). Program dört temel alandaki davranışları kazandırmayı hedefler. Bunlar: iç disiplin, sorumluluk, âdil davranış ve diğerleriyle başa çıkma.

2.9.10. Duyarlı Sınıf

Northeast Çocuk Vakfı tarafından geliştirilmiş bir programdır. Programın temel odak noktası sınıf yönetimidir (Charney 1991). Çocuklara özeni, ilgiyi göstermek niyetiyle sosyal bir müfredat olarak tanımlanmıştır. Müfredatta ortaya konulan sınıf yönetim programı çocuk merkezli ve davranışsal yaklaşımların bir karışımıdır. Okulun başladığı dönemlerde program uygun öğrenci davranışlarını şekillendiren davranışsal bir yaklaşımı destekler görünmektedir. Duyarlı sınıfın sosyal müfredatı öğretimi, öğrenmeyi ve ilgiyi günlük olarak sınıfla bütünleştiren altı merkezi bileşen etrafında oluşturmuştur:

a) Aktif ilgi alanlarını ve yönlendirici yöntemlerin bir karışımını içeren sınıf organizasyonu,
b) Sosyal becerilerin uygulamaya geçirildiği sabah toplantısı,
c) Kurallar ve yaratılan, modellenen ve rol yapılarak ortaya konan mantıksal sonuçlar,

d) Çocukların anlamlı şekilde kendi öğrenmeleriyle ilgili kontrolü ele aldıkları seçme zamanı,
e) Öğrenme materyallerinin rehberlik edilerek keşfedilmesi,
f) Değerlendirme ve aileye raporlama.

2.9.11. Yaşayan Değerler Eğitimi Programı (Living Values Education Program)

Yaşayan değerler eğitim programı (YDEP) kapsamlı bir eğitim programıdır. Bu küresel yenilikçi program; eğitimcilere, destekçilere, ailelere ve bakıcılara evrensel değerleri keşfetme ve geliştirmelerine yardımcı olmada eğitim, pratik yöntemler ve çok çeşitli deneyimsel değerlerle ilgili etkinlikler sunar. Eğitimcilerden kendi değerlerini düşünmeleri ve değerlere dayalı bir ortam yaratmaları istenir. Müfredat barış, saygı, sevgi, iş birliği, mutluluk, dürüstlük, iyi huyluluk, sâdelik, hoşgörü, özgürlük ve bütünlükle ilgili yaşayan değerler etkinliklerini içerir. YDEP'in resmi ve resmi olmayan yerlerde kullanılan, savaştan, depremden etkilenen çocuklar için hazırlanmış özel materyalleri de bulunmaktadır.

Çocuğun/kişinin bütününe hitap etmek üzere tasarlanmış olan YDEP, kişiler arasında ve kişinin kendi içindeki sosyal, duygusal yetenekleri ve değerler esaslı perspektifleri ve davranışları oluşturur. Bu yaklaşım öğrenci merkezlidir, esnektir ve etkileşimlidir; yetişkinler birer yönlendiricidir. YDEP eğitimi süresince eğitimcilerden, öğrencilerin saygı duyulduklarını, değer verildiklerini, anlaşıldıklarını, sevildiklerini ve güvende olduklarını hissettirecek, değerlere dayalı bir ortam yaratmaları istenmektedir.

YDEP'in amacı; bireyin fiziksel, entelektüel, duygusal ve ruhsal unsurlardan oluştuğunu göz önünde bulundurarak, kişinin bütününün gelişmesi için gerekli yönlendirici ilke ve araçları sağlamaktır.

YDEP'in hedefleri;

a) Bireylerin değişik değerler hakkında düşünmelerine ve bunları kendileri, diğerleri, toplum ve dışarıdaki dünya ile ilişkili olarak ifade etmenin sonuçları hakkında kafa yormalarına yardımcı olmak,
b) Olumlu kişisel ve sosyal seçimler yapmakla ilgili anlayış, motivasyon ve sorumluluğu derinleştirmek,

c) Bireylerin kendi kişisel, sosyal, ahlâkî ve ruhsal değerlerini seçmelerini ve bu değerlerin gelişimi ve içselleştirilmesinde uygulama yöntemlerinin farkında olmalarını sağlamak,
d) Eğitimcileri, eğitimin çocuklara yaşam felsefesi sağlaması olduğu bakış açısına teşvik etmek, bu yolla saygı, güven ve amaç sahibi olarak toplumla bütünleşebilmeleri amacıyla onların gelişimlerini ve seçimlerini sağlamak (Living Values Education 2004).

2.9.12. Sorumluluk Öğretimi (Jefferson Center For Character Education)

Jefferson merkezi, ilköğretim öğrencileri için temel değerlerin (dürüstlük, sorumluluk, cesaret, adâlet, saygı, bütünleşme, ilgilenme, kibarlık) öğretimi üzerine odaklanmıştır. Programda öğrencilerin "Dur-Düşün-Eylemde Bulun-Gözden Geçir" sistemini kullanmaları istenir. Bu değerleri çocuk, yaşamının kalan kısmında kullanacaktır. Ayrıca çocukların dürüstlük, iyi vatandaşlık ve çalışmayla amaçlarına ulaşmalarına yardım edilir (Jefferson Center for Character Education'dan Akt: Demirhan İşcan&Canay 2007:101).

2.9.13. Karakter Eğitimi Ortaklığı (The Character Education Partnership)

1993'te kurulmuştur. Ana sınıfından on ikinci sınıfa kadar, etkili karakter eğitimini teşvik eden organizasyonlar ve bireylerin birleştiği bir harekettir. Amaçları, olumsuz öğrenci davranışlarının azaltılması, olumlu bir okul ikliminin oluşturulması, akademik performansın geliştirilmesi ve gençlerin sorumlu vatandaşlar olarak yetiştirilmesidir (Lickona 1993 Akt: Uysal 2008: 79).

2.9.14. Hyde Okulu (Hyde School)

The Hyde School 1966'da, Bath'da, bir matematik öğretmeni olan 78 yaşındaki Joseph W. Gauld tarafından kurulmuştur. Gauld, okulun ideali olarak su beş kelimeyi seçmiştir: cesaret, doğruluk, liderlik, merak ve ilgi. Bu okulun, 'kadere inanma, alçak gönüllülük, vicdanlı olma, doğruluk ve arkadaşından sorumlu olma'dan oluşan beş prensibi karakter eğitimi programına dâhil edilmiştir. Hyde okulu, sadece okulu değil aynı zamanda çocuk yetiştiren bütün toplumu da dönüştürmeye çabalayan, özel, yatılı bir lisedir (Gauld 1993 Akt: Uysal 2008: 88). Onun amacı:

1. Öğrencileri hayatta daha büyük hedefler için motive etmek,
2. Esas öğretmen olarak ebeveynleri güçlendirmek,
3. Öğretmenleri, bütün yetiştirme süreçlerinde rehberlik edebilecek şekilde geliştirmek.

Bu okulun hedeflerini su şekilde sıralayabiliriz:

1. Gelişim için kapsamlı müfredatın dört alanı şunlardır: (a) zihinsel, (b) fiziksel, (c) ruhsal, (d) duygusal.

2. Öğrencilere dünya standartlarında bir sınıf sunulur. Bu sadece akademik not olarak değil aynı zamanda sanat, spor, okul liderliği ve kamu hizmetlerinde de geçerlidir.

3. Öğrenciler, diğer öğrencilerin gelişimi için, düzenli görevler alır ve sorumluluk üstlenir. Kendini ifade etme, gazete çıkarma gibi çeşitli gereklilikler tamamlayıcı unsur olarak kullanılır.

4. Bu öğrencilerin (öğretmen ve velilerin de) en önemli hedefi, bütün çalışmalarında (okulda, evde ve işyerlerinde) mükemmelliğe yönelik, devamlı gelişme göstermeleridir.

Hyde Okulu, ‘her çocuk, kendine özgü, mükemmel olabilecek bir potansiyelle dünyaya gelir’ temel düşüncesiyle onları eğitir. Bu program, hem bireysel hem de okul olarak karakter özelliklerini; özellikle cesareti, dürüstlüğü, başkalarına karşı ilgi ve saygıyı, merak ve liderliği geliştirmeyi gerektiren bir eğitim programıdır. Bu programın sonucunda; her öğrenci okul hayatının sonunda programın onlara vermek istediği zihinsel, fiziksel, ruhsal ve duygusal kazanımları gösterebilmişlerdir. Öğrencilerin %90’ının kendilerine olan özsaygıları gelişmiştir. Onların % 100’ü kendini kanıtlamış dört yıllık fakülteleri kazanmıştır. Bu okul, böyle ölçülebilen birçok başarıdan dolayı kalite standardı olarak kabul edilmiştir (Huitt 2004 Akt: Uysal 2008: 89).

2.9.15. City Montessori Okulu (City Montessori School)

The City Montessori School (CMS), 1959'da, Hindistan'ın Lucknow bölgesinde, genç ve ileri görüşlü RM. Jagdish Gandhi ve esi çocuk psikologu Bharti Gandhi tarafından kurulmuştur. City Montessori School tarafından savunulan evrensel değerlerin öğretimi, çocuğun doğuştan var olan ruhsal kapasitesini içeren bir konsept ile başlar. Bu çocuk aktivitelerinin bütününün akademik, fiziksel ve ya sosyal olabilmesi için ruhsal bir temel oluşturur. City Montessori School'da üzerinde durulan bazı değerler güvenilirlik, şefkât, alçak gönüllülük, cesaret, kibarlık ve saygıdır (Huitt 2004 Akt: Uysal 2008: 90).

2.10. SEVGİ DEĞERİ

Araştırmaya konu olan değer, sevgi değeridir. Sevgi *sürdürülebilir*, bütünleyici bir değerdir. Bu değerin içselleştirilmesi nitelikli bir yaşam için son derece önemlidir. Empati kuran, kendini tanıyan, yeteneklerini bilen, eleştiriye açık, hoşgörülü, sürekli gelişim ve değişimi benimseyen, kendini gerçekleştirme çabasına giren, üreten ve paylaşımcı bireyler sevgi değerine sahip bireylerdir.

S*ürdürülebilir değerleri diğerlerinden ayıklayarak sunmak eğitimin işlevleri arasında olmalıdır* (Doğan 2007: 632). Sevginin etkin olduğu eğitim-öğretim ortamları olumlu bir iklime sahiptir. Sönmez (1987) "Eğitim Ortamında Sevgi" adlı makalesinde ipucu, dönüt, düzeltme, pekiştireç ve sevginin işe koşulduğu eğitim durumundaki öğrenci erişisinin üç yıl boyunca, ipucu, dönüt, düzeltme, pekiştireç ve biçimlendirme-yetiştirmeye yönelik değerlendirme ile yalnız ipucu, dönüt, düzeltme ve pekiştirecin kullanıldığı grupların erişilerinden anlamlı derecede yüksek bulmuştur. Sevgi değerinin eğitimdeki önemi bilimsel olarak ortaya çıkarılmıştır. Sönmez çalışmasında sevgiyi şöyle izah etmiştir:

1. Sevgi duygu ve düşüncelerin paylaşılmasıdır.
2. Sevgi hoşgörüdür, fakat vurdumduymazlık, boş vermek değildir.
3. Sevgi, kişinin kendini tanımasına ve yeteneklerini geliştirmesine yardım etmektir.
4. Sevgi saydam olmadır.
5. Sevgi, insanın en önemli gereksinimlerinden biridir.
6. Sevgi merkeze hiçbir varlığı koymama, bencil olmama, her varlığın

birbirleriyle ilişkisini belirleyip, bu ilişkileri tutarlıya doğru geliştirme, sorunların çözümünde kubaşık çalışmadır.

7. Sevgi, tutarlı bilgiye dayalı, çoğulcu demokratik özgür bir ortamda boy verip gelişir.
8. Sevgi, bilgi, beceri ve duygunun incelmesi, tutarlı olması ve zenginleşmesidir.

Sevgi, sevinç, mutluluk gibi duyguları yaşama olanakları verilmemiş çocuklar, fiziksel, bilişsel ve toplumsal bakımdan sağlıklı gelişemez, hareket, dil ve ussal becerilerinde olası gecikmelerle karşılaşırlar. Günlük yaşamında sevgi ve ilgiden yoksun bırakılmış küçük çocuklarda kişiler arası ilişkilerde sıkıntı çeker, başkalarından çekinme, saldırganlık, düşmanlık gibi uygun olmayan toplumsal eğilimler gösterebilirler. Çocuklardaki bireysel farklılıklar, değişen yaşam deneyimleri ve yetişme biçimleri ile birlikte, duygusal etkileşimlerinin niteliğini de belirleyici öğelerdir (Ulusoy 2005).

Değerlerin kazanımı üzerine dünyada birçok eğitim programı hazırlanmıştır. Bunlardan biri olan, June Outon tarafından İngiltere' de geliştirilmiş, Türkiye'de Karşılıksız Hizmet Vakfı tarafından Türkçeye çevrilmiş, çocuklarda doğuştan var olan nitelikleri, insanî mükemmelliğe erişmeleri ve insanın var oluşunun anlamını tamama erdirmeleri amacıyla hazırlanan İnsanî Değerler Eğitimi Programı beş evrensel değer üzerine kuruludur. Bunların başında sevgi değeri gelir daha sonra hakikat, iç huzur, doğru davranış ve şiddetten kaçınma bulunmaktadır. Programda sevgi değeri şu şekilde izah edilmiştir:

> "Sevgi: İDE programında, bir duyu olarak değil de kalbin bir genişlemesi olarak görülür. Sevgi tüm evreni bir arada tutan en yüce değerdir. Sevgiyle yaşamak, herkese karşı merhametli olmak demektir. Hepimiz açılabilir ve sevginin içimizden akarak dışarıya, dünyaya neşrolmasını sağlayabiliriz. Burada çekicilik ve hoşlanmanın çok ötesinde bir şeyden bahsediyoruz: Saf, verici, bencil olmayan, koşulsuz sevgiden, biri ile diğeri arasında akan bir güçten bahsediyoruz (Dilmaç 1999: 36).

Sevgi ilgi demektir, hoşgörü demektir. Sevgi karşının hakkına saygı göstermek ve korumak demektir. Sevgi tahammül göstermek demektir. Sevgi, kişinin kendisini aşması, doğaya, çevreye, tüm canlılara karşı duyarlı ve sorumlu olması demektir. Sevgi onarır, korur, geliştirir, sevgisizlik ise yıpratır, yok eder (Özmen 1999: 195). Sevgi gönülde duyulan, insana huzur veren bir duygudur. Sorumlu çabayla eyleme dönüşen bir değerdir.

İnsana güç veren bir enerjidir. Sevgi bir alışveriştir, vereni de alanı da zenginleştirir, mutlu eder (Yıldırım 2004: 37). Sevginin bağlayıcı, geliştirici ve yaşatıcı bu özellikleri eğitimde bilinçle kullanılması eğitimin kalitesini arttıracaktır. Bir öğrencinin öğretmeni, dersin işleniş iklimini sevmesi derste başarılı olmasını kolaylaştıran bir etken olduğu bilinmektedir. Aynı zamanda sevginin getirdiği koşulsuz kabulle kurulan öğretmen-öğrenci ilişkileri öğrencinin kişilik ve sosyal gelişiminde de olumlu bir güçtür. İçinde sevgi olmayan öğrenme süreklilik arz etmez.

Sevgiye eleştirel ve bilinçli sıfatlarıyla yaklaşan Ergen bütün düzen ve sistemlerin kalıcılığını böyle bir değere bağlamaktadır:

> "Öyle bir değer yargısı var ki; o ideolojiler üstüdür ve sadece o merkezden, idrak edilebilen istisnasız her şey sorgulanabilir. Ve de o merkezden eleştirel yaklaşıldığında, sorgulandığında doğrudan ve gerçekten, bizzat insana ve insan onuruna hizmet etmek mümkün olur. Evet, işte o merkez Sevgidir. İstisnasız her insanın ihtiyaç duyduğu ve kayıtsız şartsız her insanın hak ettiği güven, saygı, şefkât, dayanışma, huzur içerisinde bir hayat, sadece ve ancak Sevgi ile mümkündür. Amacı insanın bu asli ihtiyacına cevap vermek olmayan bütün düzen ve sistemler geçici ve yok olmaya mahkûmdur ve sadece belli bir dönem hâkim olan ideoloji olmaktan öte gidemezler (Ergen 2006)."

Sevgi aynı zamanda psikolojik bir ihtiyaçtır. İnsanlar fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılayarak hayatta kalırlar. Fizyolojik ihtiyaçlar açlık susuzluk, nefes alma barınma, cinselliktir. Psikolojik ihtiyaçlar ise sevgi, güven, saygınlık, ait olma, başarı ve kabul türünden ihtiyaçlardır. Psikolojik ihtiyaçlar nefes alma gibi, yemek yeme, su içme gibi acil ve somut değildir fakat yeterince ve gereği gibi karşılanmadıkları takdirde kişinin yıkımıyla sonuçlanır. Sevgi bu anlamda diğer değerlerin özünü oluşturan temel değerdir. Sevgi ihtiyacının karşılanması uzun vadede nefes almak kadar gereklidir. Sevgi görmeyen insanlar acı çekerler ve çektirirler. Bu durumda pek çok istenmedik, disipline aykırı davranış sergilerler. Yörükoğlu'nun (1998: 172) şu ifadeleri görüşün doğruluğuna destek olmaktadır:

> "Çocuğun yetiştirilmesi her şeyden önce temel ruhsal gereksinimlerinin karşılanmasına bağlıdır. Bunlar üç ana başlık altında toplanabilir. Sevgi, disiplin ve özgürlük. Bu üç ana kavram birbiriyle sıkı sıkıya ilişkilidir."

Sevgi, bilgi ve özgürlük yaşanarak öğrenilir; yaşanmadan bunlar yalnız bilinir; fakat uygulanamaz. Oysa çağlar boyunca okul sistemlerinde sevgiye istendik düzeyde yer verilmemiştir (Sönmez 2003: 40). Bu haklı sitemler son zamanlarda dikkate alınır

olmuştur. Değerler eğitimi, sevgi eğitimi, hoşgörü eğitimi türünden akademik çalışmalar artmaktadır.

Dünyada yaşanan şiddet olayları, küreselleşmenin sınırları kaldırmasıyla farklı kültürlere hoşgörü gösterme gerekliliği, tüketimin artması ve geçici hazlara olan ilgi insanların mânevi değerlerlere olan ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Tüm değerlerin özü sevgi olduğuna göre sevginin eğitimde, siyasette, ekonomide işe koşulması gerekli bir çözüm unsurudur. "Sevgi gelince tüm eksiklikler biter" diyen Yunus Emre'nin sözü bu bağlamda en özetleyici ifadedir.

2. 11.TÜRKÇE DERSİ VE DEĞERLER

Ülkemizde anadil eğitimi ilköğretim okullarında Türkçe dersi ile yapılmaktadır. Türkçe dersinin konuşma, yazma, okuma, dinleme, izleme, görsel okuma, dilbilgisi gibi becerileri geliştirme misyonunun yanında kültür ve değerleri gelecek nesillere aktarma misyonu da vardır. Çünkü dil bir toplumun değerlerinin taşıyıcısıdır. Kaplan'ın (1996: 139) da belirttiği üzere: "Bir milletin bütün duygu ve düşünce hazinesi, dil kabına veya kalıbına dökülür ve bu dil kabı ile yerden yere, nesilden nesle aktarılır."

Türkçe dersi değerlerin aktarılmasında her ders gibi sorumludur ancak diğer derslere göre sorumluluğu biraz daha fazladır. Çünkü değerler ve kültürel birikimler yeni nesillere dille aktarılır. Aksan'ın (1975: 430) şu ifadesi de bu görüşü desteklemektedir:

> "Bir dilin söz varlığının incelenmesi, o dili konuşan toplumun maddi ve manevî kültürü üzerinde bize en inandırıcı tanıkları getirir. O ulusun yasayış biçimi, inançları, gelenekleri, toplumda önem verilen kavramlar ve tarih boyunca ortaya çıkan çeşitli değişmeler, giderek o toplumun birçok nitelikleri, söz varlığında kendini belli eder."

Dil insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta; kendi kanunları içerisinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlık; milleti birleştiren, koruyan ve onun ortak malı olan sosyal bir müessese; bin yıllar boyunca gelişerek meydana gelmiş bir sosyal kurum; seslerden örülmüş bir ağ; temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemidir (Ergin 2000:3). Tanımdan da anlaşılacağı üzere dil anlaşma aracının olmasının ötesinde tarihi derinlikleri olan bireyleri ve toplumları etkileyen ve onlardan etkilenen dinamik bir yapı, toplumların devamını sağlayan etkin bir araçtır.

Dilin birey ve toplum ve yaşamındaki önemini Sever (2004: 5) maddeler halinde şöyle özetlemiştir:

"1. Dil anlamayı ve anlatmayı sağlayan bir araçtır. Başka bir deyişle, bir iletişim aracıdır.

2. Dil, düşünme aracıdır, düşüncenin yaratıcısıdır.

3. Dil, ulusu meydana getiren temel öğedir. Aynı dili konuşan insanlar arasındaki duygu ve düşünce birlikteliği, ulus bilincinin de oluşmasını sağlar, bu bilinci pekiştirir.

4. Dil, ulusun ve insanlığın bütün kültür birikimini aktaran en etkili araçtır."

Dördüncü madde dilin taşıyıcılık özelliğini açıkça ortaya koymaktadır. Değer, norm ve sosyal kontrol unsurları nesilden nesle dil ile aktarılır. Kavram ve kelimeler yoluyla nakledilir. Kelimelerin zaman içerisinde kazandığı çok çeşitli anlamları, kültüre ait birtakım birikimleri, değer yargılarını, inançları ifade etmektedir. Özellikle atasözü ve deyimlerimizde değer, norm ve sosyal kontrol unsurları çok belirgin bir biçimde karşımıza çıkmaktadır. Mesela "Besle kargayı, oysun gözünü" nankörlüğü, "Ağaç yaş iken eğilir." eğitimi, "Keskin sirke küpüne zarar." öfkeyi anlatan özlü sözlerdir. Toplum, bunlarla bireyleri önceden ikaz etmekte, onların davranış şekillerini ortak değer, norm ve sosyal kontrol unsurlarına göre belirlemelerini istemektedir(Özbay 2002: 114)."

Ana dili, bireyin yaşadığı çevrenin ve iletişim içerisine girdiği toplumsal ortamın ürünüdür. Birey çevresini, toplumunu ve bu toplumun ortaya koyduğu ve geliştirdiği kültürel birikimi ana diliyle algılar; dili gelişip, yetkinleştikçe bilgi, kültür ve düşünce evreni de gelişme gösterir (Sever 2000: 1). Sosyal, ahlâkî, kültürel gelişim anadil zemininde filizlenir. Anadili bilinci ve yetilerini yeterince kazanamayan birey eksik kalır. Bu noktada ailelere, öğretmenlere, eğitim uzmanlarına büyük görev düşmektedir. Anadil eğitiminde yaşanan sıkıntılar toplum ve toplumun üyelerinin fikir ve değerler dünyasının, hayat görüşünün zarar görmesine, kültürün yozlaşmasına yol açar.

Ana dili "başlangıçta anneden ve yakın aile çevresinden, daha sonra da ilişkili bulunan çevrelerden öğrenilen, insanın bilinçaltına inen ve bireylerin toplumla olan en güçlü bağlarını oluşturan dildir (Aksan 1998: 81)." Dil, toplum ve birey açısından kritik bir öneme sahiptir. Toplum ve bireyi bir nehre benzetecek olursak, nehrin yatağı da dildir. Nasıl ki su damlaları birleşerek nehri oluşturur ve nehrin yatağı doğrultusunda akarsa dil

de taşıdığı değerler, kültürel birikim sayesinde mensuplarına bir yaşam biçimi sunar, onları birleştirir, birlik ve bütünlük sağlar.

Türkçe Dersi Öğretim Programıyla dinlediklerini, izlediklerini ve okuduklarını anlayan; duygu, düşünce ve hayallerini anlatan, eleştirel ve yaratıcı düşünen, sorumluluk üstlenen, girişimci, çevresiyle uyumlu, olay, durum ve bilgileri kendi birikimlerinden hareketle araştırma, sorgulama, eleştirme ve yorumlamayı alışkanlık hâline getiren, estetik zevk kazanmış ve millî değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır(İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı Kılavuzu 6. 7. 8. Sınıflar 2006: 3). Görüldüğü gibi Türkçe dersi toplumun değerler sistemini, ulusal ve evrensel bakış açısını, bireyler arası olumlu iletişim kurma becerisini, doğru ve yapıcı düşünme biçimini, kişisel meziyetleri, öğrencilere kazandırma görevini üstlenmiş temel derstir. Türkçe dersi sadece kuru bir ana dil öğretimi değildir. Yalçın'ın (2002: 15) da dediği gibi "Ana dili öğretimi, "kendi kuralları ve mantığı içinde yalnızca dil öğretimini ilgilendiren bir konu değil, toplum hayatının bütün unsurlarını yakından ilgilendiren hayatî bir kavramlar bütünüdür." Konuşma, yazma, okuma, dinleme becerilerinin geliştirilmesinde değerlerimiz manevra alanıdır. Türkçe dersinin genel amaçlarında belirtilen anlama, sıralama, ilişki kurma, sınıflama, sorgulama, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma, yorumlama ve değerlendirme becerilerinde de değerler referans noktasıdır.

Türkçe dersinde araç olarak kullanılan metinler de millî, kültürel, ahlâkî değerler doğrultusunda iletilere sahip metinlerdir. 2005 Türkçe Öğretim Programı'nda okuma metinlerinde ve dinlenecek/izlenecek materyallerin bulunması gereken özelliklede sayılan şu maddeler değerlere yöneliktir:

> "2.Metinlerde millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.
>
> 3. Siyasî kutuplaşmalara ve ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.
>
> 4. Öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.
>
> 5. Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, insanî değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır."

Aşıcı'ya (2006: 248) göre metinler yoluyla Türkçe öğretiminin iki çalışma alanı vardır. Bunlar:

> 1.Metinde kullanılan dili çözümleyerek, öğrencilerin dil becerilerini geliştirme.
>
> 2. Metnin konusu ile öğrencinin yaşantıları arasında ilişkiler kurarak, öğrencinin kişisel ve sosyal değerlerini geliştirme."

Türkçe dersi dil becerilerini geliştirirken araç olarak kullandığı metinler toplumsal kabullere, ortak değerlere dayanmaktadır ve değerlerin öğretimini içermektedir.

2005 Türkçe Öğretim Programı'nda genel amaçlarda yer alan dokuzuncu ve on birinci maddeler değerlerin Türkçe dersi alanı içinde olduğuna dayanak oluşturur.

> "9. Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımaları,
>
> 11. Millî, manevî ve ahlâkî değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri amaçlanmaktadır (Türkçe Öğretim Programı Kılavuzu)."

Değerler eğitimi bugüne kadar daha çok Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi sınırları içinde kalmıştır. İlköğretim Türkçe dersi ikinci kademe Öğretim Programında genel amaçlarda değerler eğitimine açıkça vurgu yapılmıştır. Fakat hangi değerlerin, nasıl öğretileceğine dair bir açıklama belirtilmemiştir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında ise değerler eğitimini savrukluktan kurtaran plânlı etkinlik ve bilgiler yer almaktadır. Değerlerin öğretimiyle ilgili Türkçe dersine yönelik de sistematik düzenlemeler getirilmeli, uygun yöntem ve teknikler, etkinlikler geliştirilmelidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde çalışmanın amacına ulaşabilmesi için kullanılan araştırma modeli, araştırma için seçilen evren ve örneklem ile verilerin toplanması ve analizi süreci hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki sevgi temasının değerler eğitimine uygunluğunu incelemeye yönelik olarak gerçekleştirilen bu araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, "geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2002: 77)."Verilerin çözümlenmesinde tümevarım analiz yöntemi kullanılmıştır.

Çalışmada, Koza Yayınları'na ait kitap 1. kitap; MEB Yayınları'na ait kitap 2. Kitap olarak adlandırılmıştır.

Etkinliklerin sınıflandırılmasında kullanılan Ö.K.K kısaltmasının açılımı Öğretmen Kılavuz Kitabıdır.

3.2. Evren ve Örneklem

Tezin evrenini 2008-2009 eğitim-öğretim yılında Türkiye genelinde okutulmakta olan Koza Yayınları, MEB Yayınları, Tuna Yayınları ve Pasifik Yayınlarına ait dört tane Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemi 2596 sayılı Tebliğler Dergisi'nden seçilen Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 13.04.2007 tarih ve 43 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiş, Koza Yayınlarına ait 6.sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı sevgi

teması ile Millî Eğitim Bakanlığı Yayınlarına ait 6. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı oluşturmaktadır.

Tablo 3.1: Araştırmanın Örneklemini Oluşturan Kitaplar.

Kitabın Adı	**Kitabın Yazarları**	**Kitabın Yayınevi**
İlköğretim Türkçe 6 Öğretmen Kılavuz Kitabı	Editör: Mehmet AYDAN Dr. Abdullah EROL Abdulkadir ALAN Serdar ARHAN Sema BAŞAR Bahadır GÜLBAHAR Sedat KANSU Zeynep Gökben KAZANCIOĞLU Songül ÖZAYKUT Gülderen ÖZTÜRKER Aslıhan SEREN Derya YILMAZ Mihriban YURT Yavuz YÜKSEL	Millî Eğitim Yayınları
İlköğretim Türkçe 6 Öğretmen Kılavuz Kitabı	Editör: Murat ÖZBAY Ahmet KAPULU Süheyla DEDEOĞLU OKUYUCU Şükran KAPLAN Aliyar KARACA	Koza Yayınları

3.3. Verilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi

Çalışmanın altyapısını ve kavramsal çerçevesini oluşturmak amacıyla konu alanıyla ilgili kitaplar, makaleler, bildiriler, tezler, Millî Eğitim Şûra Kararları, yeni Türkçe dersi ve ilköğretim ikinci kademe derslerine ait öğretim programları, genel ağ taranmış, ilgili yerler fişleme yoluyla işaretlenmiş, değerlendirilmiş ve anlamlı bir bütün oluşturacak şekilde birleştirilmiştir.

Araştırmada, iki farklı yayınevine ait, öğrenci ders ve öğrenci çalışma kitabını da içeren 6. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitaplarında yer alan sevgi temasının hedef, kazanım ve etkinlikler bakımından değerler eğitimine uygunluğu incelenmiştir.

Sevgi temasında değerleri kazandırmaya yönelik eğitim-öğretim durumları öğretmen kılavuz kitabında yer alan etkinliler ile yapılmaktadır. Etkinlikler hazırlık, metni anlama ve çözümleme, yazma, konuşma, dinleme ve okuma başlıkları altında çalışmaya dâhil edilmiştir. Dil bilgisi ve tür çalışmaları çalışmaya dâhil edilmemiştir. Sevgi temasının değerler eğitimine uygunluğunu belirlemek amacıyla öğrenci çalışma kitaplarını da içeren öğretmen kılavuz kitaplarındaki etkinlik ve bunlara bağlı ek etkinlikler, sorular ve yönergeler tek tek ele alınmıştır. Etkinlikler dil becerisi ve metin çözümlemesine dönük etkinlikler ile değer kazanımına dönük etkinlikler olarak sınıflandırılmıştır.

Metinden hareketle yapılabilecek, akıl yürütmeden ziyade metni unsurlarına ayırmayı, metindeki kelime ve kelime gruplarını açıklamayı, ezberlemeyi, metinde var olan cevapları bulmayı içeren etkinlikler dil becerisi ve metin çözümlemesine dönük etkinliklerdir. Bu etkinliklerde yazarın yaşamı, duyguları, görüşleri metindeki olay örgüsü, metnin başlığı, konusu, ana fikri etkinliklerde öğrenciye sorulmakta, öğrencinin var olanı anlaması beklenmektedir.

Öğrencilerin kendi duygu ve düşüncelerinden hareketle cevaplandırabilecekleri veya uygulayabilecekleri etkinlikler değer kazanımına dönük etkinliklerdir. Bu etkinlikler içeriği tahmin etme, gözlemlerini aktarma, empati, yorum, analiz, muhâkeme, farkında olma, ilişki kurma, karar verme ve yaşantı odaklıdır.

Sevgi temalarındaki tüm hedef ve kazanımlar öğrenme alanları göz önünde bulundurularak sevgi değerini ifade eden hedef ve kazanımlar ile dil becerilerini ifade eden hedef ve kazanımlar olarak sınıflandırılmıştır.

Araştırma sonucunda bulgular ortaya konmuştur. Elde edilen veriler, değerler eğitimi alanındaki kuramsal bilgiler doğrultusunda yorumlanmış, sonuca bağlanarak öneriler geliştirilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR ve YORUMLAR

4.1. Bulgular

Bu bölümde, 6. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki sevgi temaları araştırmanın temel amacını belirleyen problem cümlesi ve alt problemleri doğrultusunda incelenmiş ve bulgular belirtilmiştir.

2005 yılında uygulamaya konulan yeni Türkçe Dersi Öğretim Programı gereği olarak artık öğretmenler günlük plân yapmamakta ve dersleri öğrenci çalışma ve ders kitabını da içeren öğretmen kılavuz kitabındaki etkinliklere göre işlemektedirler. Kısaca Türkçe derslerinin işlenişini Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabındaki etkinlikler yönlendirmektedir. Etkinliklerin niteliği Türkçe dersi hedef ve kazanımlarını öğrenciye kazandırmada büyük bir etkendir.

Değerler eğitimi duyuşsal karakter taşıyan bir eğitimdir ve öğrenci merkezliliği, yaşantıyı, empatiyi, muhâkemeyi esas alır. Bu noktada Türkçe dersi öğrenme alanları olan metin çözümlemeleri, temel dil becerilerinin yanında diğer bir Türkçe dersi görevi olan kültür aktarımı, değer kazanımı ön plâna geçmektedir. Bu görüş esas alınarak, değer kazanımı çerçevesinde araştırmanın örneklemini oluşturan her iki kitaptaki sevgi teması etkinlikleri nitelik bakımından incelenmiştir.

Etkinlikler temaların başında belirtilen hedefleri ve kazanımları öğrenciye kazandırma noktasında birer araçtırlar. Bu bağlamda temaların başındaki hedef ve kazanımlar da öğretilmek istenenleri açıkça belirtecek şekilde net olmalıdır. Öyle ki hedef olarak ortaya konulmayan bir kazanımın gerçekleşmesi de tesadüflere bırakılmış demektir.

Türkçe dersinin genel amaçlarında da atıfta bulunulan değer öğretimi çerçevesinde sevgi değerinin 6. Sınıf Türkçe dersinde öğretimi nasıl gerçekleşmektedir sorusu iki Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitap incelenerek ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sevgi değerinin öğretimini ortaya koymak için yöntem, teknik ve eğitim-öğretim durumlarını

içeren etkinliklerle kazanımlar ölçüt olarak alınmıştır. Elde edilen bulgular nitelik ve nicelik yönünden şöyledir:

4.2. Birinci Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı Kazanımlarına Ait Bulgular

İncelenen 6. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitaplarında, sevgi teması çerçevesinde toplam 19 hedef ve 110 kazanım belirtilmiştir. Kazanımların temel dil becerilerine ve dil bilgisine dağılımı şu şekildedir.

Tablo 4.1: Birinci Kitap Sevgi Teması Hedef ve Kazanımlarının Öğrenme Alanlarına Dağılımı.

KİTAP, 6. SINIF TÜRKÇE ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTABI SEVGİ TEMASI HEDEF VE KAZANIMLARI				
Öğrenme Alanları	Sevgi İfadesine Yer Veren Hedefler	Dil Becerilerini İfade Eden Hedefler	Sevgi İfadesine Yer Veren Kazanımlar	Dil Becerilerini İfade Eden Kazanımlar
Dinleme/İzleme	-	4	-	22
Konuşma	-	4	-	24
Okuma	-	4	-	37
Yazma	-	6	-	22
Dil Bilgisi	-	1	-	5
Toplam	-	19	-	110

Tablo 4.2: Dinleme / İzleme Becerisi Hedef ve Kazanımları.

1**. Dinleme/izleme kurallarını uygulama**
1.1. Konuşmacının sözünü kesmeden dinler
1.2. Başkalarını rahatsız etmeden dinler/izler.
1.3. Dinlenenle ilgili soru sormak, görüş bildirmek için uygun zamanda söz alır.
1.4. Dinleme/izleme yöntem ve tekniklerini kullanır
2. Dinleneni/izleneni anlama ve çözümleme
2.1. Dinlenenin/izlenenin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamlarını çıkarır.
2.2. Dinlediklerindeki/izlediklerindeki anahtar kelimeleri fark eder.
2.3. Dinlediklerinin/izlediklerinin konusunu belirler.
2.4. Dinlediklerinin/izlediklerinin ana fikrini/ana duygusunu belirler.
2.5. Dinlediklerindeki/izlediklerindeki olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.
2.6. Dinlediklerinde/izlediklerinde sebep-sonuç ilişkilerini belirler.
2.7. Dinlediklerine/izlediklerine ilişkin sorulara cevap verir.
2.8. Kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayalleri yorumlar.
2.9. İpuçlarından hareketle dinlediklerine/izlediklerine yönelik tahminlerde bulunur.
2.10. Dinlediklerinin/izlediklerinin öncesi ve/veya sonrasına ait kurgular yapar.
2.11. Dinlediklerinin/izlediklerinin başlığı/adı ile içeriği arasındaki ilişkiyi ortaya koyar.
2.12. Dinlediği/izlediği metne farklı başlıklar bulur.
2.13. Görsel/işitsel unsurlarla dinledikleri/izledikleri arasında ilgi kurar
3. Söz varlığını zenginleştirme
3.1. Şiir, türkü, şarkı türlerinde metinler ezberler.
3.2.Dinlediklerinden/izlediklerinden hareketle yeni öğrendiği kelimelerden sözlük oluşturur.
4. Etkili dinleme/izleme alışkanlığı kazanma
4.1. Yaşına ve seviyesine uygun sanat ve bilim etkinliklerine dinleyici/izleyici olarak katılır.
4.2. Şiir, hikâye, masal dinletilerine katılır.

4.3 Çok yönlü iletişim araçlarındaki yayınlardan ilgi, istek ve ihtiyaçlarına uygun olanlarını takip eder.

Tablo 4.3 : Konuşma Becerisi Hedef ve Kazanımları.

1. Konuşma kurallarını uygulama
1.1. Konuşmaya uygun ifadelerle başlar.
1.2. Konuşma sırasında uygun hitap ifadeleri kullanır.
1.3. Bulunduğu ortama uygun bir konuşma tutumu geliştirir.
1.4. Standart Türkçe ile konuşur.
1.5. Konuşmasında nezaket kurallarını uyar.
1.6. Konuşmasında sebep-sonuç ilişkileri kurar.
1.7. Konuşmasında amaç-sonuç ilişkileri kurar.
2. Sesini ve beden dilini etkili kullanma
2.1. Konuşurken nefesini ayarlar.
2.2. İşitilebilir bir sesle konuşur.
2.3. Kelimeleri doğru telaffuz eder.
2.4. Konuşurken gereksiz sesler çıkarmaktan kaçınır.
2.5. Uygun yerlerde vurgu, tonlama ve duraklama yapar.
2.6. Yapmacıktan, taklit ve özentiden uzak bir sesle konuşur.
2.7. Sözleriyle jest ve mimiklerinin uyumuna dikkat eder.
2.8. Canlandırmalarda, sesini varlık ve kahramanları çağrıştıracak şekilde kullanır.
3. Hazırlıklı konuşmalar yapma
3.1. Konuşma konusu hakkında araştırma yapar.
3.2. Ana fikri yardımcı fikirlerle destekler.
3.3. Konunun özelliğine uygun düşünceyi geliştirme yollarını kullanır.
3.4. Konuşmasını sunarken görsel, işitsel materyalleri ve farklı iletişim araçlarını kullanır.
3.5. Konuşma öncesinde konuyla ilgili açıklamalar yapar.
3.6. Konuşmasını belirlenen sürede ve teşekkür cümleleriyle sona erdirir.
3.7. Konuşma yöntem ve tekniklerini kullanır.
4. Kendini sözlü olarak ifade etme alışkanlığı kazanma
4.1. Duygu, düşünce, hayal, izlenim ve deneyimlerini sözlü olarak ifade eder.
4.2. Sorunlarına konuşarak çözüm arar.

Tablo 4. 4: Okuma Becerisi Hedef ve Kazanımları.

1. Okuma kurallarını uygulama
1.1. Sesini ve beden dilini etkili kullanır.
1.2. Akıcı biçimde okur.
1.3. Kelimeleri doğru telaffuz eder.
1.4. Sözün ezgisine dikkat ederek okur.
1.5. Okuma yöntem ve tekniklerini kullanır.
2. Okuduğu metni anlama ve çözümleme
2.1. Metnin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamlarını çıkarır.
2.2. Metindeki anahtar kelimeleri belirler
2.3. Metnin konusunu belirler.
2.4. Metnin ana fikrini/ana duygusunu belirler.
2.5. Anlatımın kimin ağzından yapıldığını belirler.
2.6. Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.
2.7. Metindeki sebep-sonuç ilişkilerini fark eder.
2.8. Metindeki amaç-sonuç ilişkilerini fark eder.
2.9. Okuduklarındaki öznel ve nesnel yargıları ayırt eder.
2.10. Okuduklarını kendi cümleleriyle, kronolojik sıra ve mantık akışı içinde özetler.
2.11. Metne ilişkin sorulara cevap verir.
2.12. Metnin türüyle ilgili özellikleri kavrar.
2.13. Metindeki söz sanatlarının anlatıma olan katkısını fark eder.
2.14. Metinde yararlanılan düşünceyi geliştirme yollarının işlevlerini açıklar.
2.15. Metne ilişkin karşılaştırmalar yapar.
2.16. Kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayalleri yorumlar.
2.17. Metinde ortaya konan sorunlara farklı çözümler üretir.
2.18. Metindeki ipuçlarından hareketle metne yönelik tahminlerde bulunur.
2.19. Metnin öncesi ve/veya sonrasına ait kurgular yapar.
2.20. Şiir dilinin farklılığını ayırt eder.
2.21. Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.
2.22. Okuduklarını kendi hayatı ve günlük hayatla karşılaştırır.

2.23. Metinle ilgili görsel öğeleri yorumlar.
2.24. Okuduğu metne farklı başlıklar bulur.
2.25. Metnin yazarı veya şairi hakkında bilgi edinir.
3. Söz varlığını zenginleştirme
3.1. Okuduğu metinde geçen kelime, deyim ve atasözlerini cümle içinde kullanır.
4. Okuma alışkanlığı kazanma
4.1. Okuma plânı yapar.
4.2. Farklı türlerde metinler okur.
4.3. Süreli yayınları takip eder.
4.4. Okuduğu kitaplardan kitaplık oluşturur
4.5. Şiir ezberler, şiir dinletileri düzenler, ezberlediği şiirleri uygun ortamlarda okur.
4.6. Ailesi ile okuma saatleri düzenler.

Tablo 4. 5: Yazma Becerisi Hedef ve Kazanımları.

1. Yazma kurallarını uygulama
1.1. Kâğıt ve sayfa düzenine dikkat eder.
1.2. Düzgün, okunaklı ve işlek "bitişik eğik yazı"yla yazar.
1.3. Standart Türkçe ile yazar.
1.4. Yazım ve noktalama kurallarına uyar.
2. Plânlı yazma
2.1. Yazma konusu hakkında araştırma yapar.
2.2. Yazacaklarının taslağını oluşturur.
2.3. Atasözü, deyim ve söz sanatlarını uygun durumlarda kullanarak anlatımını zenginleştirir.
2.4. Yazdığı metni görsel materyallerle destekler.
2.5. Yazısına konunun ve türün özelliğine uygun bir giriş yapar.
2.6. Yazıya, konuyla ilgili kısa ve dikkat çekici bir başlık bulur.
2.7. Yazma yöntem ve tekniklerini kullanır.
3. Farklı türlerde metinler yazma
3.1 .Olay yazıları yazar.
3.2. Şiir yazar
4. Kendi yazdıklarını değerlendirme

4.1. Yazdıklarını biçim ve içerik yönünden değerlendirir.
4.2. Yazdıklarını dil ve anlatım yönünden değerlendirir.
4.3. Yazdıklarını yazım ve noktalama kurallarına uygunluk yönünden değerlendirir.
5. Kendini yazılı olarak ifade etme alışkanlığı kazanma
5.1. Yeni öğrendiği kelime, kavram, atasözü ve deyimleri kullanır.
5.2. Şiir defteri tutar.
5.3. Günlük tutar.
5.4. Yazdıklarını başkalarıyla paylaşır ve onların değerlendirmelerini dikkate alır.
6. Yazım ve noktalama kurallarını uygulama
1. Yazım kurallarını kavrayarak uygular.
2. Noktalama işaretlerini işlevlerine uygun olarak kullanır.

Tablo 4.6: Dil Bilgisi Becerisi Hedef ve Kazanımları.

1. Kelimenin yapı özellikleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama
1.1. Kök ve eki kavrar.
1.2. İsim kökü ile fiil kökünü ayırt eder.
1.3. Yapım eki ile çekim ekini ayırt eder.
1.4. Gövdeyi kavrar.
1.5. Yapım eklerinin işlevlerini ve kelimeye kazandırdığı anlam özelliklerini kavrar.

Birinci kitap, 6. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabındaki sevgi temasında yer alan 19 hedef okuma, yazma, konuşma, dinleme ve dilbilgisi becerisini esas almaktadır. Sevgi değerine doğrudan atıfta bulunan, sevgi değerinin kazanımını ifade eden bir hedef yazılmamıştır. Aynı şekilde 110 kazanımın tamamı da yine dil becerilerini ifade edecek şekilde düzenlenmiştir. Kazanımların içinde de sevgi değerine dönük bir ifade yer almamaktadır. Türk milli eğitim siteminin genel amaçlarında ve Türkçe dersinin genel amaçlarında belirtilen değer kazanımını öngören ifadeler, uygulamaya doğru giden daha alt hedeflerde kendine yer bulamamaktadır.

4.3. Birinci Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı Etkinliklerine Ait Bulgular

Birinci kitaba ait sevgi temasındaki etkinliklerin metinlere göre dağılımı şöyledir:

Tablo 4.7: Birinci Kitap Sevgi Teması Etkinliklerinin Öğrenme Alanlarına Dağılımı.

1. KİTAP, 6. SINIF TÜRKÇE ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTABI SEVGİ TEMASI ETKİNLİKLERİ			
Metin Adı	Alt Teması	Değer Kazanımına Dönük Etkinlikler	Dil Becerisi ve Metin Çözümlemesine Dönük Etkinlikler
Temaya Hazırlık	-	2	1
Türkiye	Yurt Sevgisi	6	12
Eskici	Dil Sevgisi	8	15
Sevgi Paylaştıkça Çoğalır	İnsan Sevgisi	10	10
Keloğlan ile Sihirli Kuş	Sevginin Gücü	9	18
Toplam	-	35	56

Temada toplam 91 etkinlik bulunmaktadır. Etkinliklerin 35 tanesi değer kazanımını esas alırken, 56 etkinlik dil ve metin merkezlidir

Temaya Hazırlık

Dil Becerisi ve Metin Çözümlemesine Dönük Etkinlikler

1. Türkiye haritasında Türkiye'nin sınırlarını, denizlerini, akarsularını; zeybek, horon, halay, bar vb. halk oyunlarının çağrıştırdığı bölgeleri göstermelerini isteyiniz (Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:26).

Değer Kazanımına Dönük Etkinlikler

1. Ad çekme yöntemiyle beş grup oluşturunuz. İnsan sevgisi, aile sevgisi, vatan sevgisi, bayrak sevgisi, dil sevgisi alt temalarından birini seçerek bununla ilgili atasözleri, özdeyişler haber ve yazılar; resim, tablo, fotoğraf gibi görseller araştırıp bulmalarını isteyiniz. Bu materyalleri kullanarak birer pano hazırlamalarını isteyiniz (Temaya Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:24).

2. Öğrencilerden sınıfa getirdikleri edebiyat ürünlerini ve görsellerden pano hazırlamalarını isteyiniz (Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:26).

Türkiye Şiiri

Dil Becerisi ve Metin Çözümlemesine Dönük Etkinlikler

1. Şair Türkiye sevgisini hangi sözlerle dile getiriyor (Metni Anlama, Ö.K.K. Sayfa:27)?

2. Şair Türkiye'yi hangi yönleriyle seviyor (Metni Anlama, Ö.K.K. Sayfa:27)?

3. Şaire göre Türkiye'nin dostları kimlerdir (Metni Anlama, Ö.K.K. Sayfa:27)?

4. Şiirde geçen bazı kelime gruplarının anlamlarıyla ilgili çalışmayı yaptırınız (Metni Anlama, Ö.K.K. Sayfa:27).

5. Öğrencilere "Damarlarımda dolaşan memleketim" dizesinin yurt sevgisiyle ilgili nasıl bir anlam içerdiğini sorarak "memleket" kelimesinin "kan", yani hayat kaynağı anlamında kullanıldığını kavratınız (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:28).

6. Öğrencileri üç gruba ayırarak grup üyelerine şiirin ikişer bendini ezberlemelerini söyleyiniz (Metni Okuma, Ö.K.K. Sayfa:27).

7. "Kapında nöbet tuttu yıllar yılı gençliğim, heyecanım, gayretim." dizeleriyle anlatılmak istenen nedir (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:27)?

8. Öğrencilerden şiirden hareketle Türkiye'nin doğal güzelliklerini, özelliklerini ve kültürel unsurlarını belirtmelerini isteyiniz (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:28).

9. Öğrencilerden şiirde geçen anlamını bilmedikleri kelime ve kelime gruplarını belirleyerek deftere yazmalarını, bunların şiirdeki anlamlarını tahmin ederek tahminlerinin doğruluğunu sözlükten kontrol etmelerini sağlayınız. Öğrencilerden belirledikleri kelime ve kelime gruplarını şiirdeki anlamlarıyla birer cümlede kullanmalarını isteyiniz (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:27).

10. Öğrencilerden "Yurt Sevgisi" temalı şiirler araştırarak bunlardan beğendiklerini ezberlemelerini isteyiniz. Bu şiirlerin bir topluluk önünde okunmasını veya velilere bir şiir dinletisi düzenlenmesi için uygun ortamı hazırlayın (Metni Anlama, Ö.K.K. Sayfa:28).

11. Öğrencilere şiir dilinin farklılığını kavratmak amacıyla ilgili etkinliği yaptırın (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:28).

12. Öğrencilerden şiirin başlığını okumalarını ve görselleri inceleyip yorumladıktan sonra şiirin içeriği hakkında fikir yürütmelerini isteyiniz (Alternatif Etkinlik, Ö.K.K. Sayfa:26).

Değer Kazanımına Dönük Etkinlikler

1. Öğrencilere yaz tatilini geçirdikleri yerin (köy, kasaba, şehir vb.) onları en çok etkileyen özelliğini dağı, ovası, denizi. Bitki örtüsü, sosyal yapısı, kültürü vb sınıfa katılımlı konuşma yöntemiyle sunmalarını söyleyiniz (Konuşalım- Anlatalım, Ö.K.K. Sayfa:29).

2. Şair ülkemizi "çiğdem kokulu memleket" olarak niteliyor. Şairin yerinde siz olsaydınız yurdumuzun kokusunu hangi çiçekle anlatırdınız. Neden (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:28)?

3. Şair nasıl bir hayat yaşamıştır? Şairin hayatıyla kendi hayatını karşılaştırınız (Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:27).

4. Günlük hayatta yurt sevgisiyle bağdaşmayan yanlış davranış ve tutumlarla karşılaşıyor musunuz? Örnekler veriniz (Metni Anlama, Ö.K.K. Sayfa:28).

5. Öğrencilerden şiirin konusunu ve ana duygusunu belirlemelerini şiire farklı başlıklar bulmalarını ve şiirde en beğendikleri dizeleri ifade etmelerini isteyiniz (Metni Anlama, Ö.K.K. Sayfa:28).

6. Öğrencilerden, “Bülbülü atlın kafese koymuşlar: Ah vatanım! demiş” atasözünden hareketle şiirden öğrendikleri yeni kavramları da dâhil ederek oluşturacakları “memleket, özgürlük, dostluk, güven, özlem, çiçek, güvercin, türkü, sokak, anı, oyun” gibi kelime ve kavramlardan oluşan havuzdan seçim yaparak yurt sevgisi temalı bir şiir yazmalarını isteyiniz (Yazalım anlatalım, Ö.K.K. Sayfa:30).

Eskici

Dil Becerisi ve Metin Çözümlemesine Dönük Etkinlikler

1. Metnin görsellerinden hareketle yolculuğun dünyanın hangi bölgesine yapılmış olabileceğini söyleyiniz (Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:33).

2. Görsellerdeki kişilerden hangisi hikâyenin en önemli kişisi olabilir? Neden (Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:33)?

3. Bu metinde hangi kelimeler sıkça kullanılmış olabilir? Görsellerden hareketle tahmin ediniz (Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:33)?

4. Metni daha önce işlediğiniz “Türkiye” metni ile uzunluk kısalık ve diğer biçim özellikleri yönlerinden karşılaştırınız (Hazırlık, Ö.K.K. Sf:33)?

5. Öğrencilerden anlamını bilmedikleri kelime ve kelime gruplarını belirleyerek defterlerine yazmalarını isteyiniz. Metindeki bağlamlarından hareketle hangi anlamda kullanıldıklarını tahmin etmelerini sağlayınız ve sözlükten kontrol ettiriniz (Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:33).

6. Metinde anlatılan olayların geçtiği yerleri öğrencilere atlaslarındaki ya da Öğrenci Çalışma Kitabı’ndaki harita üzerinde buldurunuz. Onların, Hasan’ın İstanbul’dan başlayan yolculuğunda geminin izlediği muhtemel güzergâhı harita üzerinde göstermelerini sağlayınız. Geminin hangi denizlerden geçmiş olabileceğini yazmalarını tahmin etmelerini isteyiniz (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:34).

7. Hasan’ı kimler, nereye, niçin gönderiyor (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:34)?

8. Hasan Filistin'de hangi farklı kültür unsurlarıyla karşılaşıyor (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:34)?

9. Hasan "Arapça bilmediği için konuşamıyor." diyebilir miyiz? Neden? (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:34)

10. Eskici Türkiye'den neden ayrılmıştır (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:34)?

11. Hikâyedeki şahısların özelliklerini, hikâyenin konusunu ve ana fikrini belirleme yönelik 4. etkinliği yaptırınız (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:35).

12. Öğrencilerden metnin yazarı hakkında bilgi toplamalarını ve edindikleri bilgileri sınıfta arkadaşlarıyla paylaşmalarını isteyiniz (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:36).

13. Eskiciyi Hasan'a, Hasan'ı eskiciye bağlayan duygular nelerdir (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:35)?

14. Öğrencilerden okudukları, dinledikleri şiirlerden beğendiklerini veya "sevgi" temalı şiirler arasından seçecekleri örnekleri sınıfa getirmelerini sağlayınız. Öğrencilere seçtikleri şiirleri okutarak bunları sevgi temasının alt temalarını belirtecek şekilde sınıflandırmalarını isteyiniz (Yazalım, Anlatalım, Ö.K.K. Sayfa:38).

15. Metnin görsellerinden hareketle yolculuğun dünyanın hangi bölgesine yapılmış olabileceğini söyleyiniz (Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:33).

Değer Kazanımına Dönük Etkinlikler

1. Yurt dışına çıkmış öğrenciler varsa onlara, yurt dışına hangi araçla çıktıklarını sorunuz. Bu öğrencilerden yolculukları sırasında izledikleri güzergâhı dünya siyasî haritası üzerinde göstermelerini ve yabancı bir ülkede neler hissettiklerini, en çok neyin özlemini duyduklarını anlatmalarını isteyiniz (Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:33).

2. Yurt dışında yaşayan insanlar sizce nelerin özlemini duyarlar? Neden? Sorusuyla sınıfta bir tartışma ortamı oluşturunuz (Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:33).

3. Siz, onların yerinde olsaydınız benzer duygular yaşar mıydınız? Neden (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:35)?

4. Dilin kültürel değerleri gelecek nesillere aktarma görevi ve hayatımızdaki önemi hakkında öğrencilere "Bir an kimsenin konuşma bilmediğini düşünün. İnsanlar nasıl iletişim kurarlardı? Bu durum hangi sorunlara yol açardı? Kendinizi dilini bilmediğiniz yabancı bir ülkeye gitmiş biri olarak düşünün. Oradakilerle iletişim kurmak için neler yapardınız? Dil olmasaydı geçmişle ilgili bilgileri, geçmişteki yaşam biçimini kültürel değerleri günümüze aktarmak mümkün olur muydu? Neden?" gibi sorular yöneltiniz (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:35).

5. Öğrencilerden kendilerini Hasan'ın ve eskicinin yerine koymalarını, onların yaşadıkları problemleri belirleyip defterlerine yazmalarını isteyiniz. Belirlediklere problemlere ilişkin alternatif çözüm yolları bulmalarını, gönüllü olanların çözüm önerilerini sınıfla paylaşmalarını sağlayınız (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:36).

6. Öğrencilerden dil ve kültür ilişkisi hakkındaki düşüncelerini güdümlü konuşma yöntemine uygun olarak arkadaşlarıyla paylaşmalarını isteyiniz. Sınıfta konuyla ilgili beyin fırtınası yaptırınız. Birkaç öğrenci seçerek konu hakkındaki duygu, düşünce ve hayallerini iki dakika içinde anlatmalarını sağlayınız (Konuşalım, Anlatalım, Ö.K.K. Sayfa:37).

7. Sınıfı küçük gruplara ayırınız. Gruplardan alt temalardan birini seçmelerini ve belirledikleri alt temayla ilgili bir şiir yazmalarını isteyiniz (Yazalım, Anlatalım, Ö.K.K. Sayfa:38).

8. Dünya ve Türkiye siyasî haritası üzerinde farklı gruplara ülkelerin, yaşadıkları bölgenin, ülkemizdeki il ve ilçelerin yerlerini haritada bulma çalıştırmaları yaptırınız. Onlara haritada buldukları bu yerlerin ülkemiz açısından nasıl bir öneme sahip olduğunu, buralarda neler üretildiğini vb. sorunuz (Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:33).

Sevgi Paylaştıkça Çoğalır

Dil Becerisi ve Metin Çözümlemesine Dönük Etkinlikler

1. Öğrencilere metni okurken çağrışıma açık, konunun anlaşılmasına yardımcı olan ve hatırlanmasını kolaylaştıran kelimeleri belirlemelerini isteyiniz (Okuyalım, Anlayalım, Ö.K.K. Sayfa:41).

2. Okuma sonrasında öğrencilerden işaretledikleri kısımlardan ve belirledikleri anahtar kelimelerden hareketle metni özetlemelerini isteyiniz (Okuyalım, Anlayalım, Ö.K.K. Sayfa:41).

3. Öğrencilerden metinde geçen "içi sızlamak" ve "göz göze gelmek" deyimlerini birer cümlede kullanmalarını isteyiniz (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:42).

4. Yazar yeni kardeşleri için neler yapıyor (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:42)?

5. Yazar kardeşlerine hangi öğütleri veriyor (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:42)?

6. Sevgi ve ilgi kimsesiz çocukların hayatını nasıl değiştiriyor (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:42)?

7. Yazar çocukların gözünde neden bir masal kahramanı olmuştur (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:42)?

8. Öğrencilerden yazarın çocuklara yönelik davranışlarını yorumlamalarını, metnin konusunu ve ana fikrini tespit etmelerini, metne yeni başlık bulmalarını isteyiniz (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:42).

9. Öğrencilerden "Sevgi Paylaştıkça Çoğalır" metinini "Eskici" metni ile karşılaştırmalarını isteyiniz. Onlara iki metin arasındaki olayların gerçekliği ve anlatıcının konumu açısından hangi farklılıklar olduğunu sorunuz (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:42).

10. Öğrencilerin dikkatini metnin sonuç bölümüne çekiniz. Bu bölümde yazarın kime seslendiğini ve seslendiği kişilerden ne istediğini sorup öğrencileri konuşturunuz. (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:43)

Değer Kazanımına Dönük Etkinlikler

1. Öğrencileri gruplara ayırarak sınıfa getirdikleri görselleri incelemelerini sağlayınız. Bu görselleri sınıfa getiren öğrencilerden, ikişer dakika içinde görsellerdeki sevgi davranışlarıyla ilgili düşüncelerini ifade etmelerini isteyiniz (Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:41).

2. Okulunuzun bulunduğu yerde yetiştirme yurdu varsa öğrencilerinizle yurdu ziyaret ediniz. Ziyaret sonrasında öğrencilerden izlenimlerini, duygu ve düşüncelerini aktarmalarını ve kimsesiz çocuklar için kampanaya yapabileceklerini söyleyiniz (Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:41).

3. Öğrencilere beyin fırtınası yaptırarak "sevgi, kardeş, yardımlaşma" kelimelerinin kendilerine neler çağrıştırdığını belirtmelerini isteyiniz (Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:41).

4. Öğrencilere yazarın sevgiyi "paylaştıkça eksilmeyen, çoğalan en güzel şey" olarak tanımladığını hatırlatarak onlardan kendilerine göre sevginin tanımını yapmalarını sağlayın (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:42).

5. Sizce Haydar şu an ne yapıyor olabilir (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:42)?

6. Siz bir sevgi halkası oluştursaydınız bu halkaya kimleri katardınız (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:42)?

7. Öğrencilerden metnin öncesine ve sonrasına dair kurgular yapmalarını isteyiniz (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:42).

8. "Çevrenizde kimsesiz çocuklarla ilgilenenler var mı?" sorusuyla öğrencilerin okuduklarını günlük hayatla ilişkilendirmelerini sağlayınız (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:43).

9. "Sevdiklerimize karşı nasıl davranmalıyız?" sorusundan hareketle sınıf içinde evrensel ilke ve değerlerin belirlenmesine yönelik bir tartışma başlatınız (Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:47).

10. Öğrencilerden sevgi konulu fotoğraf, resim ya da karikatürler getirmelerini isteyiniz (Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:41).

Keloğlan İle Sihirli Kuş

Dil Becerisi ve Metin Çözümlemesine Dönük Etkinlikler

1. Öğrencilere dinleyecekleri metnin başlığının "Keloğlan ile Sihirli Kuş" olduğunu söyleyiniz. Öğrencilerin başlıktan hareketle metnin içeriği hakkında fikir yürütmelerini sağlayınız (Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:47).

2. Öğrencilere dinledikleri metinde çağrışıma açık, konunun anlaşılmasına yardımcı olma ve metindeki olayları hatırlamalarını kolaylaştıran kelimelerin neler olduğunu sorarak masalın anahtar kelimeleri (Keloğlan, Gülyüz Sultan, Kuş, Sihir, Padişah, Saray, Çevre, Hamam, Düğün v.b) buldurunuz (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:47).

3. Öğrencilerden "gergef, gerdan, çıkın, peri, sihir, tılsım" kelimelerinin anlamlarını metnin bağlamından hareketle tahmin etmelerini isteyiniz. Daha sonra tahminlerinin doğruluğunu sözlük kullanarak kontrol etmelerini sağlayınız. "Çevre" ve içli" kelimelerinin sözlükteki anlamlarını buldurunuz. Öğrencilerden bu kelimelerin metindeki sözlükteki anlamlarından hangisi ile kullanmış olduğunu belirlemelerini isteyiniz (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:48).

4. Öğrencilere masalın başlığı ile içeriği arasında nasıl bir ilişki olduğunu sorunuz (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:49).

5. Öğrencilerden masalın konusu, ana fikri, olay, yer, zaman, şahıs ve varlık kadrosunu ve bunlarla ilgili unsurları belirlemelerini isteyiniz (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:49).

6. Metnin başında ve sonunda hangi tip ifadelere yer verilmiştir? Bu ifadelerin ortak özellikleri nedir (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:49)?

7. Metinde Gülyüz Sultan'ın hangi özelliği ortaya çıkıyor (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:49)?

8. Gülyüz Sultan has bahçede neyle karşılaşıyor? Bu karşılaşmadan nasıl etkileniyor (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:49)?

9. Keloğlan, Sihirli Kuş ile nasıl karşılaşıyor (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:49)?

10. Keloğlan'ın Sihirli Kuş hakkındaki ilk düşüncesi nedir? Bu düşünceden niçin vazgeçiyor (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:49)?

11. Sihirli Kuş'un peşinden giden Keloğlan sonunda nereye varıyor (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:50)?

12. Metinde duygusallık içeren ifadeler kim tarafından söyleniyor? Bu ifadelerde hangi duygu ön plâna çıkıyor (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:50)?

13. Tehlikelere rağmen Gülyüz Sultan'ı altın saraya götüren duygu ve bu duygunun gücü ile çözülen problem nedir (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:50)?

14. Öğrencilerin çalışma kitaplarındaki görsellerle dinledikleri metin arasında ilgi kurmalarını sağlamak için onlardan verilen resimlerin metnin hangi kısmıyla ilgili olduğunu belirlemelerini ve olayların akış sırasını dikkate alarak bunları sıralamalarını isteyiniz (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:50).

15. Öğrencilere, evrensel bir değer olan sevginin metinde hangi yönleriyle ele alındığını sorunuz (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:50).

16. Öğrencilerden sevgi temalı şiirler, şarkılar ya da türküler arasından istedikleri birini seçerek ezberlemelerini isteyiniz. Önceden ezberlemiş öğrenciler varsa birkaçının ezberlerini sınıfa sunmasını sağlayınız (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:50).

17. Öğrencilerden 6. etkinlikte sıraya koydukları görsellerden hareketle metni kısaca anlatmalarını isteyiniz (Konuşalım, Anlatalım, Ö.K.K. Sayfa:51).

18. Keloğlan denilince aklınıza neler geliyor (Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:47)?

Değer Kazanımına Dönük Etkinlikler

1. Öğrencilere şair Sadi-i Şirazî'nin "Sevgin yoksa dost arama." Sözünü vererek bu sözden hareketle bir konu belirlemelerini, konuyla ilgili duygu ve düşüncelerini yaratıcı konuşma yöntemine uygun şekilde ifade etmelerini söyleyiniz (Konuşalım, Anlatalım, Ö.K.K. Sayfa:51).

2. Keloğlan niçin korkuyor? Keloğlan'ın yerinde siz olsaydınız korkar mıydınız (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:50)?

3.Öğrencilerden Keloğlan'ın bundan sonraki hayatının nasıl gelişeceğine ilişkin tahminlerde bulunmalarını ve bu konuda bir senaryo oluşturmalarını isteyiniz (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:50)

3. Dinlediğiniz metinden nasıl bir sonuç çıkarıyorsunuz (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:50)?

4. Öğrencilerden bu masala kelime, kelime grubu ve cümleden oluşan yeni başlıklar bulmalarını isteyiniz (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:50).

5. Beyin fırtınası tekniğini kullanarak öğrencilerden "padişah kızı, periler ülkesi, sihirli bahçe, tılsımın bozulması, şehzade" kelime ve kelime gruplarının çağrışımlarını söylemelerini isteyiniz (Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:47).

6. Gülyüz Sultan, Keloğlan'ın başından geçenleri kendisine anlatması için ona ne bağışlıyor? Keloğlan bu bağışı sizce kabul etmeli mi? Niçin (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:50)?

7. Gülyüz Sultan ile Keloğlan'ı altın sarayda bekleyen tehlikeler ne olabilir? Tahmin ediniz (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:50).

8. Öğrencilerden okudukları ya da dinledikleri sevgi konulu masallardan örnekler vermelerini ve dinleti hazırlamalarını isteyiniz (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:50).

9. Öğrencilerden okudukları ya da dinledikleri "sevgi" konulu masallara örnekler vermelerini, bunlar arasından seçecekleri masallar ile bir dinleti hazırlamalarını ve bunu okul çapında bir etkinliğe dönüştürmelerini isteyiniz (Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:50

4.4. İkinci Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı Kazanımlarına Ait Bulgular

İkinci Türkçe Ders Kitabında sevgi teması çerçevesinde toplam 16 hedef ve 84 kazanım belirtilmiştir. Kazanımların temel dil becerilerine ve dil bilgisine dağılımı şu şekildedir:

Tablo 4.8: İkinci Kitap Sevgi Teması Hedef ve Kazanımlarının Öğrenme Alanlarına Dağılımı.

2. KİTAP, 6. SINIF TÜRKÇE ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTABI SEVGİ TEMASI HEDEF VE KAZANIMLARI				
Öğrenme Alanları	Sevgi İfadesine Yer Veren Hedefler	Dil Becerilerini İfade Eden Hedefler	Sevgi İfadesine Yer Veren Kazanımlar	Dil Becerilerini İfade Eden Kazanımlar
Dinleme/ İzleme	-	2	-	10
Konuşma	-	4	-	28
Okuma	-	3	-	22
Yazma	-	6	-	22
Dil Bilgisi	-	1	-	2
Toplam	-	16	-	84

İkinci Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabındaki sevgi teması hedef ve kazanım sayısı, birinci kitaba göre daha azdır. Bu kitabın sevgi temasında yer alan 16 hedef okuma, yazma, konuşma, dinleme ve dil bilgisi becerilerini ifade edecek şekilde düzenlemiştir. Sevgi değerinin kazanımını içeren bir hedef yazılmamıştır. Aynı şekilde 84 kazanımın tamamı da dil becerileri odaklıdır. Kazanımların içinde de sevgi değeri yer almamaktadır. Türkçe öğretim programı hedef ve kazanımlarında değerlere yönelik eksiklikler ders kitaplarında da kendini somut olarak göstermektedir.

Tablo 4.9: Dinleme / İzleme Becerisi Hedef ve Kazanımları.

1**. Dinleme/izleme kurallarını uygulama**
1.1. Konuşmacının sözünü kesmeden dinler
1.2. Başkalarını rahatsız etmeden dinler/izler.
1.3. Dinleme/izleme yöntem ve tekniklerini kullanır.
2. Dinleneni/izleneni anlama ve çözümleme
2.1. Dinlenenin/izlenenin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamlarını çıkarır.
2.2. Dinlediklerindeki/izlediklerindeki anahtar kelimeleri fark eder.
2.3. Dinlediklerinin/izlediklerinin ana fikrini/ana duygusunu belirler.
2.4. Dinlediklerindeki/izlediklerindeki olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.
2.5. Dinlediklerinde/izlediklerinde sebep-sonuç ilişkilerini belirler.
2.6. İpuçlarından hareketle dinlediklerine/izlediklerine yönelik tahminlerde bulunur.
2.7. Dinlediklerinin/izlediklerinin başlığı/adı ile içeriği arasındaki ilişkiyi ortaya koyar.

Tablo 4.10: Konuşma Becerisi Hedef ve Kazanımları.

1. Konuşma kurallarını uygulama
1.1. Konuşmaya uygun ifadelerle başlar.
1.2. Konuşma sırasında uygun hitap ifadeleri kullanır.
1.3. Konuşmasında nezaket kurallarını uyar.
1.4. Konuşmasında sebep-sonuç ilişkileri kurar.
1.5. Konuşmayı uygun ifadelerle bitirir.
1.6. Karşısındakinin algılamakta zorluk çekmeyeceği bir hızda ve akıcı biçimde konuşur.
1.7. Yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin yerine Türkçelerini kullanır.
1.8. Olayları ve bilgileri sıraya koyarak anlatır.
1.9. Tekrara düşmeden konuşur.
2. Sesini ve beden dilini etkili kullanma
2.1. Konuşurken nefesini ayarlar.
2.2. İşitilebilir bir sesle konuşur.

2.3. Kelimeleri doğru telaffuz eder.
2.4. Konuşurken gereksiz sesler çıkarmaktan kaçınır.
2.5. Uygun yerlerde vurgu, tonlama ve duraklama yapar.
2.6. Yapmacıktan, taklit ve özentiden uzak bir sesle konuşur.
2.7. Sözleriyle jest ve mimiklerinin uyumuna dikkat eder.
3. Hazırlıklı konuşmalar yapma
3.1. Konuşma konusu hakkında araştırma yapar.
3.2. Ana fikri yardımcı fikirlerle destekler.
3.3. Konuşmasını sunarken görsel, işitsel materyalleri ve farklı iletişim araçlarını kullanır.
3.4. Konuşma öncesinde konuyla ilgili açıklamalar yapar.
3.5. Konuşmasını belirlenen sürede ve teşekkür cümleleriyle sona erdirir.
3.6. Konuşma yöntem ve tekniklerini kullanır.
3.7. Konuşma metni hazırlar.
3.8. Konuşmasını bir ana fikir etrafında plânlar.
3.9. Atasözü, deyim ve söz sanatlarını uygun durumlarda kullanarak anlatımını zenginleştirir.
4. Kendini sözlü olarak ifade etme alışkanlığı kazanma
4.1. Duygu, düşünce, hayal, izlenim ve deneyimlerini sözlü olarak ifade eder.
4.2. Anlamadıklarını ve merak ettiklerini sorar.
4.3. Duygu, düşünce, hayal, izlenim ve deneyimlerini sözlü olarak ifade eder.

Tablo 4.11: Okuma Becerisi Hedef ve Kazanımları.

1. Okuma kurallarını uygulama
1.1. Sesini ve beden dilini etkili kullanır.
1.2. Akıcı biçimde okur.
1.3. Kelimeleri doğru telaffuz eder.
1.4. Sözün ezgisine dikkat ederek okur.
1.5. Okuma yöntem ve tekniklerini kullanır.
2. Okuduğu metni anlama ve çözümleme
2.1. Metnin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamlarını çıkarır.

2.2. Metindeki anahtar kelimeleri belirler
2.3. Metnin ana fikrini/ana duygusunu belirler.
2.4. Anlatımın kimin ağzından yapıldığını belirler.
2.5. Metnin konusunu belirler.
2.6. Metne ilişkin karşılaştırmalar yapar.
2.7. Okuduklarındaki örtülü anlamları bulur.
2.8. Metinle ilgili görsel öğeleri yorumlar
2.9. Metnin öncesi ve/veya sonrasına ait kurgular yapar.
2.10. Metindeki ipuçlarından hareketle metne yönelik tahminlerde bulunur.
2.11. Metne ilişkin sorulara cevap verir.
2.12. Okuduklarını kendi hayatı ve günlük hayatla karşılaştırır
2.13.Metindeki söz sanatlarının anlatıma olan katkısını fark eder.
2.14. Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.
3. Söz varlığını zenginleştirme
3.1. Okuduğu metinde geçen kelime, deyim ve atasözlerini cümle içinde kullanır.
3.2. Kelimeler arasındaki anlam ilişkilerini kavrayarak birbiriyle anlamca ilişkili kelimelere örnek verir.
3.3. Okuduklarından hareketle öğrendiği kelimelerden sözlük oluşturur.

Tablo 4.12: Yazma Becerisi Hedef ve Kazanımları.

1. Yazma kurallarını uygulama
1.1. Yazım kurallarını kavrayarak uygular.
1.2. Düzgün, okunaklı ve işlek "bitişik eğik yazı"yla yazar.
1.3. Standart Türkçe ile yazar.
1.4.Yazım ve noktalama kurallarına uyar.
1.5. Yazısında sebep-sonuç ilişkileri kurar.
1.6. Elektronik ortamdaki yazışlarda biçimle ilgili kurallara uyar
1.7. Yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin yerine Türkçelerini kullanır.
1.8. Tekrara düşmeden yazar
2. Plânlı yazma

2.1. Atasözü, deyim ve söz sanatlarını uygun durumlarda kullanarak anlatımını zenginleştirir.
2.2. Yazıyı etkileyici ifadelerle sonuca bağlar.
2.3.Yazısına konunun ve türün özelliğine uygun bir giriş yapar.
2.4. Yazıya, konuyla ilgili kısa ve dikkat çekici bir başlık bulur.
2.5. Yazma yöntem ve tekniklerini kullanır.
3. Farklı türlerde metinler yazma
3.1. Bildirme yazıları yazar.
3.2. Şiir yazar
4. Kendi yazdıklarını değerlendirme
4.1.Yazdıklarını biçim ve içerik yönünden değerlendirir.
4.2.Yazdıklarını dil ve anlatım yönünden değerlendirir.
5. Kendini yazılı olarak ifade etme alışkanlığı kazanma
5.1. Yeni öğrendiği kelime, kavram, atasözü ve deyimleri kullanır.
5.2. Duygu, düşünce, hayal, izlenim ve deneyimlerini yazarak ifade eder.
5.3. Okul dergisi ve gazetesi için yazılar hazırlar
5.4.Yazma yarışmalarına katılır.
6. Yazım ve noktalama kurallarını uygulama
.Yazım kurallarını kavrayarak uygular.

Tablo 4.13: Dil Bilgisi Becerisi Hedef ve Kazanımları.

1.Kelime türleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama
1.1. İsimlerin cümledeki işlevlerini kavrar, isimleri işlevlerine uygun olarak kullanır.
1.2. Zamirlerin cümledeki işlevlerini fark eder, zamirleri işlevlerine uygun olarak kullanır.

4.5. İkinci Kitaba Ait Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı Etkinliklerine Ait Bulgular

İkinci kitabın sevgi temasındaki etkinliklerin metinlere göre dağılımı şöyledir:

Tablo 4.14: İkinci Kitap Sevgi Teması Etkinliklerinin Öğrenme Alanlarına Dağılımı.

KİTAP, 6. SINIF TÜRKÇE ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTABI SEVGİ TEMASI ETKİNLİKLERİ			
Metin Adı	Alt Tema	Değer Kazandırmaya Dönük Etkinlikler	Dil Becerisi ve Metin Çözümlemesine Dönük Etkinlikler
Temaya Hazırlık	-	2	1
Bir Mektup	Aile Sevgisi	5	15
İstanbul Liseli Küçük Hasan	Vatan Sevgisi	8	18
Bayrak	Bayrak Sevgisi	15	15
Eskici	Ana dil sevgisi	16	17
Toplam	-	46	66

Temada toplam 112 etkinlik bulunmaktadır. Etkinlikler değer kazanımına ve dil becerisi ve metin çözümlemesine dönük olarak sınıflandırıldığında 46 etkinliğin değer kazanımıyla, 66 etkinliğin ise dil ve metin çözümleme becerisiyle ilgili olduğu görülmektedir. Değer kazanımına dönük etkinlikler ise daha çok değere dikkat çekmek, yazılı ve sözlü olarak değerle ilgili yorumlar yapmak gibi farkında olmayı, almaya açık hale gelmeyi, seçici dikkat oluşturmayı esas almaktadır. Değer verme ve örgütleme gibi üst yetilere yönelik etkinlikler azdır.

ETKİNLİKLER

Temaya hazırlık

Değer Kazanımına Dönük Etkinlikler

1.“Sevgi” kelimesi size neleri çağrıştırıyor (Temaya Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:174)?

2. Bayrağımız niçin kutsaldır (Temaya Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:174)?

Dil Becerisi ve Metin Çözümlemesine Dönük Etkinlikler

1.“Türk dili, Türk milletinin kalbidir, beynidir.” (M. Kemal ATATÜRK) sözünden ne anlıyorsunuz (Temaya Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:174)?

Bir Mektup

Değer Kazanımına Dönük Etkinlikler

1. Mektupta yazılan düşüncelere katılıyor musunuz? Neden (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:181)?

2. Öğrencilerinize kendilerini mektubu yazan çocuğun yerine koymalarını çocuğun duygu ve düşüncelerine katılıp katılmadıklarını sorunuz. “Sizin büyüklerinizden ne gibi beklentileriniz var?”sorusunu yönelterek bu konuda konuşacaklarını söyleyiniz. Konuşurken çocuğun duygu ve düşüncelerini anlatarak kendi beklentilerinden de söz etmelerini isteyiniz (Konuşma, Ö.K.K. Sayfa:181-182).

3. Daha sonra metindeki duygu ve düşünceleri birbirleri ile paylaşmalarını söyleyiniz (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:181).

4. Mektup niçin yazılır? (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:181)?

5. Yakınlarınıza mektup yazdınız mı? (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:181)?

Dil Becerisi ve Metin Çözümlemesine Dönük Etkinlikler

1. Getirdiğiniz mektup ve elektronik posta örneğini öğrencilerinize okuyarak her iki örneği karşılaştırmalarını söyleyiniz (Metne Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:181).

2. Öğrencilerinize metni bir kez okumalarını, okurken akıcı bir biçimde okumalarını, kelimeleri doğru telaffuz etmelerini, gerekli yerlerde vurgu ve tonlamaya dikkat ederek okumalarını isteyiniz (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:181).

3. Öğrencilerinize metni birkaç kez okutunuz. Sonra metnin anahtar kelimelerini belirlemelerini ve bu kelimeleri birer cümlede kullanmalarını isteyiniz (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:181).

4. Öğrencilerinizden mektupta geçen deyimlerin anlamlarını öğrenip cümlede kullanmalarını isteyiniz (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:181).

5. Bu mektup kim tarafından yazılmış olabilir (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:181)?

6. Mektupta kimlere hitap ediliyor (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:181)?

7. Bu mektup niçin yazılmıştır? Mektupta bir mesaj veriliyor mu (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:181)?

8. Mektubu yazan daha çok neden etkilendiğini söylüyor (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:181)?

9. Anne ve babasından neler istiyor (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:181)?

10. Hangi durumlarda güveninin azaldığını söylüyor (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:181)

11. Öğrencilerinizden etkinlikteki mektubu okudukları mektupla karşılaştırmalarını isteyiniz (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:181).

12. Öğrencilerinizden konuşurken anlamadıklarını ve merak ettiklerini sormalarını, yeni öğrendikleri kelime ve deyimleri kullanmalarını isteyiniz (Konuşma, Ö.K.K. Sayfa:182).

13. Öğrencilerinizden bu kelimeleri (mektup, duygu ve düşünceler, günlük hayat, yaşanılan olaylar dilek ve istekler) kullanarak defterlerine günlük hayatlarında yaşadıkları bir olayı haber vermek için bir mektup yazmalarını isteyiniz (Yazma, Ö.K.K. Sayfa:182).

14. Etkinlikte verilen mektubu okuyup bu mektubun plânına dikkat ederek bir mektup yazmalarını söyleyiniz (Yazma, Ö.K.K. Sayfa:182).

15. Öğrencilerinize büyük harflerin kullanımına yönelik uygulama etkinliğini yaptırınız (Yazma, Ö.K.K. Sayfa:182).

İstanbul Liseli Küçük Hasan

Değer Kazanımına Dönük Etkinlikler

1. Öğrencilerinizden Çanakkale Savaşı'na katılan Seyit Onbaşı ve Kınalı Hasan gibi kahramanların hayatlarını araştırmalarını isteyiniz. Gösterdikleri kahramanlıkları ön plâna çıkaran araştırma sonuçlarını sınıf panosunda sergiletiniz (Derse Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:187).

2. ”Çanakkale” konulu belgeseli izleyen öğrencilere “Çanakkale Şehitliği'ni ziyaret ettiniz mi? Ziyaret ettiyseniz neler hissettiniz?” sorularını öğrencilerinize yöneltiniz (Derse Metne Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:187).

3. “Kurtuluş Savaşı ile ilgili bir anı biliyor musunuz?” diye sorunuz. Öğrencilerinizden bildikleri anıyı anlatmalarını isteyiniz (Metne Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:187).

4. Hasan’ın yerinde olsaydınız ne yapardınız (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:188)?

5. Seçtikleri resimle ilgili duygularını ifade eden bir konuşma hazırlamaları ve grup temsilcilerini seçmeleri için beş dakika süre veriniz (Konuşma, Ö.K.K. Sayfa:189).

6. Şiirle ilgili duygularını kısaca yazmalarını, yazılarına bir başlık koymalarını isteyiniz(Yazma, Ö.K.K. Sayfa:190).

7. Öğrencilerinize okul çapında “Vatan Sevgisi” konulu bir hikâye yazma yarışması düzenlendiğini, yarışmada birinci gelecek hikâyenin okul dergisinde yayınlanacağını söyleyiniz (Yazma, Ö.K.K. Sayfa:190).

8. Öğrencilerinize “Okuduğunuz metnin ana fikri nedir?” diye sorup onların düşüncelerini alınız (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:190).

Dil Becerisi ve Metin Çözümlemesine Dönük Etkinlikler

1. Resimlerden yola çıkarak bu metnin konusu hakkında neler söyleyebilirsiniz? Metnin başlığı ile görselleri arasında bir ilgi var mı (Metne Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:187)?

2. Küçük Hasan, arkadaşlarına neler söylemiş olabilir(Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:187-188)?

3. Hasan, öğretmeninden ne istemiş olabilir(Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:187-188)?

4. Bundan sonra neler olduğunu tahmin ediniz (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:187-188)?

5. Öğrencilerinizden, verilen cümlelerdeki altı çizili kelimelerin anlamlarını sözlükten bulup tabloya yazmalarını isteyiniz (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:188).

6. Öğrencilerinizden, verilen cümlelerde altı çizili olan deyim ve kelime gruplarının anlamlarını bulup işaretlemelerini isteyiniz (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:188).

7. Öğrencilerinizden metinden öğrendikleri yeni kelimeleri not edecekleri bir sözlük oluşturmalarını, bundan sonraki metinlerde de öğrenecekleri yeni kelimeleri buraya eklemelerini isteyiniz (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:188).

8. Öğrenciler okulları için neler yaptılar (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:188)?

9. Cepheye gitmek için kimler gönüllüydü (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:188)?

10. Öğrenciler okulun kapı ve pencerelerini ne zaman siyaha boyadılar (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:188)?

11. Hasan cepheye gitmeden önce okulları ne durumdaydı (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:188)?

12. Cephedeki askerlerin durumu nasıldı (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:188)?

13. Hikâyenin yazarı olayların içinde yer alıyor mu? Hikâyede olayları kim anlatıyor (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:190)?

14. Öğrencilerinizden hikâyenin sonunu kurgulamalarını isteyiniz (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:190).

15. Öğrencilerinizden Çanakkale'ye gezi düzenlenmesi için okul idaresine bir dilekçe yazmalarını, yazılarında tarih ve adresi uygun yere yazmalarını, imzayı gerekli yere

atmalarını isteyiniz. Bunun için çalışma kitabında yer alan dilekçe örneğini dikkate almalarını söyleyerek ilgili etkinliği yaptırınız (Yazma, Ö.K.K. Sayfa:190).

16. Öğrencilerinizden hikâyelerinde olayların yerini, zamanını şahıs ve varlık kadrosunu belirlemelerini, bunlar arasında ilgi kurmalarını isteyiniz (Yazma, Ö.K.K. Sayfa:190).

17. Büyük harflerin kullanımı ile ilgili bulmaca etkinliğini yaptırınız (Yazma, Ö.K.K. Sayfa:190).

18. Ürün dosyalarındaki Kurtuluş Savaşı resimlerinden her grubun birer resim seçmesini isteyiniz (Konuşma, Ö.K.K. Sayfa:189).

Eskici

Değer Kazanımına Dönük Etkinlikler

1. 205. sayfadaki karikatürü öğrencilerinize göstererek konuşmalarını sağlayınız (Derse Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:199).

2. Öğrencilerinizden sınıf panosunda sergilenmek üzere Atatürk'ün Türk diline verdiği önemi gösteren bir sözünü bulmalarını, bu sözü bir kartona (A4 kâğıdı da olabilir.) yazmalarını ve yazıyı süslemelerini isteyiniz (Derse Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:199).

3. Kâzım Nâmi Duru'nun “Güzel Türkçe” adlı şiirini okuyarak öğrencilerinizden bu şiirle ilgili duygu ve düşüncelerini dile getirmelerini isteyiniz (Metne Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:199).

GÜZEL TÜRKÇE

Gökyüzü, geceleri ışıl ışıl parıldar,
Aya göz kırpan yıldız bakarsın birden erir,
Bu kutlu görünüşte dersiniz bir ses mi var?
Parlayan bir sestir o; benim güzel
Türkçemdir.
Yüksek yaylalardaki Yörük'ün curasından,
Çobanın kavalından o tatlı ses belirir,
Yurdumun orasından, yurdumun burasından,

Bana: “Türküz biz!” diyen, benim güzel
Türkçemdir.

Kâzım Nâmi DURU

4. Çocuklar konuşmayı kimlerden ve nasıl öğrenirler (Metne Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:200)?

5. İnsanlarla niçin konuşuruz? Türkçeyi niçin severiz (Metne Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:200)?

6. Öğrencilerinize aşağıdaki metni okuyunuz. Ardından ipek Yolu'nun toplumlar arası kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolü nedir? sorusunu sorarak sosyal bilgiler dersi “Kültür ve Miras” öğrenme alanı kazanımlarını ile ilişkilendiriniz (Dinleme-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:201).

Geçmişten Geleceğe Köprü

“Şehir meydanında büyük bir kalabalık vardı. Bütün şehir halkı, küçüğünden büyüğüne, İpek Yolu kervanın karşılayacaktı. Kervanın her gelişinde İstanbul halkı heyecanlanır, alacakları eşyaların hayalini kurardı. Çünkü bu eşyalar ta Uzak Doğu'dan İstanbul'a kadar uzanan farklı kültürlerin etkisiyle ortaya konan ürünlerdi. İstanbul, bir kolu Avrupa'ya kadar uzanan tarihî İpek Yolu üzerinde bulunan önemli geçiş noktalarından biriydi. Bu kervan yolu başlangıç yerinden tek bir kol hâlinde ilerlemiyor birçok kola ayrılarak Avrupa'ya kadar gidebiliyordu. İpek Yolu'nun geçtiği şehirler, ticari yönden gelişiyor, farklı kültür ve medeniyetler birbirleriyle bu kervan sayesinde daha iyi tanışıyordu. Ayrıca farklı dil ve dinlerin de iletişim kurmasında önemli rol alıyordu.”

7. Çevrenizde Türkçeyi güzel konuşanlar var mı? Bunlar kimlerdir? Türkçeyi güzel konuşmak ile hayatta başarılı olmak arasında nasıl bir ilişki vardır (Dinleme-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:201)?

8. Herhangi bir sebeple yabancı bir ülkeye gittiğinizi düşününüz. Oranın dilini öğrenene kadar insanlarla anlaşmayı ne şekilde sağlarsınız (Dinleme-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:201)?

9. Aşağıdaki metni öğrencilerinize okuyup metinden anladıklarını ortaya çıkarmak amacıyla bir beyin fırtınası yaptırınız (Konuşma, Ö.K.K. Sayfa:202).

Konfüçyüs'e sordular:

“Bir memleketi yönetmeye çağrılsaydınız yapacağınız ilk iş ne olurdu?” Büyük filozof şöyle cevap verdi: “Hiç şüphesiz dili gözden geçirmekle işe başlardım.” Ve dinleyenlerin hayret dolu bakışları karşısında sözlerine devam etti: “Dil kusurlu olursa kelimeler düşünceyi iyi anlatamaz. Düşünce iyi anlatılamazsa yapılması gereken şeyler doğru yapılamaz. Vazifeler gereği gibi yapılamazsa töre ve kültür bozulur. Töre ve kültür bozulursa adâlet yanlış yola sapar. Âdalet yoldan çıkarsa şaşkınlık içine düşen halk ne yapacağını, işin nereye varacağını bilemez.

10. Ana dilimiz Türkçeyle konuşmanın millî birliğimize katkısı nelerdir (Konuşma, Ö.K.K. Sayfa:202)?

11. Öğrencilerinize “Eskici” metninde en çok beğendikleri bölümü sorarak tepki ve isteklerini sözlü olarak ifade etmelerini sağlayınız (Konuşma, Ö.K.K. Sayfa:202).

12. Yabancı bir ülkede bulunan bir kişi ana dilini özlemenin dışında başka nelere özlem duyabilir (Yazma Ö.K.K. Sayfa:203)?

13. Konuşmanız sırasında sizi dinlemeyen bir arkadaşınız olursa onun bu davranışı hakkında neler düşünürsünüz? Sizi dinlemesini nasıl sağlarsınız (Yazma Ö.K.K. Sayfa:203)?

14. Öğrencilerinize “Hasan neden Arapçayı konuşmamakta inat ediyor olabilir?” sorusunu sorunuz ve öğrencilerinizden sebep-sonuç ilişkisi kurarak konuşmalarını isteyiniz (Yazma Ö.K.K. Sayfa:203).

15. Türkçeyi doğru kullanma insanlar arası anlaşmayı nasıl etkiler? İnsan açısından konuşmak nasıl bir özgürlük sağlar (Yazma Ö.K.K. Sayfa:203)?

16. Daha sonra öğrencilerinizden dinledikleri Eskici metninden yola çıkarak bir şiir yazmalarını ve şiiri süslemelerini isteyiniz (Yazma Ö.K.K. Sayfa:203)

Dil Becerisi ve Metin Çözümlemesine Dönük Etkinlikler

1.Türkçenin ana dil olarak konuşulduğu ülkeler hangileridir (Derse Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:199)?

2. Anayasamızın Türkçe ile ilgili maddesi hangisidir? Bu maddeyle ilgili açıklama nedir (Derse Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:199)?

3. Öğrencilerinizin dinleyeceği konu hakkında bilgi edinmelerini sağlamak için "iletişim" kelimesinin anlamını sözlükten öğrenmelerini sağlayınız (Metne Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:200).

4. Aşağıdaki anahtar kelimeleri ve metnin başlıklarını tahtaya yazınız. Öğrencilerinizden anahtar kelimelerden ve metnin başlıklarından hareketle metnin içeriğini tahmin etmelerini, metnin içeriği hakkında fikir yürütmelerini isteyiniz (Metne Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:200).

Anahtar Kelimeler

"Türkçe, memleketli, konuşmak, dinlemek, anlaşmak, eskici"

5. Öğrencilerinizden metni dinlerken metinde geçen olay, yer, zaman ve şahıslara dikkat etmelerini aynı zamanda metnin anahtar kelimelerini bulmalarını isteyiniz (Dinleme-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:200).

6. Öğrencilerinizden metnin ana fikrini belirlemelerini isteyiniz (Dinleme-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:201).

7. Ardından öğrencilerinizden, bir katılımsız dinleme etkinliği olan 5N 1K etkinliğini yapmalarını isteyiniz (Dinleme-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:201).

8. Metni öğrencilerinize dinlettikten sonra "ücra, yalçın, entari, biteviye" kelimelerini tahtaya yazınız ve öğrencilerinize aşağıda verilen cümleleri okuyunuz (Dinleme-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:201).

• Hasan, uzak akrabaları ve konu komşunun yardımıyla halasının yanına, Filistin'in ücra bir kasabasına gönderiliyordu.

• Yamaçlarında keçiler otlayan kuru, yalçın, çatlak dağlar arasından geçiyorlardı.

• Halasının yanındaki kadınlar da sarıldılar, öptüler, söyleştiler, gülüştüler. Birçok çocuk da gelmişti; entarilerinin üstüne hırka yerine elbise ceket giymiş, saçları perçemli, başları takkeli çocuklar…

• Durmadan, dinlenmeden, nefes almadan, yanakları sevincinden pembe pembe, dudakları taze, gevrek, billur sesiyle biteviye konuşuyordu.

9. Daha sonra öğrencilerinizden, dinledikleri cümlelerin bağlamından hareketle kelimelerin anlamlarını çıkarmalarını isteyiniz (Dinleme-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:201).

10. Metne niçin 'Eskici' başlığı verilmiş olabilir?" sorusunu sorunuz. Öğrencilerinizin, dinledikleri hikâyenin başlığı ile içeriği arasındaki uyumu sorgulamalarını ve başlık ile içerik arasındaki ilişkiyi ortaya koymalarını sağlayınız. Öğrencilerinizden cevaplarını sözlü olarak vermelerini isteyiniz. (Dinleme-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:201).

11. Metinden hareketle öğrencilerinizin sebep-sonuç ilişkisi kurmalarını sağlayınız (Dinleme-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:201).

12. Öğrencilerinize aşağıdaki kelime oyununu oynatınız. Çalışma Kitabı'nda verilen harf gruplarındaki harflerin tamamını kullanarak doğru kelimeyi bulmaları ile ilgili etkinliği yaptırınız (Dinleme-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:201).

kuşomkan- konuşmak

şemitili - iletişim

kalaşman - anlaşmak

melike - kelime

13. Öğrencilerinize "Eskici" metninin ana fikrinin ve yardımcı fikirlerin ne olduğunu sorunuz (Konuşma, Ö.K.K. Sayfa:202).

14. Öğrencilerinizden dilimize yerleşmemiş yabancı kelimelerin yerine Türkçe karşılıklarını kullanmaları için ilgili etkinliği yaptırınız (Konuşma, Ö.K.K. Sayfa:203).

15. Öğrencilerinize yabancı dillerden dilimize geçmiş ama henüz yerleşmemiş kelimeleri bulup yerine Türkçe kelimeleri kullanmaya yönelik etkinliği yaptırınız (Yazma Ö.K.K. Sayfa:203).

16. Öğrencilerinize noktanın kullanımı ile ilgili etkinliği yaptırınız (Yazma Ö.K.K. Sayfa:203).

17.Öncesinde seçtiğiniz iki öğrenciden Karagöz-Hacivat oyununu canlandırmalarını isteyiniz. Diğer öğrencilerden de oyunu izleyerek sınıf içi etkinliklere katılmalarını sağlayınız (Konuşma, Ö.K.K. Sayfa:203).

Bayrak

Değer Kazanımına Dönük Etkinlikler

1. Öğrencilerinizden bayrak sevgisini anlatan şiirler bularak sınıfa getirmelerini isteyiniz (Derse Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:192).

2. Öğrencilerinizden, Arif Nihat Asya hakkında bilgi edinmelerini; şairin fotoğraflarını, vatan ve bayrak sevgisi ile ilgili diğer şiirlerini bulmalarını ve sınıfa getirmelerini isteyiniz (Derse Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:192).

3. Atatürk'ün kendi bayrağımız, diğer milletlerin bayrakları ve millî değerleri ile ilgili tutumunu gösteren anılarını ya da sözlerini araştırmalarını, sınıfa getirmelerini isteyiniz (Derse Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:192).

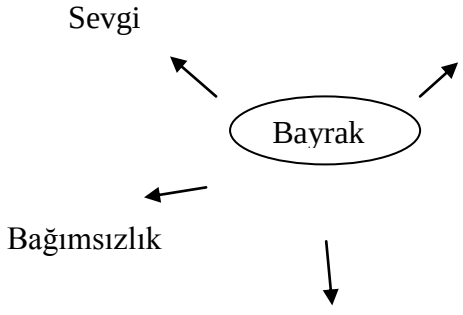
4. Bayrağımız neyin sembolüdür? Bayrağımıza niçin saygı duyarız (Metne Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:192)?

5. Bayrak törenleri ne zaman yapılır (Metne Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:192)?

6. Bayrak nerelere ve ne zaman asılır (Metne Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:192)?

7. Tahtaya şekli çiziniz. Daha sonra öğrencilerinizden defterlerine bayrak ile ilgili çağrışımlarını örnekte olduğu gibi yazmalarını isteyiniz. Bu çağrışımlar üzerine öğrencilerinizi konuşturabilirsiniz (Metne Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:193).

Şekil 4.1: Bayrak Etkinliği

8. Bayrağı Kaldırınız

“Mustafa Kemal, o sabah savaş meydanını geziyordu. Yerde parçalanmış bir bayrak, bir düşman bayrağı gördü. Bir an durdu, yanındakilere seslendi: 'Bu bayrağı kaldırınız, yenilmiş bir düşman bayrağı fakat o bir milleti, bir orduyu simgeliyor; yerde kalmaya layık değildir.”

Ferit Celâl GÜVEN

Anıyı okuduktan sonra Atatürk'ün davranışı hakkında öğrencilerinizi konuşturunuz (Metne Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:193).

9. “Şiiri okuduğunuzda zihninizde herhangi bir görüntü canlandı mı?” diye sorarak herkesin zihninde farklı görüntüler oluşabileceği sonucuna ulaşmaları için konuşma ortamı hazırlayınız (Metne Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:193).

10. Öğrencilerinizden “Bayrak” şiirinden alınan bölümün kendilerinde uyandırdığı duyguları ifade eden bir paragraf yazmalarını isteyiniz (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:194).

11. Bayrağın dalgalandığı yerde neden korku ve keder olmaz (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:194).

12. Ülkemizde yapılan bir bayrak töreninde aramızda yabancı ülkelerden gelen insanların da olduğunu düşününüz. Onların da tören kurallarımıza uymalarını bekler misiniz? Neden (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:194)?

13. Yabancı bir ülkede olduğunuzu düşününüz. Onların bayrak töreni sırasında, siz nasıl davranırsınız? Neden (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:194)?

14. Öğrencilerinize “bayrak sevgisi” konusunda konuşacaklarını söyleyiniz. “Bayrak sevgisi” konusunda her öğrencinin bir önceki arkadaşının konuyla ilgili söylediklerinden hareketle konuşarak konuya farklı bir bakış açısı getirmelerini isteyiniz (Konuşma, Ö.K.K. Sayfa:195).

15. Öğrencilerinizi sınıf sayısını göz önünde bulundurarak gruplara ayırınız. Görsel unsurlardan hareketle konuşmalarını sağlamak amacıyla hazırlanan etkinliği yaptırınız.

Etkinliği yaptırırken öğrencilerin grup içinde düşüncelerini paylaşmalarını ve görsellerin kendilerinde uyandırdığı çağrışımları ifade etmelerini ve aralarından bir sözcük belirleyerek grubun düşüncelerini sınıfa aktarmalarını isteyiniz (Konuşma, Ö.K.K. Sayfa:196).

Dil Becerisi ve Metin Çözümlemesine Dönük Etkinlikler

1. Öğrencilerinizden ders kitaplarındaki "Bayrak" metninin olduğu sayfayı açmalarını isteyiniz. Metne ait resimleri gözden geçirmelerini söyleyiniz. Ardından, öğrencilerinizden metnin biçimini belirlemelerini, bu türü belirlerken hangi özelliklere dikkat ettiklerini söylemelerini isteyiniz (Metne Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:193).

2. Şiiri öğrencilerinize okuyunuz. Öğrencilerinizden dinleme sırasında anlamını bilmedikleri kelimeleri belirlemelerini isteyiniz (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:193).

3. Ardından kelimelerin şiirde kullanılan anlamlarını tahmin etmelerini ve bu tahminlerin doğruluğunu sözlükten kontrol ederek defterlerine yazmalarını sağlayınız (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:193).

4. Fon müziği eşliğinde söz korosu yöntemini kullanarak şiiri öğrencilerinize okutunuz. Öğrencilerinizden okurken seslerini mekâna ve dinleyiciye göre ayarlayıp nefeslerini kontrol etmelerini ve beden dilini kullanmalarını, kelimeleri doğru telaffuz etmelerini, sözün ezgisine dikkat ederek ve akıcı bir şekilde okumalarını isteyiniz. Söz korosu yöntemini kullanırken öğrenci sayınızı göz önünde bulundurarak "hep birlikte", "grup olarak" ya da "karşılıklı" okuma şeklini uygulayabilirsiniz (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:194).

5. Şiirde "göz" sözcüğü "benim verdiğim değeri bilmek" anlamını vurgulamak amacıyla kullanılmıştır. Bu anlamı veren dizeyi bulunuz (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:194).

6. Bu çalışmanın ardından öğrencilerinize "barış ile "güvercin"; "savaş" ile "kartal" arasında ne gibi bir ilişki olduğunu sorunuz (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:194).

7. "Şair şiirde bayrağı nelere benzetmiştir?" sorusunu öğrencilerinize yöneltiniz. Ardından "Bayrak" şiirinden verilen bölümleri incelemelerini isteyiniz (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:194).

8. Şair şiirde kime seslenmektedir?" sorusunu öğrencilerinize yöneltiniz. Doğru cevabın alınmasından sonra "şiirde insana ait hangi özellikler bayrağa yüklenmiştir?" diye sorunuz. Bu özellikleri taşıyan dizeleri defterlerine yazmalarını ve açıklamalarını isteyiniz (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:194).

9. Bayrağın dalgalanması neyi ifade etmektedir (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:194)?

10. Şair hangi dizelerde bu konuya değinmektedir (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:194)?

11. Şiirin ana duygusu nedir (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:194)?

12. Öğrencilerin, diğer milletlerin bayraklarını tanımaları amacıyla hazırlanan "Ülkeler ve Bayraklar" başlıklı etkinliği yaptırınız (Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:195).

13. Birleşik kelimelerle ilgili sezdirme etkinliğini yaptırınız (Yazma, Ö.K.K. Sayfa:196).

14. Birleşik kelimelerin yazımı ile ilgili uygulama etkinliğini yaptırınız (Yazma, Ö.K.K. Sayfa:196).

15. Kelime ve kavram havuzundan seçerek yazma yöntemini kullanarak öğrencilerinize şiir yazma etkinliğini yaptırınız. Şiiri yazarken yeni öğrendikleri kelime, kavram vb. kullanmalarını isteyiniz. Burada verilen kelimelere siz de ek yapabilir ya da öğrencilerinizin verilen kelimelerden bazılarını seçmelerine izin verebilirsiniz (Yazma, Ö.K.K. Sayfa:196).

4.6. Yorumlar

Ders kitapları eğitim-öğretimi yönlendiren vazgeçilmez materyallerdir. Türkçe dersinde kazanımlar kitaplardaki tema merkezli araç metinler ve metinle ilgili hazırlanmış etkinlikler üzerinden öğrencilere aktarılmaktadır. Bu bağlamda kitaplardaki etkinliklerin niteliği, temaya ait kazanımların özellikleri Türkçe eğitimi ve değer kazanımı için önemlidir. Araştırmada İlköğretim 6. Sınıf Öğretmen Türkçe Öğretmen Kılavuz kitaplarındaki zorunlu tema olan sevgi teması etkinliklerin niteliği ve kazanımların özellikleri açısından incelenmiştir.

Değerler eğitiminde aktif, deneysel, somut problem çözümlemeye dayalı, öğrenci merkezli etkinlilerin yapılması gerektiği araştırmacılarca dile getirilmektedir:

> "Etik eğitimi olarak da adlandırılabilecek bir değerler eğitiminin hedefi, kendini tanımlama, kendini anlama ve kendini tamamlama gibi pratiksel süreçlerden geçirdiği insanın yetilerini en üst düzeye ulaştırarak "iyi hayat yaşamasını" sağlamaktır. Böyle bir eğitim de öğrenci ve süreç merkezli program anlayışıyla aktif, deneysel ve somut problem çözümlerine dayalı bir müfredat programla ve böyle bir eğitimin tekniğini çok iyi bilen eğitimciler eliyle mümkün olabilir(Kale N. 2007, 319)."

Değer kazanımına dönük etkinlikler daha esnek, öğrenciye muhakeme fırsatı sunan özelliktedir. Bu etkinlikler içeriği tahmin etme, gözlemlerini aktarma, farkında olma, tutum geliştirme, ilişki kurma, karar verme, empati ve yorum odaklıdır. Bu etkinliklerde metni unsurlarına ayırmanın yanında metnin öğrencide yarattığı duygusal etkiler, metnin öğrenci tarafından kendi anlam dünyasında tamamlanması söz konusudur. Temaya konu olan sevgi değeri, bu tür etkinliklerle öğrencilerde daha etkili içselleşmektedir. Değer kazandırmaya dönük etkinliklere kitaplarda yeterli sayıda ve nitelikli bir şekilde yer verildiğinde eğitim ortamında birçok anlam ve bakış açısı ortaya çıkacaktır. Doğal bir öğrenme ortamında sevgi değerinin yaşayarak öğrenilmesi bu bağlamda önemlidir.

Birinci kitapta "Sevgi Paylaştıkça Çoğalır" adlı metindeki kimsesizler yurduna ziyaret etmeyi öngören etkinlik yaşantıya dayalı bir duyarlılık etkinliğidir.

İkinci kitapta "Bayrak" adlı şiirde yer alan aşağıdaki etkinlik de değerler ayrımı odaklı, sunî ya da gerçek değer yüklü durumları konu alan bir değerler eğitimi anlayışına hizmet etmektedir.

> "Mustafa Kemal, o sabah savaş meydanını geziyordu. Yerde parçalanmış bir bayrak, bir düşman bayrağı gördü. Bir an durdu, yanındakilere seslendi: 'Bu bayrağı kaldırınız, yenilmiş bir düşman bayrağı fakat o bir milleti, bir orduyu simgeliyor; yerde kalmaya layık değildir. (Ferit Celâl GÜVEN)"

> "Anıyı okuduktan sonra Atatürk'ün davranışı hakkında öğrencilerinizi konuşturunuz (Metne Hazırlık, Ö.K.K. Sayfa:193)."

İkinci kitapta yer alan aşağıdaki etkinlik de öğrencilerin kendi kişisel duygularını, değerlerini anlamalarını sağlayan değerler ayrımı yaklaşımı esasına dayanmaktadır.

> "Öğrencilerinize "Eskici" metninde en çok beğendikleri bölümü sorarak tepki ve isteklerini sözlü olarak ifade etmelerini sağlayınız (İkinci Kitap, Eskici, Konuşma, Ö.K.K. Sayfa:202)."

Empoze ve zorlama yapmaksızın değer kazanımını esas alan seçmeye dayalı değerler eğitimi yaklaşımına uygun olan aşağıdaki etkinlikler de öğrencinin bir dizi mevcut seçeneği değerlendirdikten sonra alternatifler arasından seçim yapmasını öngörmektedir:

> "Ürün dosyalarındaki Kurtuluş Savaşı resimlerinden her grubun birer resim seçmesini isteyiniz. Seçtikleri resimle ilgili duygularını ifade eden bir konuşma hazırlamaları ve grup temsilcilerini seçmeleri için beş dakika süre veriniz(İkinci Kitap, Konuşma, Ö.K.K. Sayfa:189)."

> "Şair ülkemizi "çiğdem kokulu memleket" olarak niteliyor. Şairin yerinde siz olsaydınız yurdumuzun kokusunu hangi çiçekle anlatırdınız. Neden (Birinci Kitap, Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:28)?"

Birinci kitaptaki aşağıdaki etkinlik de dikkati, düşünceyi ve ayırt etmeyi gerektiren duygusal olmadan, akılcı bir şekilde teste dayalı değer analizi yaklaşımına uygundur:

> "Dilin kültürel değerleri gelecek nesillere aktarma görevi ve hayatımızdaki önemi hakkında öğrencilere "Bir an kimsenin konuşma bilmediğini düşünün. İnsanlar nasıl iletişim kurarlardı? Bu durum hangi sorunlara yol açardı? Kendinizi dilini bilmediğiniz yabancı bir ülkeye gitmiş biri olarak düşünün. Oradakilerle iletişim kurmak için neler yapardınız? Dil olmasaydı geçmişle ilgili bilgileri, geçmişteki yaşam biçimini kültürel değerleri günümüze aktarmak mümkün olur muydu? Neden?" gibi sorular yöneltiniz (Birinci kitap, Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:35)."

Temalardaki değer kazandırmaya dönük etkiliklerin geneline bakıldığında dikkat çekme, değer açıklama ve telkin odaklı oldukları görülür. Sevgi değerinin içselleştirilmesinin sağlanması için yapılandırılmış tartışmalara, ahlakî ikilemlere, sınıf dışı etkinliklere daha çok ağırlık verilmelidir.

Araştırmanın "**Sevgi değerini kazandıramaya yönelik etkinlikleri içeren yönergelerin (etkinliklerin) özellikleri nelerdir?"** alt problemine dair bulgulara dayanarak aşağıdaki bilgiye ulaşılmıştır:

Birinci kitaba ait sevgi temasındaki etkinliklerin, 35 tanesi öğrenciyi muhakeme yapmaya, değer analizine sevk eden etkinlikken 56 tanesi dil becerisi ve metin çözümlemesine dönük etkinliktir. Öğrencilerin duyuşsal, bilişsel yetilerinin gelişmesi için bu etkinliklerin orantılı olması gerekmektedir. İkinci kitapta ise değer kazandırmaya dönük etkinlikler 46 tane, metin merkezli etkinlikler 66 tanedir. Bu kitapta değer ve metin merkezli etkinlikler nispeten dengeli olarak dağılmıştır. Değer kazandırmaya dönük

etkinlikler Türkçe dersi misyonu düşünüldüğünde nicelik olarak yeterli görülse de nitelik olarak geliştirilmelidir.

Tablo 4.15: Birinci ve İkinci Kitap Etkinliklerinin Karşılaştırılması

Birinci 6. Sınıf Türkçe Kitabı		İkinci 6. Sınıf Türkçe Kitabı	
Değer Kazanımına Dönük Etkinlikler	Dil Becerisi ve Metin Çözümlemesine Dönük Etkinlikler	Değer Kazanımına Dönük Etkinlikler	Dil Becerisi ve Metin Çözümlemesine Dönük Etkinlikler
35	56	46	66

İncelenen kitaplardaki sevgi temasında, değer kazanımına dönük etkinlikler, dil becerisi ve metin çözümlemesine dönük etkinliklerden daha azdır. Dil becerisi ve metin çözümlemesine dönük etkinliklerde yer, olay, zaman, kişiler, ana düşünce ve ana duygu ön plândadır. Bu etkinlikler temelde soru-cevap yöntemine dayanmaktadır. Burada duyuşsal becerilerden ziyade bilişsel çaba ağır basmaktadır:

> "Şair Türkiye sevgisini hangi sözlerle dile getiriyor (Birinci Kitap, Türkiye, Metni Anlama, Ö.K.K. Sayfa:27)?"

> "Şair Türkiye'yi hangi yönleriyle seviyor (Birinci Kitap, Türkiye, Metni Anlama, Ö.K.K. Sayfa:27)?"

> "Öğrencilerden şiirden hareketle Türkiye'nin doğal güzelliklerini, özelliklerini ve kültürel unsurlarını belirtmelerini isteyiniz (Birinci Kitap, Türkiye, Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:28). "

> "Öğrenciler okulun kapı ve pencerelerini ne zaman siyaha boyadılar (İkinci Kitap, İstanbul Liseli Küçük Hasan, Okuma-Anlama, Ö.K.K. Sayfa:188)?"

> "Gülyüz Sultan, Keloğlan'ın başından geçenleri kendisine anlatması için ona ne bağışlıyor? Keloğlan bu bağışı sizce kabul etmeli mi? Niçin (Birinci Kitap, Keloğlan ile Sihirli Kuş, Metni Anlama ve Çözümleme, Ö.K.K. Sayfa:50)?"

Etkinlikler içerik olarak değerlendirildiğinde dil becerisi ve metin çözümlemesine dayalı etkinliklerin akıl yürütmeden ziyade metni unsurlarına ayırma, metindeki kelime ve kelime gruplarını açıklama, metinde var olan cevapları bulmaya dönük olduğu görülmektedir. Yazarın yaşamı, duyguları, görüşleri metindeki olay örgüsü, metnin başlığı, konu, ana fikir etkinliklerde öğrenciye sorulmakta, öğrencinin var olanı anlaması

beklenmektedir. Öğrenciler bu etkinliklerde metinde ne anlatıldığını bulmaya çalışacaktır. Bu tip etkinlikler metin çözümleme becerisini arttırmaktadır ancak anadil eğitiminin ikinci işlevi olan sosyal, manevî, millî değerleri geliştirme işlevi çerçevesinde tek başına eksik kalmaktadır.

İncelenen her iki kitabın, sevgi temasındaki kazanımlar dil ve zihin becerilerini karşılamakta ama değer ve tutumlar konusunda özel amaçları karşılamamaktadır. Dil becerileri ve metni analiz etmeye dönük kazanımlar yazılmıştır. İncelenen kitaplarda doğrudan sevgi değeri ile ilgili kazanım bulunmamaktadır. Temada duyuşsal alana oturtulması gereken kazanımlar bilişsel hedeflerin gölgesi altında kalmıştır. Ancak sevgi eğitimi, değerler eğitimi, karakter eğitimi gibi son zamanların sıkça telaffuz edildiği eğitim anlayışlarında değerlerin doğrudan, sistematik ve plânlı bir şekilde verilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Hedefler ve kazanımlar öğrenme etkinliklerini yönlendirip öğrenciden beklenen davranış, duyuş ve becerileri netleştirirler. Eğitim hedefleri üzerine çalışan araştırmacılar üç grupta hedefleri gruplandırmışlardır:

1. Bilişsel hedefler
2. Duyuşsal hedefler
3. Devinişsel hedefler

Bilinmektedir ki eğitim programları hazırlanırken duyuşsal hedefler çoğu zaman göz ardı edilip bilişsel hedefler öne çıkmaktadır. Bilişsel hedeflerin öncelikli olarak öğrenciye aktarılması olması gereken bir yaklaşımdır çünkü bilişsel kazanımlar devinişsel ve duyuşsal kazanımların temelini oluştur ancak öğrenciyi sadece akademik beceri ve bilgilerle donatmak, geleceğin gereksinimlerini karşılayamayan nesiller yetiştirilmesi demektir. Özlenen bireyler prensipli, değerlerle yaşayan, yapıcı, yaratıcı, değişime açık olmakla birlikte özünü koruyan, doğruyu bilen ve uygulayan bireylerdir. Bu özellikler ancak öğrencilere güçlü bir duyuşsal eğitimle ve tüm değerlerin özü olan sevgiyi etkin olarak kazandırmakla gerçekleşir.

Araştırmanın üçüncü ve dördüncü alt problemleri olan;

“Sevgi değeri ile ilgili hedeflerin genel hedefler içindeki yeri nedir?

"Sevgi değeri ile ilgili kazanımların genel kazanımlar içindeki yeri nedir?" problemlerine ilişkin olarak bulgular doğrultusunda denilebilir ki incelenen her iki Türkçe ders kitabındaki sevgi temasında, sevgi değerini doğrudan karşılayan hedef ve kazanım sıfırdır. Temalardaki hedef ve kazanımlar dil bilgisi ve dört temel dil becerisi odaklıdır.

Araştırmada incelenen her iki Türkçe kitabında da sevgi temasının değeri olan sevgiye dair doğrudan bir hedef ve kazanım bulunmamaktadır.

Araştırmanın "**Sevgi teması içinde sevgi değeri ile ilgili hedeflerin özellikleri nelerdir?**" alt problemine cevap olarak bulgulara dayanılarak şu durum tespit edilmiştir:

Birinci kitaptaki 19 hedef, ikinci kitapta yer alan 16 hedef dil becerisi odaklıdır:

Tablo 4.16: Birinci ve İkinci Kitap Hedeflerinin Karşılaştırılması

Birinci Kitap, 6. Sınıf Türkçe Kitabı		İkinci Kitap, 6. Sınıf Türkçe Kitabı	
Sevgi İfadesine Yer Veren Hedefler	Dil Becerilerini İfade Eden Hedefler	Sevgi İfadesine Yer Veren Hedefler	Dil Becerilerini İfade Eden Hedefler
-	19	-	16

Araştırmanın "**Sevgi teması içinde sevgi değeri ile ilgili kazanımların özellikleri nelerdir?**" alt problemine yanıt olarak ise;

İncelenen her iki kitabın da sevgi teması kazanımlarının sevgi değerini doğrudan kapsayan ve sevgi değerinin kazanımını açıkça öngören kazanımlar olmadığı tespit edilmiştir: Birinci kitapta yer alan 110 hedef kazanım, ikinci kitapta yer alan 84 kazanım dil becerisi odaklıdır.

Tablo 4.17: Birinci ve İkinci Kitap Kazanımlarının Karşılaştırılması

Birinci Kitap, 6. Sınıf Türkçe Kitabı		İkinci Kitap, 6. Sınıf Türkçe Kitabı	
Sevgi İfadesine Yer Veren Kazanımlar	Dil Becerilerini İfade Eden Kazanımlar	Sevgi İfadesine Yer Veren Kazanımlar	Dil Becerilerini İfade Eden Kazanımlar
-	110	-	84

Hedefler eğitim-öğretime başlarken "Niçin öğretiyoruz?" sorusuna cevap veren, yetiştirilecek insanda bulunması uygun görülen, eğitim yoluyla kazandırılabilir istendik özeliklerdir. Eğitimde hedefler, öğretimi yönlendirmesi, öğretme-öğrenme işleminin yapılmasını ortaya koyması ve ölçmelere kılavuzluk etmesi açısından gerekli görülmektedir (Demirel, 1997: 105). Bu bağlamda Türk Millî Eğitim Sisteminin genel amaçları ve Türkçe dersinin genel amaçlarında yer alan değerlere dönük ifadeler temaların da hedef ve kazanımları arasına girmelidir ki öğretmenler neyi niçin öğreteceği konusunda bilinçli uygulamalar içinde olsun. Hedef olarak gösterilmeyen bir kazanımın öğrenciye aktarılması noktasında da sıkıntılar olacağı muhakkaktır. İncelenen kitaplardaki sevgi temalarına ait hedefler ve kazanımların temel dil becerileri odaklı olup değer kazanımının gözetilmediği görülmüştür.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Eğitim özünde bireyleri duyuşsal, bilişsel ve bedensel yönlerden geliştirmeyi amaçlar. Değerler, duygular, ahlâkî ve sosyal kurallar, tercihler, istekler duyuşsal karakter taşır. Bu bağlamda değerler eğitimi de duyuşsal alanın kapsamı içine girmektedir. Ancak günümüzde gözle görülen bir gerçek vardır ki o da duyuşsal kazanımların ihmâl edilmesidir. Ölçme-değerlendirme kaygıları, yöntem ve teknikteki belirsizlikler, duyuşsal alana yönelik sistemli çalışmaların olmaması bu ihmalkârlığın sebepleri arasında sayılabilir. Ayrıca günümüzde 6. Sınıftan itibaren SBS ile başlayan sınav odaklı eğitim anlayışı okulları sınava hazırlık merkezi hâline getirmiş bilgi kazanımı, değer kazanımını kat kat geride bırakmıştır.

Her yönden dengeli, sağlam, karakterli, saygılı, yapıcı ve yaratıcı bireyler yetiştirmek istiyorsak öğrencilere etkin bir değerler eğitimi verilmemiz şarttır. Bu sebeple öncelikle aşağıdaki öneriler dikkate alınmalıdır:

Eğitim fakültelerinde Değerler Eğitimi dersleri okutulmalıdır.

Değerler eğitimi, değerler eğitiminde izlenebilecek yöntemler, etkinlikler hakkında öğretmen adayları eğitilmeli, öğretmenlere hizmet içi eğitim seminerleri verilmelidir.

Değerler eğitimi üzerine hazırlanmış kuramsal çalışmalar, uygulamalı çalışmalarla desteklenmelidir.

Değerler eğitiminde ailelere düşen sorumluluk ve görevler konusunda bilinçlendirici seminerler düzenlenmelidir.

Değerler eğitimi programları ve uygulanmalarıyla ilgili araştırma, izleme ve değerlendirme çalışmaları yürütülmelidir.

2005 yılında uygulamaya konulan Sosyal Bilgiler dersi programında değerler eğitimi açıkça ve nispeten plânlı bir şekilde yer almıştır. Verilmek istenen değerler ders kitaplarında belirtildikten sonra bu değerleri doğrudan kapsayan kazanımlar hazırlanmıştır.

Oysa incelenen 6. Sınıf Türkçe dersi kitaplarındaki sevgi temasında sevgi değeriyle ilgili hiçbir kazanım ve hedef belirtilmemiştir. Sevgi değerinin içselleştirilmesine dönük olarak "farkında oluş, takdir etme, gönüllü oluş, zevk alma, sorumluluk duyma, benimseme, koruma, hoşgörülü olma" gibi duyuşsal ifadelere de yer verilmemiştir. Türkçe dersi en az Sosyal Bilgiler dersi kadar değer aktarımından sorumlu ve değer aktarımında etkili bir derstir. Bu sebeple değerlerin öğretimiyle ilgili Türkçe dersine yönelik sistematik düzenlemeler getirilmeli, uygun yöntem ve teknikler, etkinlikler geliştirilmelidir.

İlköğretim Türkçe dersi ikinci kademe Öğretim Programında genel amaçlarda değerler eğitimine açıkça vurgu yapılmıştır. Fakat hangi değerlerin, nasıl öğretileceğine dair bir açıklama belirtilmemiştir. Türkçe öğretim programında öğrencilere hangi değerlerin kazandırılacağı, hangi yöntem ve tekniklerin kullanılacağı ve değerler eğitimi hakkında bilgiler yer almalıdır.

Türkçe öğretim programında, duyuşsal özellik gösteren "farkında oluş, takdir etme, gönüllü oluş, zevk alma, sorumluluk duyma, benimseme, koruma, hoşgörülü olma" vb. tutumlara yönelik de hedefler geliştirilmelidir.

Değerlerin etkin bir şekilde aktarımı öğrencilerde merak, yaratıcılık, çok boyutlu düşünme unsurlarına yer veren etkinliklerle, algıladıklarını kendi duygu ve düşünce süzgecinden geçirip yapılandırmalarıyla gerçekleşir. İncelenen kitaplarda dil becerisi ve metin çözümlemesine dönük etkinliklerin öğrencilerde analiz, sentez, Türkçeyi doğru kullanma becerilerini geliştirecek yeterlikte olduğu görülmüş ancak değerlerin içselleştirilmesini sağlamakta bunların tek başına yetersiz kaldığı belirlenmiştir.

Ezbercilikten uzak, yapıcı, yaratıcı, üretken, sorumlu, yaşam becerilerini kazanmış bireyler yetiştirilmesi için eğitimde değerleri içine alan duyuşsal alan ön plâna çıkartılmalıdır. Öğrenmede duyguların bir değer kapsamında işe koşulması öğrenmenin ve öğrenme sonucunda oluşan davranışların sürdürebilirliğini, kalıcılığını arttırır. Eğitimin tanımında geçen "öğrencinin kendi yaşantısı yoluyla" davranış değişikliğinin meydana gelmesi bu yönüyle öğrenci merkezliliği işaret etmektedir. Öğrencilere ne kadar düşünsel ya da uygulamaya dönük tecrübe sunulursa öğrenmeler de o oranda etkin olacaktır.

Değerler eğitimi ve dersin özel hedefleri açısından etkinlikler kazandırılmak istenen değerle öğrencileri yüzleştirebilmeli, farkındalık yaratmayı gerçekleştirebilmelidir.

Türkçe dersi kazanımları aktarılırken öğrenci merkezliliğe ağırlık verilemelidir.

Etkinlikler yakından uzağa, somuttan soyuta bir yaklaşımlar ezber ve slogan cevaplardan uzaklaştırılmadır.

Metni çözümlemeye dönük etkinlikler ile öğrenci merkezli, aktif, deneysel, problem çözmeye dayalı etkinlikler orantılı olmalıdır.

Hızla değişen ve gelişen dünyada artık öğrenciler sadece kendi yakın çevreleri ve kültürleri ile çevrelenmiş değillerdir. Medya, sanal dünya ile her şeye ve her yere kolay erişim, bilgi çeşitliliği öğrencilerde bilgiyi seçme, eleştirme ve bir değerle bütünleştirip yapılandırma, yapıcı yönde kullanma gerekliliğini beraberinde getirmiştir. İncelenen Türkçe dersi kitaplarındaki sevgi temasının ana değeri olan sevginin kazanımı, bu görüş doğrultusunda var oluşun anlamını fark etme, olumlu ve yapıcı yönde ilişkiler kurma, şiddetten kaçınma, geleceğe güvenle bakma açısından önem arz etmektedir. İncelenen kitaplardaki sevgi temasında sevgi değerini etkin şekilde öğrenciye kazandırmayı öngören metinlere, örnek olaylara, projelere, farkındalık sağlayacak yaşantılara ağırlık verilmesi gerekliliği tespit edilmiştir.

Ders programlarını işlevsel hâle getiren ders kitaplarıdır. Bu sebeple eğitim ve öğretimin vazgeçilmez materyalleri olan ders kitapları değerler eğitimi açısından nitelikli olarak hazırlanmalıdır.

Değerlerin kazanımında ders kitapları ve öğretmenler değeri empoze etme yerine değerler eğitimi yaklaşımları olan değer açıklamak, ahlâkî muhakeme, değer analizi, gözlem yoluyla öğretimi içeren etkinlik ve eğitim durumları kullanılmalıdır.

Çeşitli değerleri işleyen nitelikli metinler hazırlanmalıdır..

Türkçe dersi genel amaçları, vizyonu ve misyonu gereği öğrencilere dil becerileri kazandırmanın yanında öğrencileri duyuşsal yönden güçlendirmeyi, millî, evrensel ve insanî değerleri aktarmayı da sağlamalıdır. Dil becerileri öğretimi ve değerler eğitiminin uyum içinde, bütünleşik olması dersin yükümlülüğüdür. Türkçe dersinin bu yükümlülüğü öğretim programının, ders kitaplarının içeriğinde, hedef ve kazanımlarda, etkinliklerde gerçekleşmeye dönük olmalıdır.

Araştırma sonucunda incelenen her iki Türkçe ders kitabında yer alan sevgi temasının, hedeflerinin ve kazanımlarının hiçbirinin doğrudan sevgi değerine yer vermediği görülmüştür. Her iki kitabın da hedef ve kazanımlarının aktarılmak istenen değeri, öğrenme çıktılarını ve eğitim-öğretim sürecini netleştirmek için sevgi değerini doğrudan içeren ifadelerle yeniden düzenlenmesi gerektiği kanaatine varılmıştır.

Etkinlikler bakımından İkinci Kitap, Birinci Kitaba göre daha niteliklidir. İkinci Kitapta dil becerisi ve metin çözümlemesine dönük etkinlikler ile değer kazanımına dönük etkinlikler arasındaki dağılım nispeten orantılıdır. Her iki Türkçe ders kitabı da duyuşsal yönden öğrenciyi geliştirecek drama, rol yapma, empati etkinlikleri, tartışma, işbirlikçi öğrenme, örnek olay, eğitsel oyun gibi yöntem ve tekniklere daha çok ağırlık vermelidir.

KAYNAKÇA

AKBAŞ, Oktay (2009). "İlköğretim Okullarında Görevli Branş Öğretmenlerinin Değer Öğretimi Yaparken Kullandıkları Etkinlikler: 2004 ve 2007 Yıllarına İlişkin Bir Karşılaştırma", Cilt:17 No:2 Kastamonu Eğitim Dergisi, 403-414**.**

AKBAŞ, Oktay (2007). "Türk Millî Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının (Değerlerinin) İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinde Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi", Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu. Edt. R. KAYMAKCAN ve diğerleri, İstanbul: DEM Yayınları, s.679.

AKSAN, Doğan (1998). Her *Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, Cilt:1, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

AKSAN, Doğan (1975). "Anadili", Türk Dili, S. 285. Ankara. s. 423-433.

ALTUĞ ÖZSOY, Süheyla (2007). "Vatan Fahriye, Bir Yüksekokul Çalışanlarının Kişisel Değerlerinin İncelenmesi", Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi, 23 (2), İzmir, 1-11.

AŞICI, Murat (2005). *Öğrenme Anlayışlarının Işığında Ders Kitabı Hazırlama – Türkçe Örneği, Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. (Ed. Özcan DEMİREL, Kasım KIROĞLU), Ankara: Pegem A Yayıncılık.

ATATÜRK, MUSTAFA KEMAL (1952). *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, Cilt 2, Türk İnkılâp Tarihi Enstitü Yayınları.

AYDIN, Mehmet Zeki (1999) . "Belçika'da İlk ve Orta Dereceli Okullarda Din ve Ahlâk Öğretimi", Cumhuriyet Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi, Sayı:3.
Bacanlı, Hasan (1999). *Duyuşsal Davranış Eğitimi***,** Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

BALAT UYANIK, Gülden (2005). *Değerler Eğitimi ve Değerler Eğitimi Programları, Okul Öncesi Eğitimde Güncel Konular,* Yay. Haz. Prof. Dr. Ayla Oktay, Dr. Özgül P.Unutkan, İstanbul: Morpa Yayınları.
BALAT UYANIK, Gülden (2004). Çocuklar ve Değerler Eğitimi, Çoluk Çocuk Dergisi, 8(45), 18-20.

BERKAY, Fügen (1989). "20. Yüzyılda Sosyal Değişme ve Millî Kültür Varlığımız", 2. Millî Kültür Şurası Bildirileri, 5-8 Aralık 1989, C.1, s. 44-46, T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara.

BİLEN, Mürüvvet (2001). "Kurumlarda İnsan İlişkilerinin Başarıya Etkisi", 2000 Yılında Türk Milli Eğitim Örgütü ve Yönetimi Ulusal Sempozyumu, Ankara.

BİLEN, Mürüvvet (1996). *Plândan Uygulamaya Öğretim,* Aydan Web Tesisleri, Ankara.

BİLHAN, Saffet (1986). *Eğitim Sosyolojisi*, Ankara Üniversitesi DTCF Yayınları No:352.

BOLAY, H. Süleyman (2007). "Aşkın Değerler Buhranı, Değerler ve Eğitimi",Uluslararası Sempozyumu, Edt. R. KAYMAKCAN ve diğerleri, İstanbul: DEM Yayınları.
Bridge, Berna (2003). *Etik Değerler Eğitimi*, İstanbul: Beyaz Yayınları.

CEMİLOĞLU, Mustafa (2009). İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi, Bursa: Alfa Akademi Yayınları.

CÜCELOĞLU, Doğan (1999). *Anlamlı ve Coşkulu Bir Yaşam İçin Savaşçı*. İstanbul: Sistem Yayınları.

CÜCELOĞLU, Doğan (1993). *İyi Düşün Doğru Karar Ver*, İstanbul: Sistem Yayıncılık.

ÇELİK, Hüseyin (2007). "Açılış Konuşması, "Değerler ve Eğitimi" Uluslararası Sempozyumu, Edt. R. KAYMAKCAN ve diğerleri, İstanbul: DEM Yayınları.

DEMİREL, Özcan (2007). "*Eğitimde Program Geliştirme*", Ankara: Pegema Yayıncılık.

DOĞAN, İsmail (2007). Modern Toplumda Vatandaşlık, Demokrasi ve İnsan Hakları, "İnsan Haklarının Kültürel Temelleri", Ankara: Pegem A Yayıncılık.

DOĞAN, İsmail (2004), *Toplum ve Eğitim Sorunları Üzerinde Felsefî ve Sosyolojik Çözümler,* Ankara: Pegema Yayıncılık.

DOĞAN, İsmail (1996). *Sosyoloji, Kavramlar ve Sorunlar*, İstanbul: Sistem Yayıncılık.

DOĞANAY, A. (2006). *Değerler Eğitimi. Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, (Editör: Cemil ÖZTÜRK), Ankara: Pegem A Yayıncılık.

ERGEN, Gürkan (2006). Eleştirel-bilinçli Sevgi Eğitimi. SDÜ Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi Yıl 7 Say. 11.

ERGİN, Muharrem (2000). *Türk Dil Bilgisi,* İstanbul: Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım.

ERGÜN, M. (1994). *Eğitim Sosyolojisine Giriş*, (Eğitim ve Toplum**)**, Ankara: Ocak Yayınları.

GÖKALP, Ziya (1973). *Terbiyenin Sosyal ve Kültürel Temelleri,* (Hazırlayan: Rıza KARDEŞ), Devlet Kitapları, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

GÜNGÖR, Erol (2000). *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar*, İstanbul: Ötüken Yayınları.

GÜNGÖR Erol (1993). "Değerler Psikolojisi" Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği, Amsterdam.

HÖKELEKLİ H. GÜNDÜZ T. (2007). " Üstün Yetenekli Çocukların Değer Yönelimleri ve Eğilimleri " "Değerler ve Eğitimi" Uluslararası Sempozyumu, Edt. R. KAYMAKCAN ve diğerleri, İstanbul: DEM Yayınları.

İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı Kılavuzu 6. 7. 8. Sınıflar, (2006) Devlet Kitapları Müdürlüğü, Ankara.

İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı (2007), Ankara: Koza Yayınları.

İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı (2006), İstanbul: MEB Yayınları.

İMAMOĞLU, E. Olcay-KARAKİTAPOĞLU, Aygün, Z. (1999) "1970'lerden 1990'lara Değerler: Üniversite Düzeyinde Gözlenen Zaman, Kuşak ve Cinsiyet Farkları", Türk Psikolojisi Dergisi, 14(44), 1-22.

KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem ve KUŞDİL, M. Ersin, (2000). "Türk Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı", Türk Psikoloji Dergisi, 15(45). (59–76).

KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem (2000). *Kültürel Psikoloji – Kültür Bağlamında İnsan ve Aile* ,2. Baskı, İstanbul: Evrim Yayınevi.

KALE, Nesrin (2007), "Nasıl Bir Değerler Eğitimi" Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, Edt. R. KAYMAKCAN ve diğerleri, İstanbul: DEM Yayınları, s. 319.

KAPLAN, Mehmet (1996). *Kültür ve Dil,* İstanbul: Dergâh Yayınları, s. 139.

KAPLAN Mehmet (1991) . Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 3, Tip Tahlilleri, İstanbul: Dergâh Yayınları.

KARASAR, Niyazi (2002). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

KENAN, Seyfi (2007). "Modern Eğitimin Oluşum Sürecinde Değerler Neden Zayıfladı?", Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, Edt. R. KAYMAKCAN ve diğerleri, İstanbul: DEM Yayınları, s.275.

KINCAL, Remzi (2002). Vatandaşlık Bilgisi, Ankara: Mikro Yayınları.

KUÇURADİ, İonna (2003). *İnsan ve Değerleri,* Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayımları.

KIZILÇELİK, S.; ERJEM Y. (1994). *Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü*, Ankara: Atilla Kitabevi.

KÖKNEL, Özcan (2007). *Çatışan Değerlerimiz*, İstanbul: Altın Kitaplar.

MİLSON, J.A. ve EKŞİ, H. (2003). "Öğretmenlerin Karakter Eğitiminde Yetkinlik Duygusu Konusunda Bir Ölçme Aracına Doğru: Karakter Eğitimi Yetkinlik İnancı Skalası (Keyis) ve Türkçeye Uyarlama Çabası", Değerler Eğitim Dergisi, 1(4). İstanbul.

OĞUZKAN, Ferhan (1981). *Eğitim Terimleri Sözlüğü,* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

ÖNÜR, Nimet (2003). "Postmodern Çocukluğun İnşasında Çocuk Televizyonları: Fox Kids TV Örneği", OMEP Dünya Konsey Toplantısı 5-11 Ekim, Kuşadası, Türkiye.

ÖZBAY, Murat (2006). *Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri,* Ankara: Öncü Kitap.

ÖZBAY, Murat (2002). "Kültür Aktarımı Açısından Türkçe Öğretimi", Türk Dili, S. 602, s.112-120.

ÖZDEN, Yüksel (2003). *Öğrenme ve Öğretim,* Ankara: Pegema Yayıncılık.

ÖZENSEL, Ertan (2003). "Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer", Değerler Eğitimi Dergisi, *1* (3), İstanbul, s. 230-232.

ÖZGÜVEN, İ (2000). *Psikolojik Testler*, Ankara: PDREM Yayınları.

ÖZMEN, F (1999). "Etkili Eğitimin Gerçekleştirilmesinde Duyuşsal Alanın Önemi-Sevgi Eğitimi", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:9 Sayı:1.

PIGHIN, Gerda (2005). *Çocuklara Değer Aktarımı,* İzmir: İlya İzmir Yayınevi.

POYRAZ, H. (2007). "Değerlerin Kuruluşu ve Yapısı", Değerler ve Eğitimi" Uluslararası Sempozyumu, Edt. R. KAYMAKCAN ve diğerleri, İstanbul: DEM Yayınları.

SEVER, Sedat (2004). *Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme*, Ankara: Anı Yayıncılık, s.5.

SEVER, Sedat (2002)."Çocuk Kitaplarında Dilsel ve Görsel Duyarlık", 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Sorunlar ve Çözüm Yolları (20-21 Ocak 2000 Ankara) (Yayına Hazırlayan: Sedat Sever): 631-646. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Eğitim Merkezi Yayınları.

SİLAH, Mehmet (2000). *Sosyal Psikoloji,* Ankara: Gazi Büro Kitabevi.

SİNANOĞLU, Oktay (2002). *Hedef Türkiye*, İstanbul: Otopsi Yayınları.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (2006), MEB Yayınları, Ankara.

SÖNMEZ, Veysel (2003). *Sevgi Eğitimi*, Ankara: Anı Yayıncılık.

SÖNMEZ, Veysel (2004). *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı*, Ankara: Anı Yayıncılık.

SÖNMEZ, Veysel (1987)."Eğitim Ortamında Sevgi". H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi**,** Sayı 2. Ankara.

SÖNMEZ, Veysel (1986). *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı*, Ankara.

TAN, Mine (1990). "Eğitim Sosyolojisinde Değişik Yaklaşımlar: İşlevselci Paradigma ve Çatışmacı Paradigma", Ankara Üniv. Eğit. Bil. Fak. Dergisi. (2, 557-571)

TARHAN, Nevzat. "Ferrari'yi Satmaya Gerek Yok", Gerçek Hayat Dergisi**,** Sayı.339, (20.04.2007), s.17. (Röportaj: Ümmühan Atak).

TAŞDEMİR, Mehmet (2000). *Eğitimde Plânlama ve Değerlendirme,* Ankara: Ocak Yayınları.

Tebliğler Dergisi, Sayı:2481, Ekim 1997.

TEZCAN, Mahmut (1997) . *Eğitim Sosyolojisi*, Ankara: Bilim Yayıncılık.

TOZLU, Necmettin (1992). *Eğitim Problemlerimiz Üzerine Düşünceler*, YYÜ Eğitim Fakültesi, Van.

TURAL, Sâdık (1992). *Kültürel Kimlik Üzerine Düşüncel*er, Ankara: Ecdad Yayınları.

TURGUT, Tülay (1998). "Örgütsel Davranışta Değerlerin Yeri", Endüstri ve Örgüt Psikolojisi II., Ed. Suna Tevrüz (Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları, 1998), s.35-48.

TURHAN, M. (1980) *Garplılaşmanın Neresindeyiz?* İstanbul:Yağmur Yayınevi.

TURHAN, Mümtaz (1954). *Maarifimizin Ana Davaları ve Bazı Hâl Çareleri,* İstanbul: Bedir Yayınevi.

ULUSOY, Ayten (2005). *Gelişim ve Öğrenme***,** Ankara: Anı Yayıncılık.

UYANIK, Gülden; BALABAN DAGAL, Asude (2006). *Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi Etkinlikleri,* İstanbul: Kök Yayıncılık.

ÜLGEN, Gülten (1994). *Eğitim Psikolojisi: Kavramlar, İlkeler, Yöntemler, Kuramlar ve Uygulamalar,* Ankara: Lazer Ofset.

ÜNAL, Cavit (1981). "Genel Tutumların veya Değerlerin Psikolojisi Üzerine Bir Araştırma", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, No; 301, s18.

ÜNDER, Hasan (1995). 'Türkiye'de Batılılaşma ve Değerlerin Araçsallaştırılması', Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt:28 Sayı:2.

VURAL, Ali Murat (2000). "Medyanın Kültürel Kalkınmayı Sağlama ve Eğitim İşlevi"**,** İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, İ.Ü Basımevi Müdürlüğü, Sayı 10.

YALÇIN, Alemdar (2002). *Türkçe Öğretim Yöntemleri Yeni Yaklaşımlar,* Ankara: Akçağ Yayınları.

YAVUZER, Haluk (2005). *Ana – Baba ve Çocuk,* İstanbul: Remzi Kitabevi.

YAVUZER, Haluk, AYDOĞMUŞ, K., BALTAŞ, A., BALTAŞ, Z., DAVAŞLIGİL, Ü., GÜNGÖRMÜŞ, O., KONUK, E., KORKMAZLAR, Ü., NAVARO, L., OKTAY, A., RAZON, N. (2003). *Ana-Baba Okulu,* İstanbul: Remzi Kitabevi.

YAZICI, Kubilay (2006). "Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış", Türklük Dergisi, *Cilt:19***,**499-522.

YILDIRIM, Ataner (2004) . *Sevgiye Yolculuk*, İzdüşüm Yayınları,

YILDIRIM, Ramazan (1999). *Öğrenmeyi Öğrenmek*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

YÖRÜKOGLU, Atalay (1998). *Çocuk Ruh Sağlığı,* İstanbul: Özgür Yayınları.

Tezler

AKBAŞ, Oktay (2004). Türk Millî Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının (Değerlerinin) İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

DEMİRHAN İŞCAN, Canay (2007). İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği, Doktora Tezi, Ankara.

DİLMAÇ, Bülent (1999). İlköğretim Öğrencilerine İnsanî Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlakî Olgunluk Ölçeği ile Eğitimin Sınanması, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

DURAN, Sadık (2006). Türkçe Derslerinde Resimlerin Kullanımı ve Öğrencilerin Metinleri Anlamalarına Etkileri, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

KAYA, Özcan (1994). Annelere Verilen Eğitimin Çocuklarına Karşı İstenmedik Tutumlarına Etkisi**,** Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

KESKİN, Yusuf (2008). Türkiye'de Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim, 1998 ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması, Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul.

KUZGUN, Y (1972). Anne Baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi. (Yayınlanmamış doktora tezi), H.Ü.S.B.E Ankara.

ŞEN, Ülker (2007)**.** Millî Eğitim Bakanlığının 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eser Yoluyla Türkçe Eğitiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

UYSAL, F.(2008). Karakter Eğitim Programlarının Değerlendirilmesi, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Genel Ağ

Recep Kaymakcan**:** Röportajlar Değirmen Dergisi <http://www.degirmendergi.com/haber_detay.asp?haberID=19024> Erişim tarihi: 02.10.2009

"Şiddetin Asıl Kaynağı Mâneviyat Eksikliği" Anket Sonuçları. <http://www.tumgazeteler.com/?a=1436445> Erişim tarihi: 21.12.2009